

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2018 / 02 FİYATI: 5 TL

**“Barış,
milletleri refah ve
mutluluğa erİştiren
en iyi yoldur.”**

K. Atatürk

Cengiz Özakıncı:
Cambridge ve
Harvard
Üniversitelerinden
**Atatürk'e
ve Kurtuluş
Savaşımıza
Yönelik Yeni
Bir İftira
Kampanyası**

Sh: 13

Tekin Özertem:
**Dağ Başını
Efkâr
Almış,
Gümüş Dere
Durmaz
Ağlar** Sh: 57

Kaya Boztepe:
**O Bizden
Biriydi**

Sh: 5

Muazzez
İlmiye Çığ:
**Atatürk
Devrim-
lerine
Kuşbakışı**

Sh: 47

Erdem Akyüz:
**Atatürk ve
Diş Basın**

Sh: 21

Necef Uğurlu:
**Yüksek
Ökçeler
ve Yün
Terlikler**

Sh: 77

Sabriye Aşır:
**Radyum
Kızları**

Sh: 85

Yıl 1915.

Osmanlı bir yıldır Birinci Dünya Savaşı'nda.

Otuz beşinci Osmanlı padişahı Sultan Mehmet Reşat.

Doğu illerimiz Rus tehdidi ve işgali altında.

Ermeni çeteciler dehşet saçıyor. Tecavüz, işkence, kıyım ve kıyım...

Erzincan'da, 13 yaşında ikiz kızlar Safiye ile Nafiye: Ana babaları ölmüş, gencecik amcaları ve ebelik yapan babaanneleri ile birlikte savaşın yoksul ve ürkütücü havasını soluyarak yaşamaya çalışıyorlar. Ata binebilmek, atla gezebilmek en büyük düşleri. Bir gün biniyorlar, daha doğrusu bindiriliyorlar; bir daha da onları gören olmuyor.

Leman: Aynı kentte ama onlardan daha varlıklı bir ailenin kızı. İki ağabeyi cephelerde. Biri Sarıkamış'ta telef olmuştur ama henüz haberleri yok. Babasını kaybedişinin ardından ana kız konakta yalnız kalırlar. Ruslar kenti işgal ettiğinde subaylardan birkaçı da onların konağında kalmaya başlar. Leman içlerinden birine tutulacak ve korkunç sonuna doğru ilerleyecektir.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:

Haydar Göfer

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükheth Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Ay

Başkent Üniversitesi'nin bir kültür hizmeti olan Bütün Dünya 2000, Başkent Üniversitesi kuruluşlarından

Aküm Reklamcılık, Danışmanlık ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 1. Cadde No: 77, Bahçelievler, Ankara adresinde hazırlanmıştır.

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Solmaz Doğanca
Prof. Dr. Sevil Öksüz
Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay
Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,
Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,
Kaya Karan, Ayhan Erten, İlhan Banguoğlu,
Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Prof. Dr. Kemal An, Sabriye Aşır, Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Sedem Demir, Dr. Cihangir Dumanlı, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren, Metin Gören, Nilay Karatosun, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı, Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan, Sezin San Sungunay, İzlen Şen Toker, Melek Şirin Tolga, Necef Uğurlu, Dr. Mehmet Uhrı, Mehmet Ünver, Dr. Öğüt Yazman, Mustafa Yıldız

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 212 80 16
Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Resmi Efendi Sk. No: 46
Altunizade, 34662 İstanbul
Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11
abonebd@gmail.com

Baskı: APA Uniprint Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hadımköy, İstanbul Cad. Ömerli Mah. No: 159
Arnavutköy, 34555 İstanbul

Dağıtım: Yaysat

Basım Tarihi: 24 / 01 / 2018

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

- 3 Kendini Bil** *Dr. Ufuk Akyol*
5 O Bizden Biriydi *Kaya Boztepe*
10 Ufku Sonsuz Atatürk
Yahya Aksoy

13

Atatürk'e ve
Kurtuluş
Savaşımıza
Yönelik
Yeni Bir İftira
Kampanyası
Cengiz Özakıncı

- 21 Atatürk ve Dış Basın**
A. Erdem Akyüz
27 İstiklal İstiyoruz!
Zeki Sarıhan
**31 Çanakkale ve Verdun
Savaşları** *Gürbüz Evren*
36 Hakimiyeti Milliye Yazıları
37 1960'lı Yıllarda Dış Siyaset
Cengiz Önal
41 Şeyh Sait İsyanı
Dr. Cihangir Dumanlı
**47 Muazzez İlmiye Çığ'dan
Mektup Var**
51 Prof. Dr. Semih Tezcan
Konur Ertop
57 Dağ Başını Efkâr Almış
Tekin Özertem
63 Pireler ve Yorganlar
Mete Akyol
65 Küme Düşen Rakamlar
Metin Gören
69 Cengiz Bektaş Yaşar Öztürk
**74 Gelişmiş Uygarlığımız,
Bizi Ekolojik Bir Krizden
Koruyamayabilir** *Deniz Bener*

İÇİNDEKİLER

- 77 Yüksek Ökçeler ve Yün
Terlikler** *Necef Uğurlu*
84 Leyla Gencer
85 Radyum Kızları *Sabriye Aşır*
91 Gayya Kuyusu *Berk Yüksel*
95 Geçmişini Bilmeyen
Burcu Tayanç
**99 Anadolu'dan Başlayan
Yeni Bir Takvim**
103 Ölümsüzlük İksiri
Saniye Özden
**105 Neden Otoriteye Boyun
Eğiyoruz?** *Sedem Demir*
111 Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
115 Sevginizi Nasıl Alırsınız?
Nuray Bartoschek
117 Bir Kelimenin Tarihçesi
Barbaros Eneç
**126 Veba, Pis İnsanlar Nedeniyle
Yayılmış Olabilir**
127 Kışın Yaşayan İnsanlar
Mehmet Ünver
**131 Ergen Bir Gençle "Gerçek
Anlamda" Konuşabilmenizi
Sağlayacak 5 İpucu**
135 Sovyet-Afgan Savaşı
Erhan Kanyılmaz
138 Bari İzlen Şen Toker
143 Erol Akyavaş Mehmet Uhri
147 Deniz Yırtılır Kimi Zaman
Sabri Kemal
20 İlk Dersimiz Türkçe
56 Bilginizi Denetleyin
62 Dünyalık
151 Çözümler
152 Yarının Büyükleri
154 Bulmaca
156 Satranç
158 Bize Gönderilen Kitaplardan
160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Kendini Bil

Sokrates okulunun kapısına bu ünlü deyişini yazarken neler kastettiği başka bir yazımın konusu olsun da, bu kerelik deyişin kendisine bir göz atmak niyetindeyim. **Kendini Bil** veya **Tanı** olarak da çevrilebilir.

İyi de insan kendini nasıl "bilir?"

Yıllar içinde, hasbelkader edindiğim deneyimlerim, bana, bunun öncelikle insanın yaşamı boyunca karşılaştığı kişilerden, olaylardan, yerlerden nasıl etkilendiğini doğru analiz edebilmesiyle başlıyor olabileceğini gösterdi.

Ardından bu etkilenmeye verilen tepkilerin ne kadar iyi tartılmış olmasıyla devam edip ulaşılan dengenin sürdürülmesiyle tamamlanıyor olsa gerek.

Acaba bu öyle yazıldığı kadar kolay yapılabilecek birşey mi?

Örneğin tüm suçun bizde olduğunu bildiğimiz küçük bir trafik kazası yaptıktan sonra arabadan inip,

kaçımız "*Geçmiş olsun, çok özür dilerim, bir an dalmışım sanırım.*" diyerek diğer arabanın şoförüne yaklaşıyoruz?

Yoksa daha çoğumuz "*Neden ani fren yapıyorsun? Bu ne biçim araba kullanmak?*" gibi cümleler kurup üste çıkmaya mı çalışıyoruz?

Patron, eksik bıraktığımız işi farkedip azarladığında, arkadaşlarımızın yanına gidip, onlara patrona

hiç söylemediğimiz şeyleri söylemiş gibi anlatıyor muyuz?

Biz, yoksa suçluluk hissettiğimizde, üste çıkmaya mı çalışıyoruz?

Biz, yoksa haksız olduğumuzda, etrafa farklı senaryolar aktararak haklıymışız gibi mi yapmayı mı seçiyoruz?

Biz, yoksa utandığımızda, saldırganlaşıyor muyuz?

Biz, yoksa sevdiğimizde ilgisiz davranmayı mı seçiyoruz?

Biz, yoksa.... Hiç mi kendimizi bilmiyor, tanımıyoruz? •

ufukakyolbd@gmail.com

Biz, yoksa haksız olduğumuzda, etrafa farklı senaryolar aktararak haklıymışız gibi mi yapmayı mı seçiyoruz?

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Bizce: Türkiye Cumhuriyet anlamınca kadın, bütün Türk tarihinde olduğu gibi bugün de en muhterem mevkide, her şeyin üstünde yüksek ve şerefli bir mevcudiyettir.*
- *Bizim dinimiz hiçbir vakit kadınların erkeklerden geri kalmasını talep etmemiştir. Allah'ın emrettiği şey, erkek ve kadının beraber olarak ilim ve bilgiyi kazanmasıdır. Kadın ve erkek bu ilim ve bilgiyi kazanmalıdır. Kadın ve erkek bu ilim ve bilgiyi aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla donanmak mecburiyetindedir. İslâm ve Türk tarihi tetkik edilirse görülür ki, bugün kendimizi bir türlü kayıtlarla bağlı zannettiğimiz şeyler yoktur. Türk sosyal hayatında kadınlar ilim ve bilgi yönünden ve diğer hususlarda erkeklerden asla geri kalmamışlardır. Belki daha ileri gitmişlerdir. (1923)*
- *İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bu kütlenin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlenin bütünlüğü ilerleyebilsin. Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa zincirlerle bağlı kaldıkça öteki kısmı göklere yükselebilsin?*
- *Ey kahraman Türk kadını, sen omuzlar üzerinde göklere yükselmeye lâyıksın.*
- *Anaların bugünkü evlâtlarına vereceği terbiye eski devirlerdeki gibi basit değildir. Bugünün anaları için gerekli vasıfları taşıyan evlât yetiştirmek, evlâtlarını bugünkü hayat için faal bir uzuv haline koymak pek çok yüksek vasıflar taşımalarına bağlıdır. Onun için kadınlarımız, hattâ erkeklerimizden çok aydın, daha çok feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar; eğer hakikaten milletin anası olmak istiyorlarsa.*

K Atatürk

O Bizden Biriydi

Korumalar ordusu yoktu. Protokolden sıkılırdı, kendisine yönelik övgülerden hoşlanmazdı.

Tam bir halk adamıydı.

Kraliyet sofralarında bütün asilzadeleri büyüleyen, her telden müthiş ses getiren, tarihten felsefeye, edebiyattan sanata, her konuda derin bilgisi, karizmatik ve entellektüel yapısı ile dinleyenleri kendisine hayran bırakan bir yapısı vardı.

Çocuk gibi meraklıydı. Kafasına

taktığı bir işi değişik kaynaklardan derinlemesine araştırır, öğrenir ve kendi yöntemlerini kullanarak uygulardı. Bozkır'da başkent kurup, çorak topraklarda orman ve çiflik yapması bunun en güzel örneğidir.

Mutlu olduğu yer halkının bulunduğu yerdı. Florya'da kürek çekerken yanına gelen gençlerle sohbet etmek, müzik sesi gelen yere "Düğün mü var burada, girip bakalım" diyerek kimsenin cevap

Atatürk'ün mutlu olduğu yer halkının bulunduğu yeri.

vermesini beklemeden kalabalığın içine girmek, yol yapan işçilerle soğan ekmeğe yiyerek sohbet etmek sonra onlara yemek göndermek, balıkçı kahvesinde çorapları fora edip, paçaları sıvayıp, yalınayak kumlarda yürümek, manav kasasının üzerindeki menemene ekmeğe

yay gibi gerilerek, rüya gibi vals yapan Sarı Paşa farklıydı çünkü. Vals bitince orkestraya dönüp "Sarı Zeybek" dedikten sonra yükseklerden yeryüzüne bakan bir kartal edasıyla elleri iki yana kanat gibi açılıp topuklarını vura vura zeybek oynamaya başladığında, içindeki Anadolu sizi teslim alırdı.

bandırıp, çayını yudumlamak, bunları yaparken de halkın nabzını yoklamak onu mutlu ederdi.

Ömrü saraylarda geçmişcesine

O bizden biriydi.

500'den fazla isimle 300 senelik rönesansı gerçekleştirene nispet, o herşeyi tek başına 10 senede yapmıştı. At nalına çakılacak çivisi, ata yedirecek samanı olmayan bir ülke, on yıl içinde, dünyada kendi kendine yeten yedi ülkeden biri konumuna gelmişti.

Cumhuriyetin on ikinci yılında kendisi için bazı flamalar hazırlanmıştı.

"Atatürk bizim en büyüğümüz-

dür, Atatürk bu milletin en yücesidir, Türk Milleti asırlardır bağrından bir Mustafa Kemal çıkardı” şeklinde hazırlanmış olan listeye baktı, buruk bir şekilde gülümseyerek listede yazılanları kalemle çizdi ve altına kendi el yazısıyla şu eklemeyi yaptı.

“Atatürk bizden biridir.”

Ankara’da havanın kapalı olduğu sıkıntılı bir kasım akşamı, Avrupa üzerinde savaş rüzgârları esmekte, genç Cumhuriyet kalkınma, büyüme ve gelişme çabaları içinde hedefe doğru ilerlemektedir. Mustafa Kemal hem mahalle hem de okuldan arkadaşı Nuri Conker ile Çankaya’da konuşmaktadır. Nuri Conker, ölene kadar Atatürk’ün kadim dostu kalmış, albaylıktan emekli ve paşalık dahil hiçbir mevki kabul etmemiş gerçek sırdaş ve dosttur.

Mustafa Kemal, hasta olduğunu ve artık sonunun geldiğini de sanki hissetmektedir. Kadim dost Nuri Conker, arkadaşının devlet meseleleri, kişisel sıkıntılar ve hastalığı ile bocaladığını sezer. Biraz konuları dağıtmak ve havayı değiştirmek ister. Konuşma İstanbul’a ve gençliklerine kadar gelir.

İstanbul özleminden ve arada sırada uğradıkları Tünel’deki Apostol’un yerinden bahsederler. Gençliklerinde Harbiye ve sonra

Akademi’deki günleri anırlar. Sık sık Tünel’e gidip kafa çektikleri, hatta paraları olmadığı zaman hesabı yazdırdıklarından söz ederler.

Arada da birlikte piste fırlayıp Rumeli havaları eşliğinde zeybek oynamak akıllarına gelir. Neşelenirler. Söz doğal olarak hanımlara gelmiştir.

Cumhurbaşkanı keyiflenmiştir. Hastalığını da unutmuştur sanki. Nuri Conker’in aklına parlak bir

Atatürk ve Nuri Conker- İstanbul (1931)

fikir gelir, der ki: “İster misin Mustafa, atlayıp trene gizlice İstanbul’a gidelim, önce Boğaz’da gezeriz, sonra ver elini Beyoğlu, Apostol’a uğrarız... Kimse görmeden döner geliriz.”

Mustafa Kemal çok sevinir. “Nasıl yaparız?” der. Nuri Conker kararını vermiştir. Her şeyi ayarlar. İstiklal Savaşı’nda orduya cesaret veren Conk Bayırı’nın alınmasının mimarı bu kahraman asker için İstanbul operasyonu, çocuk oyun-

Gezerler, yürürler, denizi seyredeler. Boğaz havasını ciğerlerine çekerler. çağıdır.

İstanbul ekspresinde üç kompartıman alınır. Kimseye sezdirmeden gece trene binilir. İstanbul'a gidilir. Hafif de tebdili kıyafet vardır tabii... Haydarpaşa'da Nuri Conker'in bir arkadaşı karşılar ve ver elini Boğaziçi.

Orada gezerler, yürürler, denizi seyredeler. Boğaz havasını ciğerlerine çekerler. Sonra da Beyoğlu'na, Tünel'e gelince de doğrudan Apostol'un yerine giderler.

Saat 17 olmuştur. Artık yeni yeni herkes gelmeye başlamıştır. İstanbul'da eğlence yerlerini işletenler işlerini iyi bilirler. Özellikle Rumlar, Osmanlı'dan kalma gelenek ve görenekleri ile hizmetin piridirler.

Apostol, Nuri Conker ile göz göze gelir.

Tanımuştur, Atatürk'ü eski müşterisi ve dostunu, çok sevinir.

Nuri Conker, "Sakin bozma" der. "Eskisi gibi davran, gelenleri de çevirme, sadece bizimle garsonlar hariç, kimse fazla ilgilenmesin, hafifçe demlenelim."

Akşam ilerlemekte, keyif ise artmaktadır. Mustafa Kemal ise gençlik günlerine döndüğü için çok mutludur. Arada merak edip, Nuri Conker'e de sormaktadır. "Galiba bizi hiç kimse tanımadı!" Nuri Bey'in tek endişesi içeriye girip çıkan birilerinin dışarıda bu olaydan söz etmeleridir.

Apostol güvence verir, "Sen merak etme Pasam".

Artık sıra Rumeli türkülerine, çalmaya oynamaya gelmiştir.

Bütün taverna şarkı, türkü söylemekte oynamakta hatta Atatürk bile artık dans etmekte ve türkülerini mırıldanmaktadır.

Mustafa Kemal oyunu sezmiş ama artık o da bozmadan eğlenmeye devam etmektedir. Kadim dostunun da kıyağının farkındadır.

Dostluk da bu değil midir zaten.

Ayırılma zamanı gelmiştir. Haydarpaşa'dan trene binilecektir, erken kalkmak gerekir.

Mustafa Kemal, madem kimse onu tanımamıştır, o da kapıya doğru yönelir.

Kapıya doğru gidince Apostol arkasından bağırır "Pasam gidiyor musun?"

Sarı Paşa cevap verir, "Paramız yok ama, hesabı ödeyemedik!"

Apostol biraz şaşırır, "Aman Pasam ne parası şok mutlu olduk, sizden para alacağız? Her zaman bekleriz."

Paşa yine seslenir bu sefer biraz daha gürr bir sesle, "Paramız yok Apostol, hesaba yaz sen!"

Apostol tekrarlar, "Aman Pasam

Sarı Paşa cevap verir, "Paramız yok ama, hesabı ödeyemedik!"

ne hesabı, lütfen, her zaman..." diye lafını daha bitirmeden Sarı Paşa bu sefer daha da gürr bir sesle "Paramız yok Apostol" diye bağırır.

Bu sefer Apostol uyanır, eski günlere gider aklı, gözleri dolar ve var gücüyle seslenir,

"Mistik, canın sağolsun vre, koyduk hesaba!"

İşte bu sözlerden sonra sarılırlar birbirlerine ve ağlamaya başlarlar.

Herkesin gözü dolmuştur. Bütün taverna ayağa kalkar ve alkışlar, herkes bir şeyler söylemektedir, "Seni bırakmayacağız ama sen de bizi bırakma, daha sık gel".

O bizden biriydi.

Cumhuriyeti kuranlar bizler için yaşadılar, bizlere onurlu, güzel yarınlar, özgür ve refah bir ülke bırakmak için çırpındılar.

Sahi, biz ne bırakacağız? •

kayaboztepebd@gmail.com

“Memleket ve millet hizmetlerinde baş olmak isteyenlerin ilham kaynağı, milletin hakikî hisleri ve emelleridir. Bizim anılmağa değer bir hareketimiz varsa o da milletin duygu ve eğilimlerinde varlığına temas etmeğe çalışmaktan ibarettir.

Her türlü muvaffakiyet sırrının, her nevi kuvvetin, kudretin hakikî kaynağının, milletin kendisi olduğuna kanaatimiz tamdır.”

M. Kemal Atatürk

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

UFKU SONSUZ ATATÜRK

"Hükümet ve devlet teşkil etmekten maksat, bir siyasal toplumun varlığının korunmasıdır, o siyasal toplumun her yönden yükselmesi ve erdemli kılınmasıdır."

Mustafa Kemal Atatürk

Toplumun onurlu ve erdemli bir şekilde özgürce tam bağımsızlık içerisinde yükselmesi için bütün alanlarda çağdaş uygulamaları hayata geçiren büyük devlet adamı Atatürk, dünya ve ülke gerçeklerini

sonsuz bir ufukla görmüş, yorumlamış ve önerilerini sıralamıştır.

"Atatürk'ten Düşünceler" kitabının yazarı Daniel Dumoulin şöyle demiştir: *"Atatürk'ün Ulusu ve Türkiye'ye yaptıkları ve*

bize sunduğu fikirler bugün bile güncelliğini yitirmemiştir. Savunduğu değerler, bizlere zamanın zorluklarını daha iyi göğüsleyebilmemizi sağlıyor. Çünkü bu değerler insanların kalbine daha ilk yaşlardan itibaren kazınmıştır. Bir ideal oluşturan duygular hiçbir zaman yok olmazlar."

Atatürk'ün sonsuz idealini ve ufkunu ifade eden "İzmir İktisat Kongresi'nin açış söylevi (17.2.1923), baştan sona tarihi geçmişimize ve geleceğimize ışık tutmakta ve ufkumuzu sonsuza taşımaktadır.

"Baylar, Sevgili Türkiye'mizin ekonomi alanında da yükselme nedenlerini arayıp bulmak gibi ulusal ve kutsal bir amaç için bugün burada toplanmış olan sizlerin, siz sayın halk temsilcilerinin karşısında bulunmaktan çok mutluyum..."

Tarih, ulusların yükseliş ve çöküş nedenlerini araştırırken birçok siyasal, sosyal durumları sayıp döker, ama bir ulusun doğrudan doğruya yaşaması ile, yükselmesi ile, çözümlenip çökmesiyle yakından orantılı ve ilgili olan, o ulusun ekonomisidir...

Yeni Türkiye'mizi lâyük olduğu yüksek düzeye ulaştırabilmek için, en çok ekonomimize önem vermek zorundayız. Çünkü zamanımız tümü ile bir ekonomi döneminden başka bir şey değildir...

Fransızlar Kanada'da kılıç

sallarken, oraya İngiliz çiftçisi yerleşivermiştir. Bu uygar sabanla dövüşçü kılıç savaşmasında en son kazanan saban olmuştur. Saban, Kanada'yı elinden almıştır.

Kılıç kullanan el yorulur, er geç kınına koyar ve kılıç kınında paslanıır gider, ama saban kullanan kol gün geçtikçe daha da güçlenir,

Daniel Dumoulin ve Kitabı
"Atatürk'ten Düşünceler"

güçlendikçe de daha çok toprağı alır ve işler..."

Baylar, "Tam bağımsızlık için şu and vardır, ulusal egemenlik için şu yasa vardır; şu büyük başarılarımızı kazançlarımız ortada duruyor" demekle yetinmeyiz ki! Söz buraya gelmişken bir gerçeğı daha hatırlatmak zorundayız. Böylesine kutsal erekler yalnız kağıt üzerindeki andlarla, yasalarla korunamaz. Olduğumuz yerde istemeler, dilemelerle gerçekleşemez; bunların sağlanabilmesi için biricik güç, temel gerçek ekonomidir!

Siyasi ve askeri alandaki zaferler, ne kadar büyük olursa olsunlar ekonomik kazançlarla taçlandırılmazlarsa ortaya çıkan zaferler

“Bir ulusun doğrudan doğruya yaşaması ile, yükselmesi ile, çözümlenmesiyle yakından orantılı ve ilgili olan, o ulusun ekonomisidir.”

ayakta kalamaz, tutunamazlar, az zamanda söniüp giderler. Bunun içindir ki en parlak zaferlerimizin de sağladığı, daha da sağlayabileceği meyvaları toplayıp onlardan yararlanabilmemiz için ekonomimizin, ekonomik egemenliğimizin ve bağımsızlığımızın sağlanması ve pekiştirilmesi gereklidir.

Bu kadar verimli, bu kadar güçlü olan varlıklarımızın düşmansız kalacağını, onlara göz koyan olmayacağını düşünmek pek yersiz olur. Bu güzel temellerin de içine kundak koyarak onu yıkmaya çalışanlar olacaktır. Onun gelişmesini, yaşamasını engellemek, yok etmek isteyenler çıkacaktır. Bütün bunlara karşı en güçlü silahımız, ekonomideki gelişme, yerleşme ve başarıma olacaktır.

İçine girdiğimiz halk döneminin, ulusal dönemin, ulusal tarihini yazabilmek için kalemlerimiz sabanlar olacaktır. Bence halk dönemi ekonomi dönemi diye adlandırılmamalıdır. Öyle bir ekonomi dönemi ki onda ülkemiz, ulusumuz varlıklı olsun! Buracıkta size bir felsefeyi hatırlatayım:

"El kanaatü kenzi lâyüfnâ": Kanaat (eline geçenle yetinmek) tükenmez bir hazinedir. Fakirliği erdemlik sayan bu düşünceye, bu inanışa da ekonomi dönemi bir son versin artık!...

Bu yurt, evlatlarımız ve torunlarımız için cennet yapılmaya elverişli, pek elverişli bir yurttur. İşte bu ülkeyi böyle bayındır hale, cennet haline getirecek olanlar, ekonomik nedenler, ekonomik çabalarıdır... Böyle bir dönemde, en büyük hak, en yüksek yar, çalışanların olacaktır. Türkiye ekonomi kurultayı tarihte böylece yüce bir yer alan ilk toplantı olacaktır... Ülkeye bu kararlar, bu yenilikler uygulandıkça yurdumuz verimlerle aydınlıklarla dolsun."

Büyük önderimiz Atatürk'ün önerileri, uygulamaları, dilekleri ve temennileri sürekli uygulama alanına geçirildikçe, ulusumuzun ve ülkemizin aydınlığı sonsuz olacaktır. •

yahyaaksoybd@gmail.com

Otopsi
Cengiz Özakıncı

Cambridge ve Harvard
Üniversitelerinden

Atatürk'e ve Kurtuluş Savaşımıza Yönelik Yeni Bir İftira Kampanyası

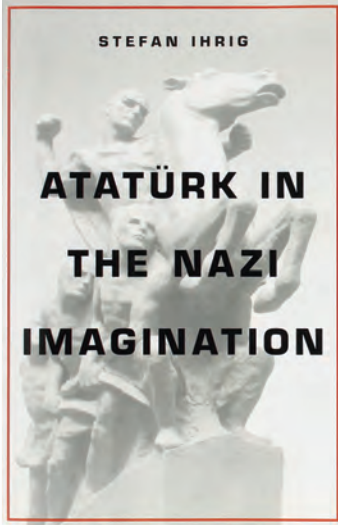
Özgeçmişinde İsrail'de Hayfa Üniversitesi'nde tarih profesörü olduğunu belirten Stefan Ihrig, 2012'de İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde "*Nazi Algısında Yeni Türkiye, 1919-1945*" (*Nazi Perceptions of the New Turkey, 1919-1945*) başlıklı "doktora tezi"nde, dünyayı kana bulayan Mussolini ve insanlık düşmanı soykırımcı Hitler'in, düşünce ve eylemlerinde Atatürk'ü ve Türk Kurtuluş Savaşı'nı örnek, rol model olarak aldıklarını savunmuş;

ve anılan üniversite, hem bilime aykırı hem Kurtuluş savaşımıza ve Atatürk'e iftira niteliği taşıyan bu "tez" görünümü "kara propandada" çalışmasını, yetkili organlarında inceleyip onaylayarak, Ihrig'e doktor (PhD) unvanı vermiştir.

Prof. Dr. Stefan Ihrig

Ardından ABD'de Harvard Üniversitesi, bu "tez"i dünyaya yayılmasını üstlenmiş, yayın haklarını almış; ve 20 Kasım 2014'te ABD'de "Nazi İmgeleminde Atatürk" (Atatürk in the Nazi Imagination) başlığıyla Harvard Üniversitesi Yayını olarak çoğaltıp

S. Ihrig'in Harvard Üniversitesi'nce yayımlanan kitabının ön ve arka kapak yazıları.

piyasaya sürmüştür.

320 sayfalık bu İngilizce kitap, ilk kez 24 Kasım 2014'te ABD'de tanıtıldıktan bir kaç gün sonra, 30 Kasım-1 Aralık 2014 tarihleri arasında, Türkiye'de, Atatürk karşıtı yazılarıyla tanınan kimi köşe yazarlarının övülmeye başlandı.

Harvard yayınevinin

tanıtım yazısında özetle: *"Adolf Hitler'in esin kaynağı Benito Mussolini olarak bilinir. Ancak Hitler ve Naziler için Mussolini'ye denk önemde bir rol modeli neredeyse tümüyle ihmal edilmiştir: Modern Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk... Türk hükümetlerinin Naziler'in doğrudan Alman Yahudileri ile karşılaştırdığı Ermeni ve Rum azınlıklarla nasıl acımasız bir şekilde uğraştığı, Hitler'in dikkatinden*

kaçmadı. Yeni Türkiye'nin Nazilerin görmeyi seçtiği bu yönleri, Hitler'in Polonya'nın işgaline giden yıllardaki plan ve hayalleri için bir model oldu." deniyordu. Arka kapak yazısında, İngiltere Cambridge

"Commended, 2013 Fraenkel Prize, Category A.
Wiener Library for the Study of Holocaust and Genocide

"From the Armenian massacres to the Turkish War of Independence and the rise of Kemal Atatürk, Turkish events attracted deep interest in Germany. As Ihrig shows, politically active Germans of the Weimar Republic, especially on the far right, saw in Turkey a model for successful revisionism, authoritarian rule, secular modernization, and the political utility of genocide. This brilliant and original study sheds new light on the rise of Nazism and the prehistory of Nazi racial policy."

—Christopher Clark, University of Cambridge

"This is a most important and refreshingly original book about a hitherto unknown yet pivotal influence on Adolf Hitler and other National Socialists. Its eye-opening conclusions will change how we think about German and European history as well as the Holocaust."

—Thomas Weber, University of Memphis

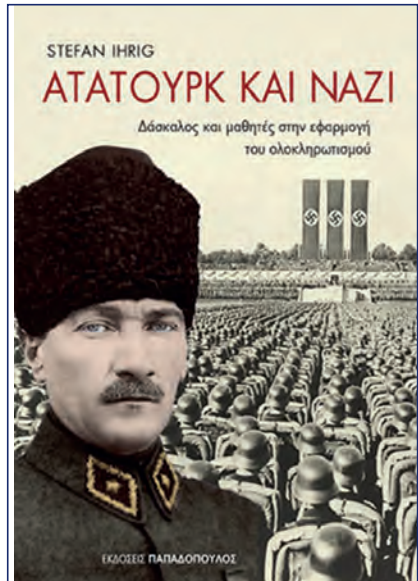
Üniversitesi Tarih Profesörü Christopher Clark: "Ermeni katliamlarından Türk Kurtuluş Savaşı'na ve Kemal Atatürk'ün yükselişine kadar, Türk olayları Almanyada derin ilgi gördü,.. başta aşırı sağ olmak üzere, Türkiye'yi başarılı bir revizyonizm, otoriter egemenlik, laik modernleşme ve soykırımdan siyasal olarak yararlanma için bir model olarak gördüler. Bu pırıl pırıl ve özgün çalışma, Nazizm'in yükselişine ve Nazi ırk politikasının tarihöncesine yeni ışık tutmaktadır." diyordu.

Kitabın Türkçesi, Eylül 2015'te "Naziler ve Atatürk" adıyla piyasaya sürüldü.

Yazar, önsözde "Bu kitap... Nazilerin özellikle matbu medyada Türkiye'yi nasıl algıladıklarını ve tasvir ettiklerini yeniden inşa

ederek, bizzat Nasyonal Sosyalizm'e bakış açımızı değiştirmeye çalışır." (s.14) diyordu.

- "Naziler Türkiye ile büyüdü ve Türkiye'deki olaylardan ve Almanya'ya potansiyel 'Türk Dersleri'nden, diğer Alman milliyetçilerinden daha fazla heyecanlandı." (s.25) "Daha 1921'de Naziler,.. 'Türkiye Rol Model' başlıklı bir makale yayınladı." (s.30) "Ludendorf ve Hitler, Türkleri harfi harfine örnek alacak, Türk örneğini eyleme tercüme etmeye kalkışacaktı." (s.96) diyen yazar, kitabının "Münih'teki Ankara, Hitler Darbesi ve Türkiye" (s.97) başlıklı bölümünde, Nazilerin 8-9 Kasım 1923'teki başarısız "Birahane Darbesi"ni, Hitler'in Türk Kurtuluş Savaşı'nı ve Atatürk'ü örnek olarak giriştiği bir darbe olarak

Stefan Ihrig'in kitabının Türkçe, Yunanca basımları.

niteliyordu.

Hitler'in Mussolini'yi örnek aldığını saptayan bütün akademik yayınların eksik ve yanlış olduğunu ileri süren yazar; "*Yalnızca Mussolini'nin Naziler üzerindeki etkisinden söz edilir. Ama Atatürk çok daha büyük bir rol oynadı*" (...) "*Naziler Türkiye ile büyüdü.*" (s.101) diyerek, Hitler'in Birahane Darbesi'nde Mussolini'yi değil, Atatürk'ü ve Türk Kurtuluş Savaşı'nı örnek aldığını savlıyor ve bu tezin yeni ve kendisine ait özgün bir buluş olduğunu belirtmiş oluyordu.

Başarısız Birahane Darbesi'nden sonra tutuklanan Adolf Hitler, 1924'te Landsberg tutukevinde arkadaşlarıyla.

Kitabının "*Nazi Basınında Türkiye*" (s.102) başlıklı bölümünde yazar, 1920'li yıllarda Nazilerce yayımlanan *Völkischer Beobachter* ve *Heimatland* adlı iki gazetede Türk Kurtuluş Savaşı ve Atatürk'le ilgili yazıları taramış, bu iki gazetede ki övgüleri kitabına alarak, bunları

Hitler'in ve Nazilerin Atatürk ve Kurtuluş Savaşı'nı örnek aldıkları tezinin kanıtı olarak sunmuştu. "*Naziler Türk yöntemlerine, ve çözümlerine aştı...* *Türk dersleri'nin en ateşli ve değişmez savunucularıydı.*" (s.114) diyen yazar, Nazilerin haftalık gazetesi *Heimatland*'ta "*Birahane Darbesi*" öncesi yayımlanan 6 bölümlük bir yazı dizisini, tezinin en önemli kanıtı olarak gösteriyordu. 1921-1923 arası Anadolu'da bulunmuş Alman Yüzbaşı Hans Tröbst'ün General Ludendorff'un isteği üzerine yazdıklarından oluşan

bu dizide, dünya savaşından yeni çıkın ve Sevr Antlaşması'yla yok olmaya itilen Türkiye'nin, Mustafa Kemal önderliğinde toparlanıp başarıya ulaştığı anlatılarak; benzer biçimde, Versay Antlaşmasıyla çok kötü duruma düşen Almanya'nın da Türkiye'nin başarısından ders almak ve aynı yolu izlemekle kurtulabileceği savunulmuştu. Stefan Ihrig, Nazi gazetesinde yayımlanan bu yazı dizisinin Hitler'i

etkilediğini ve Hitler'in işte bu etki altında Birahane Darbesi'ne giriştiğini ileri sürüyor ve dahası, Nazilerin soykırımcılığının bile Hitler'in o yazı dizisinde anlatılan Atatürk Türkiyesini örnek almasından kaynaklandığını savlıyordu.

Stefan Ihrig'e göre:

- "*(Nazi gazetesinde yayımlanan Tröbst imzalı yazı dizisinin) son paragrafları, Almanya için Türk*

derslerinin bir özetine ayrılmıştı. Üç madde-lik bir liste.. "aleyhlerine çalışan herkesi acımasızca ve kesin biçimde yok etme"... "terör"... Bu bakımdan Türkler örnek öğretmendir." ve "Ulusal arınma"

Hitler ve Mussolini

(Etnik temizlik) ile "Rumlar ve Ermenilerin kökleri kazınmalı sayıları 500.000 kadar geçmişti yabancı olanların neredeyse tümü muharebe alanlarında ölmeliydi.." (s. 120, 121) "Hitler bu makaleleri okudu ve Türk rol modelinden çok etkilendi" (s.123) "Mustafa Kemal ve Bağımsızlık Savaşı,... özellikle Nasyonal Sosyalistler (Hitler'in NAZİ Partisi) ve İtalyan Faşistleri (Mussolini'nin Ulusal Faşist Partisi) için de zeitge-

ist'in (zamanın ruhunun) parçasıydı" (s.148)

Görüldüğü üzere yazar Stefan Ihrig, Hitler'in ve Mussolini'nin bütün insanlık dışı eylemlerinin kaynağı olarak Atatürk'ü ve Türk Kurtuluş Savaşı'nı görmektedir. Atatürk'ün "Türk Führer" (s.207) Mussolini'nin "Milano'nun Ankara'lı Mustafa Kemal'i" (s.148) Hit-

Mussolini kendisini iktidara taşıyan Roma Yürüyüşü'nde. (1922) ▼

ler'in "Alman Kemal Paşa" (s.127) olarak anıldığından söz eden Ihrig "Eski Türkiye'den Yeni Türkiye'ye azınlık sorunları" (s.252) başlıklı bölümde, "Nazilerin Ermeni soykırımından etkilendiklerini göstermek için alıntıya ihtiyaç yoktur.. Çünkü Naziler Türkiye ve Türk Bağımsızlık savaşıyla büyüdüleri kadar, Ermeni Soykırımıyla da büyüdüler." (s.255) "Nazi ve Üçüncü Reich metinlerinin tanımladığı şekilde Atatürk'ün başarısının ön koşulu.. "Ermenilerin imhası" - "zorlayıcı gereklilik" olmuştur." (s.265) demektedir.

Ihrig özetle, eğer 1915'te Ermeniler yok edilmeseydi, Atatürk'ün önderliğinde girişilen Türk Kurtuluş Savaşı başarıya ulaşamazdı, demekle, Nazilerin Yahudi soykımını da Atatürk'ün başarısının esinlendiklerini ileri sürmektedir.

Kitabın "Hitler'in Karanlıkta Yıldızı" (s.151) başlıklı bölümünde, 21 Temmuz 1933 günlü Nazi gazetesinde "Türkiye'nin hareketi, Hitler için parlayan bir yıldız olmuştur" sözlerini aktaran S. Ihrig, Hitler'in Atatürk'ü "Karanlıkta Parlayan Yıldız" olarak tanımlamasının, Atatürk'ün Naziler için ikonik rolü bulunduğunu kanıtladığını söylemiştir. (s.160, 161)

Hitler'in doğum yıldönümü dolayısıyla Türkiye'den Almanya'ya giden heyette bulunan Fahih Rıfki Atay'ın, Hitler'le görüşme izlenimlerini sonraki yıllarda "Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri" ki-

tabında yayımladığını ve Hitler'in o gün kendilerine "Mustafa Kemal'in birinci öğrencisi Mussolini'dir, ikinci öğrencisi benim" dediğini aktaran S. Ihrig (s.162) bu anlatıyı Hitler'in Atatürk'ü rol model olarak aldığıın kanıtlarından biri olarak göstermiştir.

Atatürk'ü ve Kurtuluş Savaşımızı Hitler ve Mussolini'nin insanlık dışı vahşetlerinin kaynağı olarak gösteren bu iftiraların her birini tek tek ele alıp irdelemek ve belgelerle çürütmek, kitap boyutunda bir

Hitler'in Nazi Partisi'nin 24 Şubat 1920 günü yayımlanan ve 1945'e dek değiştirilmeksizin uygulanan 25 maddelik programı.

çalışmayı gerektirir. Dergideyse yazarın tezlerini çürütücü bir kaç örneğe değinebiliriz. Stefan Ihrig'in kitabında hiç değinmediği; değinilmesi halinde tezini çökertecek önemde gerçeklerden biri, Nazi Partisi programının Hitler tarafından en küçük bir Türk etkisi bulunmaksızın, TBMM'nin kurulmasından ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın başarısından çok önce 24 Şubat 1920 günü yayınlanmış olmasıdır.

Hitler, Alman İşçi Partisi'nin adını 24 Şubat 1920 günü Nazi (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) olarak değiştirmiş ve o gün 25 maddeden oluşan Nazi partisi programı da okunarak kabul edilmiştir. 1945'e dek kesintisiz ve değiştirilmeksizin uygulanan bu Nazi partisi programının konumuzla ilgili maddeleri özetle şöyledir:

(iii)- Almanya nüfus fazlasını yerleştirmek üzere kolonilere sömürgelere sahip olacaktır.

(iv)- Alman yurttaşı olmanın koşulu, Alman ırkından olmaktır; Alman ırkından olmak, Alman kanı taşımaktır; Alman kanı taşımayanlar, Alman yurttaşı olamazlar; hiç bir Yahudi Alman yurttaşı değildir.

(v)- Alman kanı taşımayan kimse, Almanya'da yalnız konuk olarak yaşayabilir ve yabancılar yasası uygulanır.

(vi)- Siyasi haklar yalnız Alman ırkından olanlara tanınır.

(vii)- Alman kanı taşımayanlar, Almanya'dan atılacaklardır.

(viii)- Alman ırkından olmayanların Almanya'ya göçü önlenektir. 2 Ağustos 1914 sonrası Almanya'ya gelenlerden, Alman ırkından olmayanlar, hemen ve zorla sınır dışı edilecektir.

Hitler, işte bu gibi maddeler içeren 24 Şubat 1920 tarihli Nazi Partisi programını, Almanya 1945'te teslim olana dek 25 yıl boyunca uygulamıştır.

Naziler, Yahudi soykırımı, ırkçı katliamlar, toplama kampları gibi suçlarını, Türk Kurtuluş Savaşı'yla, Atatürk'le ve Misak-ı Milli programıyla hiç bir ilgisi bulunmayan 25 maddelik Nazi partisi programı uyarınca işlemişlerdir.

Cambridge, Harvard gibi üniversitelerin, Atatürk'ü ve Kurtuluş Savaşımızı, Mussolini ve Hitler'in insanlık düşmanı soykırım vs. düşünce ve eylemlerinin kaynağı, rol modeli, öğretmeni olarak gösteren kara propagandaları "doktora tezi" etiketiyle piyasaya sürmesi; üzerinde önemle durulması gereken olaydır. •

cengizozakincibd@gmail.com

[Not: Her Cumartesi 21:30'da Kanal B'de yayımlanan *Tarihin Bilinmeyen Yüzü* programının 20 ve 27 Ocak 2018'de yayımlanan 63 ve 64. bölümlerinde; Stefan Ihrig'in kitabındaki iftiraları tek tek ele alıp özgün belgelerle çürütmüş bulunuyoruz. Çalışmalarımız kitap olarak yayımlanacak, ancak konuya ilgi duyanlar şimdilik anılan programın Youtube'taki videolarını izleyebilirler: <https://www.youtube.com/channel/UCgsOlf0ww7e1MfSpq-l2fUAg>]

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Kriter (Fr.)
a-Vuraç
b-Kabadayı
c-Karamsar
d-Ölçüt	6 Fanila (İta.)
a-Yük gemisi
b-Bir tür fıçı
c-İkili bileşik
d-Pamuklu çamaşır	11 Eksper (Fr.)
a-Sürücü
b-Belirtke
c-İpek tül
d-Bilirkişi
2 Natürel (Fr.)
a-Pürüzsüz
b-Doğal, tabii
c-Tel sicim
d-Etkisiz	7 Maç (Fr.)
a-Yanar döner
b-Karşılaşma
c-Metal kap
d-Usta gemici	12 Radikal (Fr.)
a-Kalıtımsal
b-Özdeyiş
c-Ordugah
d-Kökten, kesin
3 İzbandung (İta.)
a-Yasadışı
b-Derbeder
c-İri yarı adam
d-Budala	8 Nostalji (Fr.)
a-Çenesi kuvvetli
b-Küçük davul
c-Geçmişe özlem
d-Su hayvanı	13 Organize (Fr.)
a-Zamanlama
b-Bir araya getirme
c-Birlik, birim
d-Balık oltası
4 Pasif (Fr.)
a-Göçebe
b-Etkinliği olmayan
c-Üç boyutlu
d-Dönüşüm	9 Transfer (Fr.)
a-Eğilim
b-Veri
c-Taşıma
d-Bitiş	14 Metropol (Fr.)
a-Anakent
b-Zerdeçal
c-Kargaşa
d-Yurtsever
5 Sezon (Fr.)
a-Mevsim
b-Büyük dükkan
c-Yolcu taşıtı
d-Çarklı tezgah	10 Nü (Fr.)
a-Çıplak
b-İçbükey
c-Bir element
d-Reşit olma	15 Prezantasyon (Fr.)
a-İyimser
b-Bilgisayar devresi
c-Takdim etme
d-Çevirgeç

Bilmek Gerek
A. Erdem Akyüz

Atatürk ve Dış Basın

Mustafa Kemal daha genç bir subay iken dahi dünya basınının dikkatini çekmiş ve onunla ilgili fotoğraf, yazı ve haberler dış basında yer almaya başlamıştır.

Kurtuluş Savaşı öncesinde ve savaş sırasında bu ilgi ön plana çıkmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından sonra en üst basamaklara yükselmiştir.

Türklere karşı bir ön yargı

taşıyan bazı muhabirlerin, sabit fikirlerle geldikleri Türkiye’de gördükleri manzara şaşkınlıklarına neden olmuştur.

Büyük bir küçümseme ve eleştiri ile geldikleri Türkiye Cumhuriyetinde

gördükleri gelişme ile halkın taşıdığı özgürlük ve Cumhuriyet sevgisi karşısında hayrete kapılmış ve önceki ön yargılarını değiştirmek zorunda kalmışlardır.

Özellikle Atatürk ile görüşmeleri sonrasında; taşıdıkları ön yargı, bir hayranlık derecesine ulaşmış ve bu gazeteciler yeni edindikleri bu görüşleri kendi ülkelerine taşımaktan kendilerini alıkoymamışlardır.

Devrimlerin basamaklar ve aşamalar halinde yapılmasından itibaren dünya basın yayın organlarında büyüyen gelişen bu ilgi adeta bir merak haline gelmiş ve bilinmeyenin araştırılması, bir dehanın incelenmesi aşamasına dönüşmüştür.

Üstelik bu büyük ilginin uyanmasında ve devam etmesinde Atatürk'ün ve çevresinin basına ulaşmak, haber olmak yolunda hiçbir özel çalışması olmamıştır.

Günümüzdeki iletişim olanaklarının bulunmadığı, haber, yazı ve fotoğrafların yollanmasında ve basılmasında büyük zorlukların yaşandığı yıllarda, uzun mesafeleri, zorlu yolculukları göze alan muhabirler, yazarlar, bilim ve araştırma adamları Türkiye'ye gelerek gözlemlerini kaleme almış ve kendi ülkelerine, dünya kamuoyuna aktarmışlardır.

Bunların tamamını yazabilmek, büyük ve uzun araştırmalara bağlıdır. Biz; bu yazımızda ulaştığımız ve örnek olabilecek

kısıtlı bazı haber ve makalelere, basında yayınlanış tarihlerine göre, yer vererek az da olsa bir bilgiyi aktarmaya çalışacağız. Bu çalışmamızda yorum yapmamağa gayret edeceğiz çünkü en iyi yorum sizin tarafınızdan yapılacağı gibi, yabancı basında yer alan haberlerin içinde bulunmaktadır.

Söyleyeceğimiz tek şey; Atatürk gibi bir öndere sahip olmanın, başka hiçbir ulusa nasip olmayan güzelliğidir. Onun büyüklüğünün ölçüsü ve sınırı yoktur.

Atatürk ile ilgili olarak dış basında ulaştığımız ilk yayın,

Clarence K. Streit

İtalyan'ca yayınlanan "Epoka" gazetesinin muhabirinin 30 Aralık 1919 tarihinde ilettiği yazılı sorularına Atatürk'ün verdiği yanıtlardır. Atatürk bu yanıtında

"Kuvay-i Milliye'nin ve kendisinin; Türk Milletinin isteklerini tahakkuk ettirinceye kadar görevine ve çalışmalarına devam edeceğini" söylemiştir.

Mustafa Kemal ile ilk röportaj yapan yabancı gazeteci, Amerika Birleşik Devletleri muhabiri Clarence K. Streit'tir.

Gezisine "Barbar Türk'ler" düşüncesi ile başlayan ve bunu söylemekten çekinmeyen Streit,

Türkiye gezisinin devamında ve Mustafa Kemal ile yaptığı görüşmeler sonrasında onu *“Türk George Washington”* olarak tanımlamış ve *“Tarih, Mustafa Kemal Paşa’yı yeni Türk Devletinin kurucusu olarak tanıyacaktır. Onunla konuştum ve halkın ona neden güvendiğini anladım.”* demiştir.

Avrupa ve Amerika’da milyonlarca okuyucusu olan ve çok sayıda gazeteye ajans haberleri veren Uni-

Streit’in özellikle Mustafa Kemal ile görüştüğünden sonra bütün ön yargıları yıkılmış ve gazetesine şunları yazmıştır: *“Beni Türk konukseverliği ile karşıladı. İki saat boyunca rahatlıkla Fransızca konuştu. 40 yaşındaydı ama daha genç gösteriyordu. Geniş alını, ağız ve çene yapısıyla bir savaşçının hatlarına sahipti ama onu gözlemler ve kalpaklı gözlerinizde bir profesör izlenimini veriyordu. Yaşam biçimi*

“Yaşam biçimi ve liderliğinde gösterişten, kendini beğenmişlikten eser yoktu.”

ted Press genel merkezinin isteği ile 7 Ocak 1921 tarihinde yazılı olarak iletilen ve aynı şekilde verilen yazılı yanıtta Mustafa Kemal Paşa cevaben: *“Kan dökmeye taraftar olmayan milletimiz, hakkı teslim ve vatani derhal tahliye edildiği takdirde barış görüşmelerine hazırdır”* demiştir.

Philadelphia Public Ledger gazetesinin muhabiri olan Clarence, 1921 yılında uzun bir yolculuk sonunda Türkiye’ye gelmiştir. İstanbul’dan Samsun’a geçen gazeteci, Merzifon ve Yozgat’tan sonra kağıt ve trenle gerçekleşen zorlu bir yolculuk sonrasında, o zamanlar nüfusu 25 bin olan Ankara’ya ulaşmış ve 3 Mart 1921 de Mustafa Kemal ile görüşmüştür.

Yaptığı gezi sonucu Türkiye ve Anadolu hakkında görgüye dayanan gerçekçi bilgilere sahip olan

ve liderliğinde gösterişten, kendini beğenmişlikten eser yoktu.”

The Christian Science Monitor gazetesinin muhabiri Amerikalı gazeteci Lawrence Shaw Moore, Sakarya Savaşı’nın birkaç gün öncesinde Ağustos 1921 ortalarında Mustafa Kemal Paşa cepheye hareket etmeden bir gün önce onunla görüşmeyi başarmıştı. Mustafa Kemal, gazeteci ile görüşmesinde basında yer alan şu görüşlerini aktarmıştır: *“Biz bir ölüm kalım mücadelesine girmiş bulunuyoruz. Ne gibi şartlar altında dövüştüğümüzü gördünüz. Biz Türkiye’nin bağımsızlığını ve bütünlüğünü sağlayacağız.”*

Amerikalı gazeteci ise gazetesine, kendi görüşlerini şu şekilde aktarmıştır: *“Doğudan gelen kahraman Türk askerlerinin elbiseleri yırtık yırtık, silahları derme çatma*

olduğu, hatta bir kısmının ayağında postal bile bulunmadığı halde, çelik gibi imanla, Başkumandan'ın huzurunda geçit yapıyorlardı. Bu heyecanlı manzarayı görünce kararımı verdim. Böyle bir millet mağlup edilemez.”

Fransız gazeteci Berthe B. Gaulis, 1 Aralık 1921 de Mustafa Kemal'in, Meclis'de yaptığı konuşmayı ve gözlemlerini şu şekilde aktarıyordu: *“Paşa, Meclis Genel Kurul salonuna geldi, çabuk adımlarla, herhangi bir yere, basit bir mebus gibi gitti ve oturdu. Dinledi ve notlar aldı. Söz alarak kürsüye çıktı. Önündeki kağıtlara çok az bakarak yaklaşık beş saat konuştu. Düşüncelerini tam bir hakimiyetle ifade ediyordu.*

Sivil giysili idi. Her zamanki gibi çok güzel giyinmişti. Zarif kalpağı altında görünümünü bir madalya gibi idi.”

Paris'de yayınlanan ve dünyanın en büyük tirajına sahip gazetelerinden biri olan Petit Parisien gaze-

tesi muhabiri 1922 yılında yaptığı görüşmede, Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın sözlerini şu şekilde aktarmıştır.

“Koşullarımız çok açık ve sadedir. İstiklalimizin, hiçbir kayda ve şarta bağlı olmaksızın kabu-

lünü istiyoruz. Kapitülasyonlar bizim için mevcut değildir ve asla mevcut olmayacaktır. Bağımsızlığımızın her sahada ve hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmaksızın kabulünü istiyoruz.”

Aynı yıl Daily Mail gazetesi muhabiri Price, Mustafa Kemal Paşa'nın şu sözlerini gazetesine önemle ve acele olarak yolluyordu:

“Artık savaşın devamına gerek kalmamıştır. Fakat Yunanları, Anadolu'dan atmak için başka çare kalmamıştı.

Ben, kararlı bir şekilde barışı arzu etmekteyim.”

Chicago Tribune'nun özel olarak gönderdiği muhabiri John Clayton, İzmir'de 18 Eylül 1922 yılında Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı görüşmeyi, edindiği izlenimleri

“Adli, mali veya askeri kapitülasyonların hiç birini tanımıyoruz. Bağımsızlık ve ulusal sınırlarımızı istemek ve korumakta dirençli ve kararlıyız.”

şu şekilde yazarak yollamıştır:

“Paşa'nın yüz hatlarından yaşını tahmin etmek çok zordur. Kumral saçlı, mavi gözlü, orta boyludur. Muhatabına karşı; güler yüzlü, kibar, ince ve içten davranışları vardır. Bana şunları söylemiştir 'İşgal sırasında yurdumuz, evlerimiz ve insanlarımız yıkılmış, yakılmış ve yağmalanmıştır. Ancak biz, intikam ve aynı şekilde davranma, öç alma isteğinde değiliz. Buraya eski hesapları görmeye gelmedik. Bizim için, geçmiş gömülmüştür. Galibiyet ve başarılarımız, taleplerimizi değiştirmemiştir. Savaşta başarıya ulaştıktan sonra da, önceden istediğimiz şeylerden, ne daha fazlasını, ne de daha azını istememekteyiz. Adli, mali veya askeri kapitülasyonların hiç birini tanımıyoruz. Bağımsızlık ve ulusal sınırlarımızı istemek ve korumakta dinçli ve kararlıyız.”

United Press gazetesi 22 Eylül 1922 tarihli sayısında yapılan görüşmeyi şu şekilde yayınlamıştır:

“Sekizyüz Amerikan gazetesi adına hareket eden muhabirimiz Dr. Edward King, İstanbul'da Başkumandan Paşa Hazretleriyle telgrafla bir mülakat yapmıştır. Muhabirin sorularına Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin cevapları aynen şöyledir; ‘-Amerika, Avrupa ve bütün medeniyet alemi bilmelidir ki; Türk halkı, her medeni millet gibi, kayıtsız şartsız hür ve bağımsız yaşamaya kesin surette karar vermiştir. Bu meşru kararı bozmaya yönelik her kuvvet,

Türkiye'nin sonsuza kadar düşmanını kalır. Memleketimizin uğradığı tahribatı düzeltmek, ilerlememizi sağlamak ve iktisadi hayatımızı geliştirmek, ilim, fen, barış ve özgürlük içinde bir yaşama kavuşmak azim ve kararındayız.”

M

ustafa Kemal

Paşa'nın, 1922

Kasım ayı'nın son

günlerinde, Lozan Barış görüşmeleri başladıktan hemen sonra, İngiliz gazeteci Grace M. Ellison ile yaptığı röportaj, The Morning Post gazetesinde 22 Aralık 1922 tarihinde yayınlanmıştır. Gazetecinin **“Lozan Konferansından iyi sonuçlar çıkacağını düşünüyor musunuz?”** sorusuna, Mustafa Kemal'in yanıtı **“Tartışmalar ne kadar uzun ve ne ölçüde gecikmeli olursa olsun, barış getireceğine hiç kuşkuymuz yoktur. Ne var ki daha uzun bekleyemeyiz. Büyük devletler, sonradan kabul etmek zorunda kalacakları gerçeği, yani uğruna o kadar fedakârlık yaptığımız, son kanımıza kadar dövuştüğümüz özgürlüğümüzü bize tanımayan koşulları kabullenmeyeceğimiz gerçeğini şimdiden anlamalıdır.”**

Le Journal gazetesi muhabiri Paul Herriot 26 Aralık 1922 tarihinde Mustafa Kemal ile yaptığı görüşme sonrasında notlarını telgrafla gazetesine iletmış ve şunları kaydetmiştir:

“Kapitülasyonlar hiçbir şekilde kabul edilemez. Türkiye'nin,

Rum Patrikhanesi için bir melce (sığımlacak yer) göstermeye ne mecburiyeti var. Bu fesat ocağının hakiki yeri Yunanistan değil midir. Türkiye; şeref ve haysiyetinin, kudret ve kuvvetinin bilincinde olan ve varlığını sürdürmek için her şeye hazır ve güçlü olan bir ülkedir.”

Dünyaca ünlü ve varlığını halen sürdürmekte olan ünlü Time Dergisi 24 Mart 1923 tarihinde, Atatürk'ü ilk kez kapağına taşıdı. Dergi; Türkiye'de Millet Meclisinin açılması, milli egemenlik esasına dayalı henüz adı konmamış bir Cumhuriyetin kurulması ile ses getiren Mustafa Kemal Paşa'yı şöyle tanıtıyordu :

“Türk nerede kendisinin efendisi-dir” deyimine, Türk karşıtlarının cevabı olan ‘cehen-nemde’ yanıtını kaldırıp ‘Türk, Türkiye’de ve bütün dünyada kendisinin efendisidir’ konumuna getiren, önceki haksız tanımlamayı silen ve ‘Türk’ü yalnızca kendisinin yani Türk’ün efendisi ve başkaca efendi tanımayan bir ulus haline getiren Atatürk’tür’. O, hiç şüphesiz modern tarihin en büyük isimlerinden biridir ve şimdi Türkiye’nin kazandıklarına sahip çıkmaya azimli olarak Batı’nın gizli güçlerine karşı duruyor.” diye

tanıtmıştı.

Avusturya gazetesi Die Presse’in muhabiri Hans Josef Lazar, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından yaklaşık olarak bir ay önce, 23 Eylül 1923 tarihinde Mustafa Kemal’le yapmayı başardığı görüşmeyi, gazetesine şu şekilde aktarmıştı: “Türkiye’nin kurucusunu görmek

kolay değil. Onunla konuşmak çok daha zor. Bu uzun ve yorucu yolculuktan sonra, hiçbir şey ve görüşme yapmadan dönmenin endişesini yaşadım. Uzun çabalarım sonucu, nihayet başardım ve üstelik TBMM Başkanlık odasında görüşmeye muvaffak oldum”. Avrupa’nın ve Türkiye’nin birbirlerine bakış açılarını ve bunun

24 Mart 1923 tarihli Time dergisi kapağı

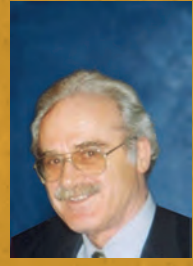
nasıl gelişmesi gerektiğini anlattıktan sonra bana şunları söyledi:

“Siz Türkiye Anayasası’nın ilk Maddesini hatırlatmak istiyorum. ‘Egemenlik; kayıtsız, şartsız milletindir.’ Yönetim tarzı, halkın geleceğini doğrudan kendisinin belirlemesi ilkesine dayanır.” Ve Hans J. Lazar şu yorumu ekler: **“Bu iki cümleden yorumu, şüphesiz yer bırakmayacak kadar net ve açıktır: Cumhuriyet.”**

(Devam edecek)

erdemakyuzbd@gmail.com

Kurtuluş Savaşından
Zeki Sarıhan

“İstiklal İstiyoruz!”

İzmir'in Yunanlar tarafından 15 Mayıs 1919'da işgali üzerine bütün Türkiye ayaktaadır. İstanbul'da peş peşe mitingler yapılmaktadır.

Konuşmacılar, 600 yıllık bir imparatorluğa layık görülen muameleye isyan etmektedir. Medeni milletlerin vicdanına hitap ederek onlardan Türklerin bağımsızlık ve

egemenlik haklarını teslim etmeleri için hükümetlerine baskı yapmasını istemektedir.

Miting alanları dopdoludur.

23 Mayıs 1919 Cuma günü İstanbul'da dördüncü ve en kalabalık mitingden sonra işgal kuvvetleri mitingleri yasaklamıştır. Fakat her yasağı delmenin bir yolu bulunur.

Bir hafta sonra 30 Mayıs Cuma güne Sultanahmet'te gene fakat bu

Sultanahmet mitingi (1919)

kez miting yapmak için değil de güya “dua etmek” için toplanılır. 100 bin kişinin tekbir getirdiği toplantıda o günün ileri gelen öğretim üyelerinden Milaslı İsmail Hakkı, Hamdullah Suphi ve Şair Şükûfe Nihal konuşurlar.

Türk kadını artık yüzünü açmış, vatan savunması için meydanlara çıkmıştır. Bu mitingde konuşmacılardan Şükûfe Nihal:

“Adalet isteriz, belaların sebebi saldırılar karşısında isyan edilmesidir,” derken ünlü Türkçü hatip Hamdullah Suphi Bey:

“Anadolu Türklerin öz vatanıdır. Şimdi Türkler buradan da atılmak isteniyor. Türkiye'nin en büyük düşmanı Rusya değil, Batı Anadolu'ya göz diken Yunanistan'dır,” der.

Paris'te toplantı halinde bulunan

Şükûfe Nihal

ve savaş sonunda dünyaya yeni bir düzen vermek için görüşmeler yapmakta olan İngiltere, Fransa, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri'nden oluşan kurulu kast ederek ağzından şu sözleri kaçırır:

“Dörtler Meclisi, madem asayiş bozuk görmüş. Niye Yunanlar gibi yakıp yıkıcı bir devlete veriyorlar bu işi? Neden medeni bir devlete, İngilizlere, Amerikalılara, İtalyanlara vermiyorlar?”

Yani, İzmir ve çevresinin Yunanlar yerine büyük devletler

tarafından işgaline razıdır. Onların Yunanlar gibi yıkıp yıkıcı olmadığını düşünmektedir.

Baştan beri mitingleri örgütleyen ve hepsinde görev alan, özellikle mitinglere yapılacak saldırılara karşı koymak için örgütlenen üniversite gençleri bağırlıdır:

“İstiklal isteriz, biz hak isteriz, istiklal isteriz. Hiç birini istemiyoruz. Sözünü geri al!”

O tarihlerde İstanbul’da en yoğun tartışma Türkiye’nin bütünlüğünü korumak için İngiliz himayesine mi Amerikan mandasına mı girmenin daha uygun olduğudur. Hamdullah Suphi Bey’in de çaresizlikten bu düşüncelerin etkisi altında kaldığı anlaşılıyor.

Gençlerin bu tepkisi karşısında Hamdullah Suphi Bey, sözüne şöyle devam eder:

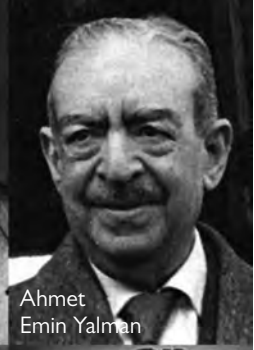
“Evet arkadaşlar! Ben de sizinle beraber istiklâl istiyorum. Başımızda Türk hükümeti bulunsun. Aydın Yunanlara kalmasın.”

Kurtuluş Savaşı’nda gençlik işte böyle Türk Ocağı başkanı, milliyetçi bir hatibi bile yola getirecek işler yaptı.

İzmir’in işgalini lanetlemek için yapılan bir mitingin konuşmacısı Hamdullah Suphi’de bile görülen bu zaaf o dönemde birçok aydında da vardır. Bilindiği gibi Yunus Nadi,

Yunus Nadi

Ahmet
Emin Yalman

Halide Edip

Bekir Sami Bey

Yunus Nadi, Ahmet Emin Yalman, Halide Edip, Bekir Sami Bey gibi birçok aydın 1919 yılı yazında Amerikan mandasını tercih etmektedir.

Ahmet Emin Yalman, Halide Edip, Bekir Sami Bey gibi birçok aydın 1919 yılı yazında Amerikan mandasını tercih etmektedir. İstanbul’un kozmopolit, kokuşmuş havası içinde Türkiye’nin kendi gücüyle tam bağımsızlığına kavuşacağına

inananların sayısı pek azdır ve bunların başında Üniversitenin Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Selahattin Bey'le üniversite öğrencileri gelmektedir.

Gençlerin bu konuda bir tutumunu daha örnek verelim:

Damat Ferit Paşa, Osmanlı Hükümetinin tezlerini açıklamak üzere 6 Haziran 1919 günü İstanbul'dan Paris'e hareket edecektir. Gençliğin barış konusundaki görüşlerini kararlaştırıp ona vermek üzere 5 Haziran 1919 günü Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği'nin çağrısıyla üniversite öğrencileri bir toplantı yapmış ve şu kararları almıştır:

1. Osmanlı devletinin çoğunluğunun Türk olduğu bölgelerinde toprak bütünlüğünün ve bağımsızlığın sağlanması,
2. Manda ve vesayet gibi yönetim biçimlerinin reddedilmesi,
3. Türk gençliğinin bunlara aykırı barışa itaat etmemeye kesinlikle kararlı olduğu.

İstanbul gazetelerinden bazıları, gençlerin bu isteklerinin tümünü yayımlamaya cesaret edememiştir. Tasviri Efkâr gazetesi, ilk iki maddeyi yayımlamış, fakat eğer Türkiye'nin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü kabul edilmezse gençlerin bu barışa itaat etmeyeceğini anlatan üçüncü maddesini çıkarmıştır.

Beş gün sonra İstiklal gazetesinin başyazarı Rauf Ahmet Bey, gençlerin bu kararlarını yorumlamaktadır. Bazı gazetelerin kararların üçüncü maddesini atladığını anlatan

Rauf Ahmet Bey, gençleri eleştiriyor:

“Gençler böyle vahim bir karar olarak bunun yaratacağı sonuçları düşünmemişlerdir. Gençliğe has bir

Rauf
Ahmet Bey

feveran ile hareket etmektedir. Son iki Osmanlı kuşağının böyle hıyalci amaç ve istekleri hep sonuçsuz kalmıştır.”

Yazar, gençlerin başlıca meziyetleri olan fedakârlık ve cesareti takdir etmiyor değildir. Fakat onlardan bugün beklediği olgunluk ve itidaldir... Üçüncü madde maalesef olgunluk ve itidal şartlarını taşımamaktadır...

Anlaşılabacağı üzere, Paris Barış Konferansı'nın şartlarını kabul etmemek yeni bir savaşı göze almak demektir. Gençler bunu göze alabilmekte fakat İstanbul aydınlarının çoğu göze alamamaktadır. Anadolu'daki ayaklanma, aydınların çoğunu da uyandıracaktır. •

zekisarihan@gmail.com

Kaynaklar:

1. Hakkı Sunata, *İstanbul'da İşgal Yılları*, 2. baskı, İstanbul, 2006, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 38.

Zaman, İleri, Memleket, Sabah, Vakit, Alemdar, 30 Mayıs 1919; *Memleket*, Sayı 117, 6 Haziran 1019; *İstiklal*, Sayı 163, 5 Haziran 1919, Sayı 168, 10 Haziran 1919; *Tasviri Efkâr*, Sayı 2547, 6 Haziran 1919.

Ömer Sami Coşar, *İstiklal Harbi Gazetesi*, 6 Haziran 1919.

Evrensel Bakış Açısı
Gürbüz Evren

Çanakkale ve Verdun Savaşları Arasındaki Bağ

Birinci Dünya Savaşı, birçok önemli ve kanlı muharebeye sahne olmuştur.

Bunların belki de en önemlilerinden biri, Fransa topraklarında, Verdun bölgesinde yaşanmıştır. 21 Şubat 1916 tarihinde başlayan Verdun Muharebesi, Fransızların I. Dünya Savaşı'nda büyük bir Alman saldırısını püskürttükları çarpışma olarak bilinir.

Fransız tarihçiler, Verdun'de yaşananlar için, "Dünya tarihinin gördüğü en korkunç muharebe" ifadesini kullanmaktadır. Fransız Kara Kuvvetleri ve ordu arşivlerinde

ise bu muharebenin başlangıcını yaklaşık 6 ay öncesinden öngören, genelkurmayı uyarın yazışmaları içeren belgeler vardır. Söz konusu uyarıların hemen hepsi de, Çanakkale Savaşı (18 Mart 1915-9 Ocak 1916) sonrası ile ilgilidir. Bu belgelere geçmeden önce Verdun Muharebesini özetlemekte yarar var.

1916 yılının 21 Şubat sabahı, saat 7.15’de, Fransız ordusunu hazırlıksız yakalayan Alman ordusunun, Fransa’nın Verdun kentindeki

su, buna rağmen Alman ilerleyişini durdurdu. Bölgede aylarca süren çatışmaların ardından Almanlar Verdun’u Fransızlardan alamayacaklarını anlayınca geri çekildiler. Böylelikle Fransızlar yaklaşık bir yıl dayanarak daha önce kaybettikleri toprakları Almanlardan geri aldı.

Verdun Savaşı olarak da anılan bu muharebenin özelliklerine de kısaca değinelim.

Savaşa iki tarafın müttefikleri de katıldı. İngilizler, 19 bin 240 asker

Lloyd George “Anlaşılan o ki, siz Almanlarla başa çıkamayacaksınız, biz yine Fransa’ya yardıma, hatta kurtarmaya gideceğiz”

Caures ormanını ateş altına almasıyla muharebe başladı.

Verdun, 300 gün süren ve her iki taraftan da 300 bin askerin yaşamını yitirdiği, savaş tarihin en kanlı muharebelerinden biri olarak kayıtlara geçti.

Fransızlar çok ağır bir bombardımana hazırlıksız yakalanmıştı. Almanlar, saldırıdan dört gün sonra Verdun’u çevreleyen kalelerden biri olan Douaumont Kalesi’ni ele geçirmeyi başardı.

Destek birlikleriyle gelen Fransız General Philippe Pétain’in bölgeye ulaşmasıyla dengeler değişti. General Pétain’in saldırı emri ile büyük kayıplar veren Fransız ordu-

kaybetti. Verdun, tarihte İngilizlerin Fransızlara yardım ettiği birçok savaştan biridir. İngiltere Başbakanlarından David Lloyd George’un, “Anlaşılan o ki, siz Almanlarla başa çıkamayacaksınız, biz yine Fransa’ya yardıma, hatta kurtarmaya gideceğiz” şeklindeki sözleri Fransa’da kırgınlık yaratmıştır.

Verdun, kamerayla çekilerek sinemalara yansıyan ilk savaş olmuştur.

Taraflar savaş sırasında toplam 40 milyon top mermisi kullandı. Asker kayıplarının yüzde 70’i de topçu ateşi sonucu oluştu. Öyle ki, topçu atışları nedeniyle Fransız ve

Alman askerlerinin, cesetleri, kemikleri birbirine karıştı. Bu yüzden yaklaşık 170 bin Alman ve Fransız askeri toplu mezarlara gömüldü.

O dönemin son teknolojisiyle üretilmiş silahlar ve gaz bombaları ilk kez bu savaşta kullanıldı. Öncelikle Almanlar, rakiplerini, büyük kitlesel kayıplar verdirecek yenebileceklerini düşündükleri için gaz silahını çoklukla kullandı. Fransızlar, ellerindeki gaz maskeleri yetmediği için İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nden yardım talep ettiler. Ancak gaz maskeleri cepheye ulaşmaya kadar büyük kayıplara uğradılar.

Verdun'un bir özelliği de siper savaşlarına sahne olmasıdır. Aralarındaki mesafenin kimi zaman 2 metreye indiği siperler, 2 taraf arasında yiyecek, içecek, sigara, ilaç, pansuman malzemesi değişimine de

sahne olmuştur. Birbirine düşman askerler arasında yakın arkadaşlıklar kurulmuştur.

Verdun'de görev yapan Fransız Hava Kuvvetleri yaşadığı kayıpların artması üzerine Amerikan pilotlardan yardım almak zorunda kalmıştır.

Savaş öylesine şiddetli geçmişti ki, sadece Verdun değil bölgedeki 8 kent daha tamamen harabeye döndü.

Şimdi gelelim, yazının başında bahsettiğimiz belgelere. İngiltere ve Fransa, Çanakkale Savaşı sırasında yaklaşık 1 yıl boyunca bölgeye önemli bir askeri güç yığmak zorunda kalmıştı. Almanya'nın, Osmanlı Devleti'ni 1. Dünya Savaşı'nda yanına almasının önemli nedeninin de, çatışmaları daha geniş topraklara yayarak, İngiltere ve Fransa'nın Avrupa cephesindeki gü-

Verdun'ün bir özelliği de siper savaşlarına sahne olmasıdır.

cünü azaltmaktı. Türklerin şiddetli direnişi karşısında duraklayan ve ne pahasına olursa olsun Çanakkale'yi geçmek isteyen müttefiklerin buraya sürekli daha çok asker yığması, Almanların Avrupa'daki işini kolaylaştırıyordu. Bu stratejinin farkına varan İngiliz ve Fransız askeri istihbaratı, konuya ilişkin uyarılarını yetkililere yapmıştır.

Fransız Deniz Albay Souchon, Savunma Bakanlığı'na, Genelkurmay Başkanı General Philippe Pétain'in de hazır bulunduğu bir oturumda, sözlü olarak da sunduğu, 4 Ağustos 1915 tarihli istihbarat ve değerlendirme raporunda, "Çanakkale'de Türklerin direnişi mütte-

fiklere sadece asker ve zaman kaybettirmiyor, aynı zamanda önemli bir tehlikenin de işaretlerini veriyor. Burada dikkat edilmesi gereken konu, Avrupa'daki duruma ilişkindir. Alman General Eric Von Falkenhayn'ın birçok kez Fransa sınırında incelemeler yapmasıdır. Görünen o ki, müttefikler Çanakkale cephesine yoğunlaştıkça, Almanların Avrupa'da, özellikle Fransa sınırından saldırı planları değer kazanıyor. Alsace Lorraine bölgesinde Metz-Nancy-Verdun üçgeni büyük bir ihtimalle Alman saldırısının hedefi olacaktır" demektedir.

Bu rapordan 1 hafta sonra, İngiliz istihbarat subayı Albay Ownel, İngiltere Savunma Bakanlığı'na, 11 Ağustos 1915 tarihini taşıyan acil kodlu yazısında, özetle "Almanya'nın stratejisi giderek belli oldu. Çanakkale'de öne sürdükleri Türkler sayesinde müttefiklerin yaklaşık 600 bin askerini meşgul edip, Avrupa cephesinde büyük bir saldırıya hazırlanıyor. Bunu Çanakkale'ye yöneldiğimiz günlerde anlayamadığımız, ancak Fransa sınırındaki Alman askeri istihbarat faaliyetlerinin hız kazanması, General Eric Von Falkenhayn'ın en güvendiği adamlarını Alsace Lorraine bölgesindeki Fransız kaleleri ile savunma hattı

üzerinde çalışmaya yöneltmesi, büyük bir saldırının hazırlığıdır. Son 2 ayda, Metz ve Verdun'de yakalanan 11 Alman casusunun üstünden çıkan haritalar, Almanya'nın müttefikleri hazırlıksız ve zayıf durumda yakalama planını kanıtlamaktadır” demektedir.

Bu iki belgenin dışında belki de Verdun Muharebesi'nin gerçek anlamda haberini veren istihbarat, Fransız Binbaşı Philippe Durant'ın imzasını taşıyan raporda bulunmaktadır. Yakalanan Alman casuslardan biri olan ve Teğmen rütbesi taşıdığı çok sonra ortaya çıkan Radolph Wagner'i sorgulayan Durant, “Almanya bizi tuzağa düşürdü. Bize katılmak isteyen Osmanlı Devleti'ni kabul etmeyerek, onları Almanya'nın yanına ittik. Çanakkale'deki Alman subaylar Türk askerinin hayatını hiçe saydı. Çünkü Türkler canları pahasına müttefiklerle savaşı ne kadar uzatırsa Avrupa'dan Alman ordusunun saldırısı kolaylaşacak. Zayıf halka Verdun olabilir. Almanya Çanakkale üzerinden Verdun hesabı yapıyor” şeklindeki değerlendirmesi ile bugün bile pek fazla bilinmeyen bir gerçeğe yani Çanakkale ile Verdun arasındaki

Savaş kurbanı askerler

Binbaşı Philippe Durant:

“Almanya bizi tuzağa düşürdü. Bize katılmak isteyen Osmanlı Devleti'ni kabul etmeyerek, onları Almanya'nın yanına ittik. ..”

bağa işaret etmektedir.

Nitekim Çanakkale Savaşı'nın bitmesinden yaklaşık 1,5 ay sonra Almanlar, Verdun'e saldırmıştır. Peki, neden bu kadar süre bekletiler sorusunun yanıtını da, bir başka yazıda, yine belgeler üzerinden vereceğiz. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

Hâkimiyeti Milliye

Ulusal Günler

Fransızlar büyük savaştan sonra iki ulusal gün daha yaptılar: Ağaç Günü, Buğday Günü.

Büyük savaş sayısız ağaç öldürdü. Yemyeşil ormanlar, çorak topraklar oldu. Ağaç doğanın uygarlığıdır. Ağaçsız uygar ülke yoktur. Birkaç orman yok oldu diye Fransızlar ağacı ulusal sorun haline getirdiler.

Ana baba toprağını bırakıp, şehirlere doğru göç etmek bu dönemin başlıca özelliklerindedir. Fransızlar, bu kez de herkese gene toprak aşkı ve üretim heyecanı vermek için Ulusal Buğday Günü oluşturmuşlardır. Bütün gazeteler haykırıyor: “Fransa’nın mutluluğu için çok üretim, olabildiği kadar üretim...”

İsmet Paşa’nın ilk başbakanlığından beri ağzından düşürmediği ifade de bu değil midir?

Geçenlerde Meclis Caddesi açılırken akasya ağaçlarından birisi ziyana uğradı. Hemen herkes bu ağacın ölümünden, bir insan ölümü gibi acı duymaktaydı. “Meclis bahçivani ağaçları kurtarmayı üstleniyor mu?” diye sorarak ağaçların yok olmaya çağını duymak ve bu kaygıdan kurtulmak isteyenler pek de az değildi.

Bu sevginin sırrını, Ankara’da üç-dört yıldan buyana fidanları çocuğu gibi yetiştirenler ve başkasının

bahçesindeki yeşilliği benimseyerek, ona karşı kendi malıymış gibi ilgi duyanlar bilir. Tüm Türkiye’nin yeşil olması için işte bu ilgiyi ulusal dava şekline getirmek ve her tarafta aynı doğa sevgisini uyandırmak yeterlidir.

Bunun için herkese ağaç yetiştirmek ve dikilmiş olan ağaca bakmak görevi verilmelidir. Üç yıl fidan sulayan bir köylü, herhangi bir ağaçtan bir dal kopardığı zaman içinin sızladığını duyar. Ağaç düşmanlığının en son şekli Çin’dedir. Orada ağaç haram bir şeydir ve Çinli ağaç öldürdüğü zaman sevap işlemiş olur. Bütün Asya bu düşmanlıkla hastadır.

Türkiye ağaç ve ekini ulusal idaller haline getirecektir. Ne biri yararsız ve bir parazit ve ne de öteki bir yük olarak kabul edilmemelidir.

Ulusal Ağaç ve Ulusal Buğday Günü: Bu haberi gazetelerde okuduğumuz zaman yemyeşil Fransa değil, aklıma çıplak ve bakımsız, ağacı ot gibi sökülen ve toprağından cehennem gibi kaçılan Anadolu geldi. Ağaç ve Buğday, bunların asıl bizim iki ulusal günümüzün isimleri olması gerekir. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
24 Eylül 1929

92

1960'lı Yıllarda Dış Siyaset

27 Mayıs 1960 Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koymasının ardından yaşananlar, yukarıda da anlattığım üzere, iç siyasette sürekli dalgalanmalar şeklinde sürüyordu.

Toplumu önemli derecede rahatsız eden bu durum devam ederken CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, ilgisinin önemli bir

kısmını dış siyasete yöneltmişti. Çünkü böylesi olağandışı konularda çoğunlukla iç siyaset gündemde tutulur, dış siyasete pek dikkat edilmezdi. Oysa İsmet Paşa, iç siyaset konularında olduğu kadar dış siyasette de oldukça duyarlı bir siyasetçiydi. O, Mustafa Kemal'in altını önemle çizerek belirttiği, "Yurt'ta sulh, cihanda sulh!" sözlerinin ne

İsmet İnönü

anlama geldiğini ve hangi amaca yönelik olarak söylendiğini en iyi bilenlerdendi.

Milli Birlik Komitesi (MBK), 27 Mayıs 1960 günü yayımlanan bildirisinde NATO'ya ve CEN-TO'ya bağlı kalınacağını açıklamıştı. Bununla birlikte 28 Mayıs 1960 tarihinde kurulan hükümette, Dışişleri Bakanlığı'na ılımlı yönleri

Selim Sarper

ve uyumlu, akılcı davranışlarıyla tanınan ve DP döneminde Genel Sekreterlik yapmış olan Selim Sarper'in getirilmesi, böylesi bir dönemde Türkiye dış siyasetinin, aklı

başında birisi tarafından yönetilecek olması İnönü'nün tedirgin olmasına gerek kalmadığını gösteriyordu.

İsmet Paşa, 29 Mayıs 1960 günü MBK Başkanı Cemal Gürsel'e bir ziyarette bulundu ve bu esnada, Tür-

kiye'nin, uluslararası alanda, öteden beri süregelen dış siyasetine ve ilişkilerine dikkat çekerek, bu alanda çok duyarlı olunmasının önemini ısrarla vurguladı.

30 Mayıs 1960 günü ise çiçeği burnunda Dışişleri Bakanı Selim Sarper'in, kendisini Pembe Köşk'te ziyareti sırasındaki ikili görüşmede, Türkiye'nin Batı Bloğu içinde kalarak, o güne değin koruduğu konumunu sürdürmesinin ne denli önemli ve yararlı olduğunu belirterek, geçimsiz, sürekli sorun çıkararak bir müttefik olunmaması gerektiğini vurguladı.

İnönü'ye göre, iç siyasette zamanla dalgalanmalar ve arzu edilmeyen hareketlenmeler yaşanabilir. Bu sorun zaman içinde bir şekilde çözüme kavuşturulabilir. Ama dış siyaset pek öyle değildir.

Kimilerince ilginç bir rastlantı olarak tanımlanan Türkiye'nin kaderinin belirlenmesi yine İsmet İnönü'nün başbakanlığı dönemine denk geldi.

Sürdürülen ilişkilere ve denge- lere sürekli dikkat etmek ve Türk Ulusunun ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin çıkarlarını korumak her

Talat Aydemir

zaman için gerekli ve şarttır. Çünkü her ülke kendisi için aynı şeyi düşünür ve yapar.

Nitekim İnönü'nün dış siyasetin rayından çıkarılmaması için gösterdiği çabalarına karşın, sanki bekleniyormuş gibi, kısa bir süre sonra uluslararası koşullarda meydana gelen bir kısım olaylar, Türkiye'nin dış siyasetini yeniden dünya gündemine taşıdı ve sorgulanmasını adeta zorunlu kıldı.

Gelişmeler arzu edildiği şekilde gitmiyordu. Ordu içinde bir kısım huzursuzluklar başlamış ve Talat Aydemir liderliğinde iki darbe girişimi yaşanmıştı. Bunlar da gösteriyordu ki; ülkede istikrarın, farklı ideolojilere sahip partilerce kurulan ve uzun ömürlü olamayacakları başlangıçta belli olan koalisyon hükümetleriyle kolay elde edilemeyeceği açıktı.

İçerde böylesi huzursuzluklar yaşanırken, ABD ile SSCB arasında Küba Krizi'nin patlak vermesi ve Türkiye-Yunanistan arasında da Kıbrıs olayının ortaya çıkması oldukça sıkıntılı bir döneme girilmesine yol açtı.

Kimilerince ilginç bir rastlantı olarak tanımlanan Türkiye'nin

kaderinin belirlenmesi yine İsmet İnönü'nün başbakanlığı dönemine denk geldi.

Küba Füze Krizi

İnönü, yeni bir koalisyon hükümetini kurar-kurmaz, birikmiş ekonomik sorunları adeta kucağında buldu. Bir yandan bu sorunların çözüme kavuşturulmasına gayret gösterirken; bir yandan da Kalkınma Hamlesi'ni başlatmayı planlıyordu. Bunun için para gerekiyordu. SSCB bu desteği verebileceğini her fırsatta

belirtiyor olmasına karşın, yılların deneyimli siyaset ve devlet adamı İsmet İnönü, böyle bir desteğin bedelinin siyasi olarak talep edilebileceğini tahmin ettiğinden, SSCB'nin ekonomik destek önerilerini, her defasında elinin tersiyle ve fakat nazıkçe

geri çevirdi. Bununla birlikte ihtiyaç duyulan ekonomik desteğin, ABD ve NATO ile olan ilişkilerin merkezine ekonomik destek konusunun konulmasıyla sağlanabileceği düşünülmeye başlandı. Bunun için Türkiye ile ABD ve NATO arasında herhangi bir krizin çıkmamasına özen gösteriliyordu.

Fakat Ekim-1962'de beklenmeyen bir olay oldu ve ABD ile SSCB arasında, Küba'ya konuşlandırılmış Sovyet füzeleri konusunda sorun

çıktı. Dünyanın iki süper gücü arasında meydana gelen Küba füze bunalımı, Türkiye'yi de doğrudan etkiledi.

ABD, SSCB'nin 22 Ekim 1962'de Küba'ya yerleştirdiği füzeleri sökmesini isterken; SSCB lideri Kruşçev'in 27 Ekim 1962 tarihinde Başkan J. F. Kennedy'ye gönderdiği mektupta, ABD'nin daha önceden Türkiye'ye yerleştirdiği Jüpiter füzelerini sökmesi halinde, kendileri de Küba'daki

füzeleri sökebileceklerini bildirdi. Bunun üzerine de Türkiye kendisini bir anda sorunlar yumağının içinde buldu.

Türkiye olayların seyrinin şaşkınlığını yaşarken; bir de ABD'nin, Sovyetlerle yaptığı füze görüşmeleri ve pazarlıkları esnasında, tıpkı diğer NATO üyesi müttefikleriyle olduğu gibi, Türkiye ile de görüşme-danışma toplantıları yapmaması ve sadece NATO çerçevesinde bilgilendirmekle yetinmesi, İsmet

İnönü'yu olabildiğince rahatsız ve tedirgin etmişti.

Türk kamuoyu konuyu büyük hassasiyetle izlemeye başladı ve sürekli olarak gündeminde tuttu. Hal böyle olunca da ABD-SSCB Füze Krizi ve ABD'nin Türkiye gibi bir NATO üyesi müttefikle danışma toplantıları yapmaması hususu kısa süre içinde Meclis gündemine kadar taşındı.

İnönü 24 Ekim 1962 tarihinde Meclis'te; *"Biz tehlike karşısında bulunduğumuz vakit, müttefiklerimizden dayanışma konusundaki görevlerini yapmalarını isteyeceğimiz gibi, müttefiklerimizden biri görevimizi yapmamızı talep ettiği vakit, biz de mükellefiyetimizi elbet yerine getireceğiz. Bu nazik zamanlarda umumi buhrana yeni unsurlar katılmasına sebep olmayacak bir sükûn ve itidal havası içinde vaziyeti takip ediyoruz."* sözlerini içeren bir konuşmayla soğukkanlı bir tutumun gerekliliğinin altını çizdi.

Jüpiter füzelerinin kaldırılması kararı alındıktan sonra, Türkiye'nin NATO içindeki öneminin azaldığı söylentileri karşısında hükümet yatıştırıcı tutumunu ve akılcı davranışını sürdürdü.

Ancak bir husus çok açık ve net olarak görüldü ki; ABD'nin, yaşamsal çıkarları söz konusu olduğunda tek başına karar alması ve hiçbir müttefikle görüşme-danışma toplantıları yapmaya ihtiyaç duymaması, Küba füze bunalımıyla birlikte ilk kez çok açıkça orta-

ya çıktı. Bu davranışın müttefik ülkelerin güvenliğini sarsması, hatta tehlikeye düşürmesi ABD'nin pek umurunda olmuyordu.

Bu gerçeğe karşın İsmet İnönü, yılların deneyimli bir siyaset adamı olarak, bütün soğukkanlılığı, sakinliği, barışçı yanıyla akılcı tutum ve davranışını sürdürüyordu. Böylelikle, olabilecek yanlış anlamaları ve Dış Siyasetteki olası kırılmaları önleyebilmek için ABD ve NATO ile ilişkilerle ilgili eleştirileri olabildiğince bastırmaya çalışıyor ve Dış Siyaset'teki mevcut çizgide meydana gelebilecek bir kırılmayı önlemeye çalışıyordu. Zaman, Türkiye'nin Dış Siyaseti'nde bir yenilik düşünme zamanı değildi. Böyle bir davranış Türkiye'nin gereksiz lüksü olurdu. İnönü, bilinen yöntemiyle Dış Siyasette büyük ve sonu belli olmayan risklere girmiyor, maceracılığa açık kapı bırakmıyordu.

Ancak koşullar İsmet Paşa'yı zorlamaya başladı. Gelişmelerin böyle sürdüğü günlerden bir yıl kadar sonra, Kıbrıs Olayları patlak verdi. Türkiye, kendi yaşamsal çıkarları söz konusu olduğunda tek başına karar almaya çalışınca, ABD'nin buna karşı çıkması, Türk Dış Siyaseti'nin yeniden gözden geçirilmesi gerçeğini gözler önüne serdi.

İnönü, yılların deneyimiyle, büyük sıkıntı yaratılmadan, Türkiye'nin Dış Siyaseti'ni başarıyla sürdürdü. •

cengizonalbd@gmail.com
(Gelecek Ay: Kıbrıs Sorunu-I)

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

Şeyh Sait İsyanı Nasıl Bastırıldı?

Türkiye'nin emperyalizme karşı bağımsızlık savaşı vermesinden ve zaferden sonra tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarak devrimleri gerçekleştirmesinden rahatsız olan emperyalistler ve yerli işbirlikçileri

Şeyh Sait

laik cumhuriyeti yıkmak ve ülkeyi bölmek için karşı devrim girişimlerini başlatmışlardır.

En önemli karşı devrim hareketi 1925, Şubat-Nisan aylarında Güneydoğu Anadolu bölgesindeki Şeyh Sait

Bir Kürt hareketi olarak başlatılan isyan bölgedeki Kürt yurttaşlarımızdan destek görmeyince irtica hareketi olarak gelişmiş ve bir haftada 14 ile yayılmıştır.

isyanıdır.

Hınıslı bir aşiret reisi ve toprak ağası olan Nakşibendi tarikatına mensup Şeyh Sait, halifelik için kaldırılmasına tepki olarak 13 Şubat 1925’de Elazığ’ın Piran köyünde müritleri ile isyanı başlatmıştır. Bir Kürt hareketi olarak başlatılan isyan bölgedeki Kürt yurttaşlarımızdan destek göremeyince irtica hareketi olarak gelişmiş ve bir haftada 14 ile yayılmıştır. İsmet İnönü’nün tanımıyla isyan **“Askeri mahiyet arz eden silahlı irtica hareketidir.”**

İsyancılar yeşil bayrak altında evleri dükkânları yağmalamışlar, telgraf tellerini kesmişler, resmi binaları işgal etmişler ve bazı görevliler ile jandarmaları birliklerini etkisiz hale getirmişlerdir.

Fethi Okyar

“Allahın emriyle şeriatı geri getireceğiz” “Halifelik olmadan Müslümanlık olmaz.” “Bize katılanlar cennetliktir.” “Kadınlarımızı başı açık gezdiren hükümetin başı ezilmelidir.” gibi sloganlar kullanarak Elazığ’a hakim olmuşlar, Diyarbakır’ı iki kez kuşatmışlar, halkın ve güvenlik güçlerinin direnişi karşısında Diyarbakır’a girememişlerdir.

İsyanın Bastırılması

İsyan başladığında TBMM’de Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) çoğunluktadır. Başbakan Fethi Okyar’dır. Terakkiperver Cumhuriyet Partisi (TCP) ise muhalefetedir.

Atatürk ve İsmet İnönü

Şeyh Sait isyanına karşı alınacak önlemler konusunda iki görüş belirmişti. Başbakan Fethi Okyar ve hükümeti ile TCP şiddetli önlemler alınmasına karşıydılar. CHP içerisinde ağırlıklı bir grup ise isyanı daha ciddiye almakta, yeni kurulmuş cumhuriyetin laiklik temeline önemli bir tehdit olarak görmekte; derhal, etkili önlemler alınmasını istemektedir. Hükümetin kendi içinde de görüş ayrılıkları vardır. Sertlik yanlısı Dahiliye Vekili Recep Peker ve Adliye Vekili Mahmut Esat Bey istifa etmişlerdir.

TBMM 25 Şubat’ta vatan hainliği yarasını değiştirmiş, dini siyasete alet edenler vatan haini sayılmıştır.

Cumhuriyetin ilk Başbakanı İsmet İnönü 22 Kasım 1924’de istifa etmiş, İstanbul’da dinlenmektedir. Cumhurbaşkanı Atatürk isyan çıkınca İnönü’yü İstanbul’dan çağırması ve İnönü 21 Şubat’ta Ankara’ya gelmiştir. CHP’nin kurucu başkanı

Atatürk'tür. İsmet İnönü ise başkan vekilidir. İnönü ilk iş olarak CHP parti grubunu toplamış ve isyana karşı alınacak önlemleri tartışmaya açmıştır. İsmet İnönü ile CHP grubunun çoğunluğu ve hükümetten istifa eden bakanlar sert önlemlerden yana; Fethi Okyar ve hükümeti ise daha ılımlı önlemleri savunmaktadır. Grupta sertlik yanlıları ile ılımlılar arasında şiddetli tartışmalar yapılmış, sonunda Atatürk gruba çağrılmıştır.

Atatürk yaptığı konuşmada **“Milletin elinden tutmak lâzımdır. İhtilali başlatanlar tamamlayacaktır”** diyerek ağırlığını sertlik yanlılarından yana koymuştur.

Grup kararı sert önlemlerden yana olunca Fethi Okyar istifa etmiş, Atatürk İsmet İnönü'yü ikinci kez Başbakanlığa atamıştır. İnönü hükümeti 8 Mart'ta güvenoyu alarak göreve başlamıştır. Hükümetin öncelikli görevi Şeyh Said isyanının süratle bastırılması, ülkede huzur ve güvenliğin sağlanmasıdır.

Yeni hükümet kendisine iki yıllığına geniş yetkiler veren Takrir-i Sükun Kanunu'nu Meclis'e getirmiştir. Bu kanuna göre;

- Biri isyan bölgesinde diğeri Ankara'da olmak üzere iki istiklâl mahkemesi kurulmuş,
- Kısmi seferberlik ilan edilerek Adana'daki Kolordu seferber edilmiş ve isyan bölgesine gönderilmiş,
- Basına Sansür konulmuş,

İsyancıları destekleyen bazı dergi ve gazeteler kapatılmış, yazarları

mahkûm edilmiştir.

Seferber olan kolordu Nisan başında bölgeye intikal etmiş ve derhal isyan bastırma hareketini başlatmıştır. Harekat planı isyan bölgelerini çembere almak, isyancıların kaçış yollarını tıkamak, çemberi daraltarak isyancıları yakalamak esasına dayanıyordu. Harekâtın sonunda Şeyh Said ve yakın adamları halkın da yardımı ile Nisan ortalarında Çapakçur-Genç bölgesinde yakalanmışlar ve Diyarbakır İstiklâl Mahkemesi'ne çıkarılmışlardır.

TBMM 25
Şubat'ta vatan
hainliği yasasını
değiştirmiş, dini
siyasete alet
edenler vatan
haini sayılmıştır.

Diyarbakır İstiklâl Mahkemesi'nde 389 sanık yargılanmış, 29 kişi idama mahkûm edilmiştir. Aynı mahkeme dini propaganda ve tahriklerde TCP'yi bağlantılı görerek bu partinin kapatılmasına karar vermiştir. TCP bu karara dayanarak 3 Haziran 1925'de hükümet kararnamesi ile kapatılmıştır. Aynı mahkeme isyanda şeyhlerin, müritlerin din ve tarikat ticareti ile geçinenlerin oynadıkları olumsuz rolleri dikkate alarak kendi bölgesindeki tekke ve

zaviyelerin kapatılması gerektiğine de karar vermiştir. Aynı ihtiyacın Ankara'daki istiklal mahkemesince de belirtilmesi üzerine 13 Aralık 1925 tarihli kanunla tüm yurtta tekke ve zaviyeler kapatılmıştır.

Şeyh Sait'in ele geçirilen evrakı arasında İngiltere'den gönderilen ve içinde İngiliz silah fabrikalarının katalogları bulunan zarflar bulunmuştur.

İngiliz Parmağı

Lozan barış konferansında Musul sorunu (Türkiye-İrak sınırının belirlenmesi) sonuca bağlanmamış, konunun Irak'taki mandater devlet İngiltere ile Türkiye arasında görüşülmesine, dokuz ay içerisinde bir sonuç alınmazsa Milletler Cemiyeti'ne (MC) götürülmesine karar verilmişti.

Türkiye-İngiltere görüşmeleri 19 Mayıs 1924'de İstanbul'da başladı. İngiltere Türklerle Kürtlerin ayrı topluluklar olduğunu, bölgedeki çoğunluğun Kürtlerde olduğunu; Kürtlerin İngiliz manda yönetimin-den memnun olduklarını ve Irak'a

bağlanmak istediklerini savunmuş, ayrıca Hakkâri bölgesini de istemiştir. Türkiye ise Mondros ateşkes anlaşmasından sonra haksız olarak işgal edilen Musul'un kendisine ait olduğunu; Türklerle Kürtlerin kaderleri birbirine bağlanmış iki kardeş millet olduklarını savunmuştur. İkili görüşmelerden bir sonuç alınamayınca Lozan Anlaşması gereği konu 20 Eylül 1924'de MC'ye götürüldü.

İşte Şeyh Sait isyanının olduğu günlerde Musul sorunu MC'nin gündeminde idi. İsyân Türkiye'nin savunduğu "Türk-Kürt kardeşliği" tezine gölge düşürmüştü, Türkiye'nin Kürtlerin yaşadığı bölgede asayiş-i sağlayamadığı kanısını oluşturmayı amaçlamıştır. MC Konseyi'nin görevlendirdiği inceleme komisyonu 1925 Eylülünde İngiliz yanlısı bir rapor hazırlayarak konsey'e sunmuş, sonuçta MC Konseyi kararına uygun olarak Türkiye Musul'u Irak'a terketmiştir.

Şeyh Sait'in ele geçirilen evrakı arasında İngiltere'den gönderilen ve içerisinde İngiliz silah fabrikalarının katalogları bulunan zarflar bulunmuştur. Zarfların üzerinde "Kürdistan Kraliyeti Harbiye Nezaretine" adresi olması isyanda İngiliz parmağı bulunduğunun delilidir.

Sonuç ve Değerlendirme:

1. Şeyh Sait isyanı Cumhuriyet bir yılını henüz doldurmuşken cumhuriyetin ve devrimlerin temeli olan laikliği ortadan kaldırmak için girişilen en önemli karşı devrim

girişimidir.

2. İsyan bölge halkının katılımaması sayesinde bir Kürtçülük hareketine dönüşmemiştir.

3. Kurucu irade, cumhuriyet'e ve laikliğe sahip çıkmak için tereddütsüz, süratli ve etkili önlemler olarak isyanı kısa sürede bastırmıştır.

4. İsyanın bastırılması diğer devrimlerin önünü açmış ve hızlandırmıştır.

5. İsyanın bastırılması için alınacak önlemler CHP grubunda ve TBMM'de tartışılmış, hukuk dışına çıkılmamıştır.

6. İnönü hükümeti kendisine geniş yetkiler veren Takrir-i Sükun kanununu amacı dışında kullanmamıştır.

7. "Açılım" veya isyancılarla pazarlık yapılmamıştır.

8. Alınan bastırma önlemlerinin antidemokratik olduğunu savunular olabilir. Ancak bu günkü demokrasi anlayışı ile 1925'lerdeki olayı değerlendirmek yanlış olacağı gibi; "İsyan başarılı olsaydı demokrasi ne hale gelecekti?" sorusunun da

Şeyh Sait isyanı feodal düzenin; ağalığa, şeyhliğe dayalı üretim ilişkilerinin çağdaş cumhuriyetin önündeki en önemli engel olduğunu kanıtlamıştır.

sorulması gerekmektedir.

9. Şeyh Sait isyanı feodal düzenin; ağalığa, şeyhliğe dayalı üretim ilişkilerinin çağdaş cumhuriyetin önündeki en önemli engel olduğunu kanıtlamıştır.

10. İsyân Musul sorununda İngiltere'ye avantaj sağlamış, emperyalizmin çıkarları için çağdışı yobaz bir zihniyetle işbirliği yapabildiğini göstermiştir. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

“Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz. Düşünüşe ve düşünceye muhalif değiliz. Biz sadece din işlerini, millet ve devlet işleriyle karıştırmamağa çalışıyor; kaste ve fiile dayanan taassupkâr hareketlerden sakınıyoruz. Gericilere asla fırsat vermeyeceğiz.”

Bir “kaçak göçmen rehberi!..”
ABD’ye kaçak yollarla giren Giresunlu Sadık’ın tutunma, var olma mücadelesi,
askerlik arkadaşından yediği kazıklar ve hayatının aşkını bulması...
Göçmen gözüyle 80’li yılların Amerikası...
Ayrıntılı gözlemler... Sürükleyici bir serüven...

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Muazzez İlmiye Çığ'dan *Mektup Var*

Atatürk Devrimlerine Kuşbakışı

Sümer'deki inanışa göre, tanrılar kanalları açmış, evleri tanrı evlerini yapmış ve insanlara “buyurun oturun” demişler. Halbuki ataları büyük zorluklarla meydana getirmişti bunları.

Şimdi bizim gençler de öyle. Bugün ellerinde olanları, etrafında bulunanları hep varmış gibi düşünürler. Ama ben nereden nereye geldiğimizi görüyor, çok mutlu oluyorum. Apartman nedir, kalorifer nedir, piyano nedir, Batı müziği nedir, orkestra nedir, opera-bale nedir, fabrika nedir, hiç bilmiyorduk. Ne bilimden, ne sanattan haberimiz vardı.

Geçenlerde Stern Dergisi'nden gelen bir muhabir ile konuşurken

kendisine, “*Biz on yıl içinde Fransa'nın yüz yılda yaptığı devrim ile sanayi ve Rönesans devrimlerini de yaptık.*” dedim. Adam özellikle Rönesans deyince nasıl olur, der gibi dudak büktü. Ben, “*Ülkemizde her şey din üzerine idi. Devlet işlerinde din önde idi. Resim, heykel, müzik yapmak günahtı; kadınların okuması ve çalışması günahtı. Halifelik kaldırıldı. Din okulları kaldırıldı. Din devlet işlerinden, insanların günlük yaşantısından ayrıldı; herkesin inancı kendi vicdamında kaldı ve laiklik geldi; bu Rönesans değil mi?*” dedim.

80 yıl sonra, laikliği anlamadan bilmeden dinsizlik olarak anlatmaya çalışıyorlar! Laiklik tam bir demok-

80 yıl sonra, laikliği anlamadan bilmeden dinsizlik olarak anlatmaya çalışıyorlar!

rasi. Laiklik olmadan demokrasi olamaz! Başkasının orucuna, namazına, inancına karışmak demokrasi değildir. Laik devletin kurumlarında din kıyafeti ile çalışamaz. Hele devlet başkanlarının eşleri din kıyafeti ile devleti temsil edemez. Kıyafetlerini değiştirmeyenler de evlerinde oturur; devleti temsil edecek yerlere çıkamaz. Din alet edilerek siyaset yapılamaz. Para ile kadınların kızların başları örttürülemez ve çarşaf giydirilemez. Laikliği yürüteceklerine namusları üzerine yemin edenler, onu yok etmeğe çalışıyorlar. Namus nerede kaldı!

■ 923-1938 yılları arasını gözümün önünden geçiriyorum da kendim bile şaşıyorum yapılanlara. 1920

kısmı Osmanlı kafasını taşıyanlardan oluşuyordu. Bunları Atatürk'ün kafasındakilere yöneltmek çelikten bir kafesi kırmak kadar zordu.

Atatürk onları, önce vatani kurtarmak için milleti uyarmak düşüncesi etrafında birleştirdi. Böylece Kurtuluş Savaşı kazanıldı. Lozan antlaşması oldu, padişah İngilizlerle kaçtı, Cumhuriyet ilan olundu ve Halifelik kaldırıldı. Akıl almayacak kadar zor olan bu işleri, Atatürk'ün etrafında olan arkadaşlarının bile akılları alamıyordu.

Atatürk, *"Savaşı kazandık; ama asıl bundan sonra başlayan milli ve vatani görevimiz: en uygar, en mutlu ve huzurlu bir millet olarak varlığını yükseltmektir. Yüksek uygarlığa karşı, ortaçağ kurumları ve hurafeleriyle yaşamaya çalışan milletler, er geç yok olmaya veya başkalarının esirliği altında yaşamaya mahkûmdurlar."* diyordu ve uygarlığa adımı-

mızı atmak için yapacak pek çok işimizin olduğunu söylüyordu. Daha yapılacak işlere başlamadan

-1921 yılında- zamanın Milli Eğitim Bakanı, var olan 700 medreseye karşı 400 medrese daha açtıyor ve İslam dinine uymuyor, diye okullara evvelce konmuş olan resim dersini kaldırıyor! Buna karşın, Mart 1924'de bütün

Atatürk yurt gezisinde

yılı 23 Nisan'da Ankara'da Büyük Millet Meclisi kurulmuştu. Artık yeni bir çağ başlıyordu. Türklüğünü unutmuş Osmanlı ümmeti yerine, kendini bilen bir Türk milleti canlanıyordu. Fakat Meclis'in büyük bir

medreseler kapanıyor.

Atatürk, halifeliğin ve medreselerin kalkması, yeni çağdaş okulların açılmaya başlaması hakkında halkın ne düşündüğünü anlamak için önce Karadeniz kıyılarına bir yolculuğa çıkıyor. Her yerde halk tarafından büyük sevgi gösterileri ve alkışlarla karşılanıyor ve ondan yeni okullar isteniyor. Atatürk, halkımızın yapılanları normal karşılamalarından çok mutlu oluyor.

1924 yılında Meclis tarafından bir aile yasaı taslağı hazırlanıyor. Bunda aile reisi erkek; çünkü akıl ve din⁽¹⁾ yönünden noksan ve güçsüz olan kadının karakterine bu uygunmuş! Kadın okula gidemez, onların akılları kısa olduğu için okudukları bir işe yaramamış! Kadın çalışırsa, hem kendinin hem etrafındakilerin ahlâkı bozulmuş! Kadının erkek işleri yapması toplum için hastalıklımuş! Erkeklerin çok eşli olmaları gerekmiş; bu hem kadın, hem erkek için iyi imiş?! O zamanlar, kadınların doktora gitmesi bile mecliste tartışmalara yol açıyor. Bunları öğrenen kadınlar, var olan bir kaç dernek yoluyla baş kaldırıyorlar; ama bunu sürdüremiyorlar. Yine Atatürk imdada yetişiyor ve “*Bu erkekler ne çabuk unuttular savaşta kadınlarımızın canla başla çalıştıklarını, konferanslar vererek, telgraflar çekerek halkımızı uyandırmaya, sömürgecilere sesimizi duyurmaya çalıştıklarını*” diyor.

Çok geçmeden, 1926 yılında yurttaşlık yasaı kabul edildi. Kadınları insan olarak düşünemeyen

Atatürk, her yerde halk tarafından büyük sevgi gösterileri ve alkışlarla karşılanıyor ondan yeni okullar isteniyordu.

bir meclise, bunu onaylatmak hiç de kolay değildi. Bu yasa ile 1300 yıllık bir dönem sona eriyor, Türk ulusunun önüne yeni bir yaşam yolu açılıyor ve laiklik başlıyordu. Hiçbir zaman dinsizlik olmayan laiklik, ulusçuluk kavramına yaraması yanında, diğer taraftan çağdaşlık olanağı da verecekti.

İlginç olanı, o zamanlar laikliği desteklemek amacı ile her zaman orta yerde olanlar bu kez dine karşı, onu kötüleyen bir kampanya yapmaya başladılar. Bunlar hemen ceza yasaının 175. Maddesindeki hapis cezası ile susturuldu. Böylece, laikliğin dinsizlik olmadığı gösteriliyor, din de koruma altına alınıyordu. Bu yasa ile kadın erkek eşit sayılıyordu ve kadınlar da istedikleri gibi okuyup çalışacaklardı. Okullarda kız-erkek ayrımı yapılmadan birlikte okuyacaklardı.

Atatürk, kadın erkek bir arada yaşamayı öğrenmemiz için şehirlerde balolar, danslı eğlenceler

Türkiye, 1930'lar. Darülbedayi'nin gülen yüzleri (*Darülbedayi: Dönemin tiyatro ve konservatuvar okulu*)

yapılmasını önermişti. Ben o zaman öğretmendim. Dört-beş ailelik kızlı erkekli bir grubumuz vardı. Şehirde balolar olduğu gece faytonlara binip gider dans eder eğlenirdik; ama içki ve sululuk yoktu. Hafta sonları da evlerde toplanır gramofon eşliğinde dans eder, bize göre hoş vakit geçirirdik. Artık kadınlar erkekleriyle sokağa çıkabiliyor; gazinolara, tiyatro ve sinemalara birlikte gidebiliyorlardı. Bu günlere göre hiçbir şeyimiz yoktu ama yine de çok mutlu idik. Bir doçent hanımın nasılsa yakıştırdığı gibi, ne gençler militan, ne aileler misyonerdi o zaman. Bütün düşüncemiz vatanımızın özgür, ülkemizin çağdaş olması için elimizden geleni yapmaktı.

Düşünüyorum da kısa zamanda neler başarıldığına şaşıyorum. Ne yazık ki, 500 yıl içinde Osmanlı Devleti Anadolu'ya hiçbir şey yapmamış.

Atatürk bir gün, "Ne olurdu her vilayet senede bir kilometre yol yapsaydı." - demiş. Böylece, toplam olarak her vilayet 500 kilometre yol yapmış olacak ve bütün Anadolu yollarla çevrilecekti.

Ama ne gezer. Ona karşılık, 15 yıl

Bütün düşüncemiz vatanımızın özgür, ülkemizin çağdaş olması için elimizden geleni yapmaktı.

içinde 3000 kilometre demiryolu yapıldı. Bir taraftan karayolları da yapılıyordu; ama hepsini beraber yapmak kolay değildi. 1940 yılları içinde Bandırma'dan Gönen'e 8 saatte gittiğimizi biliyorum, bugün 20 dakika sürüyor bu yol.

Takvimimiz, saatlerimiz, bütün ölçülerimiz değişerek Batı birimlerine uyduruldu. Bunların hepsini birden yapmak ne kadar zordu o günlerde! • (*Devam edecek*)

muazzezilmiyecigbd@gmail.com

1- Kadının din yönünden güçsüz olmasının nedeni onun ay hali görmesi imiş. Sanki kadının elinde idi bu.

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Büyük bir
dilbilimci,
iyi bir insan,
devrimci bir
yurttaşı

Prof. Dr.

Semih Tezcan

2017 yılında Türkiye'nin çok büyük kaybı, Prof. Dr. Semih Tezcan'ın ölümü oldu. Tezcan derinlemesine dil incelemelerinde Uygur metinlerinden Dede Korkut Kitabı'na, Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne uzanan yolda kırk yaran çalışmaların sahibiydi.

Semih Tezcan, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Prof. Saadet Çağatay'ın öğrencisi olmuştu. Genç

türkoloğun bilimsel yolculuğunu karşılaştırmalı Türk dilbiliminin kurucusu Willi Bang-Kaup'un öğrencilerinden olan Çağatay derinden etkiledi. Ham-

Prof.
Saadet Çağatay

burg'daki Ural-Altay Bilim Araştırmaları Kurumu'nun bursuyla doktorasını hazırlamaya başlayan Tezcan, yine Bang'ın öğrencilerinden Prof.

Annemarie von Gabain'in yanında Eski Uygurca üzerinde çalıştı. Alman Bilimler Akademisindeki Turfan Koleksiyonunda bulunan Eski Uygur metinleri üzerinde incelemeler yaptı. Dr. Gerhard Doerfer'in yanında Türkoloji, Mongolistik, Tunguzoloji okudu. Turfan Koleksiyonundaki Eski Uygurca "İnsadi Sutra" diye bilinen yapıt üzerinde çalışarak doktora derecesini aldı. "Sutra"lar Buda dinini benimsemiş Uygurların -din terimlerine kendi dillerinde çok uygun Türkçe karşılıklar da üreterek- çevirdikleri vaaz kitaplarıdır. Yazılı eski metinler üzerinde derinleşen Tezcan, İran'da günümüzde de yaşamasını sürdüren eski bir Türk dili olan Halaçça'yı da, gidip o topluluğun arasında yaşayarak inceledi.

1 971'de ülkesine döndü ancak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev alması uzun süre engellendi. Bunun nedeni Berlin'deki öğrenimi sırasında Doğu Berlin'e yapmış olduğu yolculuklardı. T.C. Konso-losluklarının ve T.C. Milli Eğitim Bakanlığı öğrenci müfettişliğinin bilgisi olduğu halde Doğu Berlin'e gidip gelmesi nedeniyle -soğuk savaş döneminin kuşkucu anlayışı yüzünden- sakıncalı biri sayılmaktan kurtulamamış, Danıştay'a başvurusundan da sonuç alamamış, sonunda siyasal yönetimin değişmesiyle 1974'te ataması yapılabilmmişti. Üniversite'de doçentlik tezi Eski Uygurca "Hsüan-tsang Biyografi-

si"yle ilgili incelemesi oldu.

Söz konusu yaşam öyküsünün sahibi 7. Yüzyılda yaşamış Çinli bir Budist rahibiydi. 15 yılı aşan Hindistan yolculuğu sırasında Doğu ve Batı Türkistan'ı uzun uzun dolaşmıştı. Ülkesine döndükten

Tezcan yapıtları
yalnız kendi dönemleri
içinde konu edinmez,
onları Türk kültür
tarihinin bütünü içinde
ele alır, günümüzde
taşıdığı anlamı
araştırdı.

sonra öğrencilerinin kaleme aldığı yaşam öyküsünü Beşbalıklı Şingko Seli Tutung adlı Uygur, kendi diline çevirdi. Semih Tezcan'ın işlediği işte bu çeviriydi.

Tezcan üzerinde çalıştığı yapıtları yalnız kendi dönemleri içinde en geniş biçimde konu edinmekle yetinmez onları Türk kültür tarihinin bütünü içinde ele alır, günümüzde taşıdığı anlamı araştırdı. Çinli rahibin Türk toplulukları arasındaki yolculuğunu konu edinirken de

eski Türk çağında bilime, bilgeliğe verilen önem üzerine durması bu duyarlılığının bir sonucuydu:

“Köktürk, Uygur kağanlarının ve yüksek dereceli devlet memurlarının adlarına çoğu kez bilge sıfatının eklendiği görülmektedir. Yazıtlarda Köktürk kağanlığının çöküntü dönemlerinin başlıca nedeni olarak bilgisiz kağanların ve memurların iş başına geçmesi gösterilmektedir. (...) Ünlü misyoner Hsüan-tsang’a, uğramış olduğu bütün Türk kentlerinde büyük saygı ve ilgi gösterilmiş olması, onun dinsel sıfatlarının yanı sıra önemli bir bilgin kişi olarak tanınmasından dolayıdır. Budist olmayan Türk hükümdarları bile onu uzun süre ağırlayabilmek için ısrar etmişler, kalmak istemediği zamanlarda ise yolculuğunu rahatlıkla sürdürmesi için her türlü yardımı sağlamışlardır.”

Semih Tezcan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yıllarında bilimsel çalışmalarını sürdürürken Türk Dil Kurumu’nda da kol başkanı, yönetim ve yürütme kurulu üyesi olarak görevler üstlenmişti. Daha sonra meslektaşları olan eski bir öğrencisi onun “Dil Devrimi’ne bağlı bilim adamı” kimliğiyle ilgili olarak şunları söyleyecekti:

“Türk diline büyük bir sevgiyle bağlı olan Semih Tezcan, 1983’e kadar Türk Dil Kurumu yönetiminde bulunmuş, bu çalışmaların sonucu olarak birtakım eserler de yazmıştır. Yaşamının her döneminde dil devrimini savunmuş, tavrında en küçük bir değişiklik yapmadan

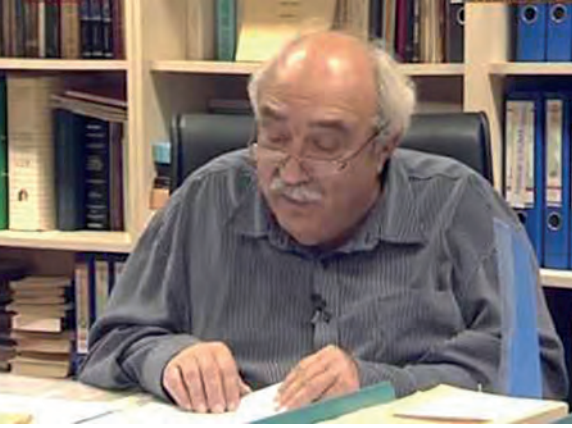
Türkçe tutkusunu bugüne değin sürdürmüştür. Geçmişte zaman zaman bu tavrından dolayı birtakım haksızlıklara uğramış olsa da hiçbir baskıya asla boyun eğmemiş, doğru bildiği yolda azimle ilerlemiştir. Bu tutumu, bilim adamı olarak Semih Tezcan’ın karşısına çıkan her türlü zorluğa göğüs geren, hak bellediği yolda yalnız başına bile yürüyebilen yaratılışını açıkça göstermektedir. Kendisinin de bir derste söylediği gibi Tevfik Fikret’in şu sözünü hayat düsturu edinmiştir: Güzel düşün, iyi hisset, yanılma, aldanma! Ne varsa doğrudur, doğruluk şaşar sanma!”

Ancak çalışmalarının bilim adamını dil devrimine yönlendirmesi, profesör olacağı sırada da sıkıntılar yaşamasına yol açtı. Hakkı olan bilimsel unvanı elde etmesi 12 Eylül döneminde rektör emriyle engellendi, kendisi de sürgüne gönderildi. Senato Tezcan’ın profesörlüğünü çok sonraları, ancak mahkeme kararıyla kabul etti.

Bu baskı döneminde çalışmalarını uzun yıllar yurtdışında sürdürmek zorunda kalan Semih Tezcan Almanya’nın Bamberg kentindeki Otto Friedrich Üniversitesinde çalıştı. Giessen, Essen üniversitelerinde konuk öğretim üyesi olarak ders verdi. Berlin-Brandenburg Bilimler Akademisi’nin Eski Uygur Uygarlığı belgelerini yayımlamakta olan Turfan Komisyonu’nda üye, daha sonra yönetici olmuştu. Berlin-Brandenburg Bilimler Akademi-

si Eski Dünya Temel Kaynak Araştırmalar Merkezi'nin de üyesiydi. Bamberg Üniversitesinden emekli olduktan sonra Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü'nde görev aldı. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, Dünya Belleği İhtisas Komitesi üyesiydi.

Türkiye Bilimler Akademisi

Türkiye Bilimler Akademisi ona, “bütün Türk lehçeleri üzerinde dünyaca kabul edilmiş araştırmalar yayımlaması; uluslararası yayınlara katkıda bulunması; Türk dilinin problematikleri ve çözüm yolları üzerindeki uluslararası katkıları nedeniyle” 2006 yılı bilim ödülünü vermişti.

ona, “Türk dili ve bu dil içindeki tarihî Türk lehçelerinin yalnız biri ve belirli bir dönemi üzerinde değil, Göktürk ve Uygur dönemlerinden başlayarak zamanımıza kadar bütün Türk lehçeleri üzerinde kitap ve makale olarak dünyaca kabul edilmiş araştırmalar ve metinler yayımlaması; bu alanda çalışan uluslararası bilim adamlarının yayımlarına katkılarda bulunması; ayrıca Türk dilinin problematikleri ve çözüm yolları üzerindeki uluslararası katkıları nedeniyle” 2006 yılı bilim ödülünü vermişti.

Prof. Dr. Semih Tezcan'ı çalışmaları, “İslamiyet öncesi Türk dilleri ve edebiyatları, özellikle Eski Uygurca ve Eski Uygur Edebiyatı, Orta Asya'da İslamiyet döneminin erken yazı dilleri, Karahanlı ve Harezmi Türkçeleri ve edebiyatları, Eski Anadolu ve Rumeli Türkçesi, XIV-XV. yüzyıllarda Anadolu ve Rume- li edebiyatı, İran Türk dilleri, özellikle Halaçça, sözlükbilim, Türk dilleriyle Moğol dilleri arasındaki ilişkiler, Türk dilleriyle İranî diller arasındaki ilişkiler, Dede Korkut Oğuznameleri, Oğuz Han destanları, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Türk Dil Devrimi” gibi çok geniş bir alanı kapsıyordu.

Türk edebiyatının en önemli yapıtlarından “Dede Korkut Kitabı”yla bilim dünyası iki yüzyıl

önce tanışmıştı. Dresden Kitaplığındaki yazmada yer alan on iki öykü dil, edebiyat, tarih, etnografya gibi alanlarda önemli incelemelere konu oldu. Ancak kitabın birbirini izleyen basımları elyazmasının sorunlu yerlerini çözenin pek de kolay olmadığını göstermişti. Geçen yüzyılın ortasında ele geçen Vatikan yazmasında ise öykülerin yalnızca altısı yer alıyordu. Bu yazmada “hareke” denilen yazılım işaretlerinin bulunması birtakım okuma sorunlarının ortadan kalkmasına olanak vermiş ancak sorunlar yumağı tümüyle çözülememişti.

Semih Tezcan, Bamberg Üniversitesi’nde birlikte çalıştığı meslektaşı Hendrik Boeschoten ile birlikte “Dede Korkut Kitabı”nın, “Dede Korkut Oğuznameleri” adıyla yeni bir basımını hazırladı. (*Yapı Kredi Yayınları, Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, 2001*)

Bu yayında yapıtın dilinin “Doğu Anadolu ağız özellikleri karışmış Eski Anadolu Türkçesi” olduğu varsayımından yola çıkılmıştır. Metinler bu anlayışla Eski Anadolu Türkçesinin fonetik özelliklerine uygun biçimde okunmuştur. Tezcan’ın bu yayına eşlik eden “Dede Korkut Oğuznameleri

Üzerine Notlar” kitabı Türkçenin bir başyapıtına “yeni okuyuşlar, yeni yorumlar, yeni açıklamalar” getirirken benzer çalışmalar için de örnek oluşturmaktadır.

Tezcan’ın son çalışmaları arasında ise eşi Bilkent Üniversitesi’nden eski edebiyat uzmanı Doç. Dr. Nuran Tezcan’la birlikte sürdürdükleri Evliya Çelebi araştırmaları özellikle dikkat çekiyordu. 2002 yılında Kıbrıs’ta Doğu Akdeniz Üniversitesi’nde düzenledikleri sempozyumun ardından Semih Tezcan, Robert Dankoff’un “Evliya Çelebi Seyahatnamesi Sözlüğü”nü (2004), bilimsel katkılarda bulunarak Türkçeye aktardı. UNESCO’nun 2011 Evliya Çelebi yılı etkinlikleri sırasında düzenlenen toplantılarda bildiriler sundu.

Kıbrıs sempozyumunda Semih

Tezcan meslektaşlarına, elektronik dinleme sistemleriyle gerçekleştirilecek büyük Türkçe sözlükle ilgili çağrıda bulunmuştu. Örnekli tarihsel bir sözlüğün hazırlanması onun büyük tutkusuydu. Bu alandaki sabırlı çalışmalarını meslektaşlarının kaldığı yerden sürdürüp tamamlaması çağdaş bilimin zaferi olacaktır. •

konuertopbd@gmail.com

Semih Tezcan'ın Dedekorkut Oğuznameleri adlı kitabı

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Dilimize Fransızca-
dan geçen "Porselen"
kelimesi adını hangi-
sinden alır?
a-**Beyaz Diş**
b-**Melek Kanadı**
c-**Deniz Kabuğu**
d-**Yumurta Kabuğu**

2-Kasiyerlerin hesap
makinesi yerine "Aba-
küs" kullandıkları ülke
hangisidir?
a-**Finlandiya**
b-**Yunanistan**
c-**Mısır**
d-**Rusya**

3-1 ile 0 arasında kaç
tane irrasyonel sayı
vardır?
a-**0**
b-**1**
c-**Sonsuz**
d-**2**

4-Helsinki hangi ülke-
nin başkentidir?
a-**Finlandiya**
b-**Danimarka**
c-**İsveç**
d-**Norveç**

5-Hangisi bir Ömer
Seyfettin öyküsüdür?
a-**Yürekdede ile**
Padişah
b-**Forsa**
c-**Annelerin Çilesi**
d-**Sinekli Bakkal**

6-Gece Gündüz eşit-
liği "Ekinoks" bir yılda
kaç kez gerçekleşir?
a-**2**
b-**3**
c-**1**
d-**4**

7-Amerika Birleşik
Devletlerinin ilk Dev-
let Başkanı kimdir?
a-**George**
Washington
b-**Abraham Lincoln**
c-**Benjamin Franklin**
d-**John Adams**

8-Hangi kan gru-
bu herkesden kan
alabilir?
a-**0**
b-**A**
c-**AB**
d-**B**

9-Battaniyeleri ile
dünyaca meşhur ilimiz
hangisidir?
a-**Batman**
b-**Diyarbakır**
c-**Siirt**
d-**Uşak**

10-Dünya'da
insanları cimri olarak
adlandırılan ülke
hangisidir?
a-**İskoçya**
b-**İrlanda**
c-**Venezuela**
d-**İtalya**

11-Dört Coğrafi
Bölgeye komşu olan
ilimiz hangisidir?
a-**Adapazarı**
b-**Kahramanmaraş**
c-**Malatya**
d-**Bilecik**

12-Bir metre kaç
milimetredir?
a-**100**
b-**1000**
c-**10000**
d-**100000**

Yanıtlar:
151.
sayfada

Kültür ve Sanat Dünyasından

Tekin Özertem

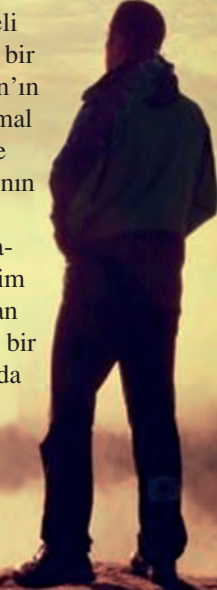

Dağ başını efkâr almış gümüş dere durmaz ağlar...

Ne zaman çağdaş uygarlığın temeli olan Atatürk Devrimleri karşıtı bir şeyler olsa yurdumda hep Attila İlhan'ın bu mısralar ile başlayan Mustafa Kemal şiiri gelir aklıma. Diz döverim hep ve gözlerimin şavkı akar gider Sakarya'nın sularına Attila İlhan gibi...

İstanbul Teknik Üniversitesi Aya-zağa Yerleşkesi girişinde geçen ay, kim oldukları bilinmeyen kişiler tarafından "Müzik Haramdır" başlık ve içerikli bir bildirinin dağıtıldığını duyduğumda da öyle oldu...

Bilimin aydınlattığı,
sanatın
güzelleştirip
anlam katacağı
gelecek günler
okuyanlar
çoğaldıkça daha da
yakınlaşacak.

Kimler tarafından dağıtıldığı belli değilmiş bildirinin. Oysa belli: Etsiz ayaksız bir yeşil yılan Attila İlhan'ın dediği gibi bu bildiriyi yazıp dağıttıranlar ve dağıtanlar. Mustafa Kemal'in yaptıklarını hanidir bir bir; kimi zaman açıktan, kimi zaman gizli kapaklı yıkma gayreti içinde olanlar. Ama nafile... Başaramayacaklar!

Aydın din adamları da

dini kendi çıkarları için sömüren sözde din adamlarına Avrupa'da olduğu gibi karşı çıkıp halka ulaşamamışlar.

Müzik de dahil sanat düşmanlığı, Avrupa'da Orta Çağ'ın başlarından bu yana din bezirganı papazların dayatması toplumlara. Bizde de sözde din adamları çekmiş halayın başını. 17. yüzyıldan başlayarak skolâstik zihniyet / Orta Çağ felsefesi, Osmanlı toplumu ile yeni fikir, yeni buluş ve yeni bilgiler arasında aşılmaz bir set çekmiş. Meydan, akıl ve bilimin önüne set çeken cahil ve cüretkar softalara kalmış. XV. yüzyılda Avrupa'da kullanılmaya başlayan matbaanın ancak üç yüz yıl sonra o da Kur'an başta olmak üzere dini kitaplar basılmaması ko-

şulu ile Osmanlı İmparatorluğu'nda kullanılabilmesi de bundan.

Sanat daima yenilenmeden, düşünmeden yana olduğu; toplumları iyiden ve doğrudan yana dönüştürdüğü için din bezirganı softalar, her fırsatta sanata karşı olmuşlar. Osmanlı İmparatorluğu'nun önce duraklama, sonra da çöküş nedeni bu. Bunda Osmanlı toplumunun çoğunluğunu oluşturan Arapça bilmeyen müslüman halkın, Kur'anı Kerim'i okuyup özünü kavrayamamış olmasının etkisi de çok büyük. Bu yüzden din bezirganlarının elinde oyuncak; yeniliğe, değişime, bilgiye ve bilime karşı olmuş halk. Aydın din adamları da dini kendi çıkarları için sömüren sözde din adamlarına Avrupa'da olduğu gibi karşı çıkıp halka ulaşamamışlar. Günümüzde de durum pek farklı değil. Söz konusu bildiriye hazırlayıp dağıttıran ve de dağıtanlar; yeniliğe, değişime, bilgiye ve bilime karşı olanlar, cumhuriyet aydınlanmasını içlerine sindiremeyenler, dini alet ederek mevki ve çıkarlarını yitirmemeye çabalayanlar da halkımızın çok büyük bir çoğunluğunun Kur'an'ı kendi dilinden okuyup anlayamamış olmasından, bu konudaki cehaletinden yararlanmaktadır.

Yıllardır hep iki şeyin hayalini kurdum: Elime fırsat geçse de ülkemizin tamamını kapsayacak nitelikte, sadece ve sadece lise ve üniversite mezunlarına yönelik bir araştırma yapabilirsem; kaçının Kur'anı, kaçının ulusuna hesap ver-

me yürekliliğini gösteren Mustafa Kemal Atatürk'ün Büyük Nutuk'unu okuduğunu sorgulayabilsem diye. "Araştırmaya ne hacet, hepimiz biliyoruz, sadece lise ve üniversite mezunlarının değil; onları eğiten, bilgilendiren öğretmenlerin, profesörlerin büyük bir çoğunluğunun da ne Kur'anı ne Büyük Nutuk'u okumadıklarını" demeyin. Bu araştırmayı yapmak, gerçeği bilimsel olarak ortaya koymak gerçekten çok önemli. Toplum olarak, ama öncelikle de kendilerini eğitim öğrenim görmüş sayanlar açısından kendimizle yüzleşmemiz şart. Yakamızı bu din bezirganlarının ellerinden kurtarmanın başka yolu da yok.

Konuyu inanç açısından ele alırsak Kur'an'ın ilk emrinin **"oku!"** olduğunu bilmemiz gerekir:

*"Yaratan Rab'binin adıyla **oku!** O, insanı bir aşlanmış yumurtadan yarattı."* (Alâk Suresi 96/1-2- 3-4-5)

Alâk Suresi, Kur'anda 96. sırada yer alsa da inen ilk ayettir ve şöyle devam eder: **"Oku! İnsana bildediklerini belleten, kalemlle (yazmayı) öğreten Rab'bin, en büyük kerem sahibidir."**

Fakat Arapça bilmeyen müslümanlar okuma olanağı bulamamışlar. Nedeni de din bezirganları, Kur'an başka dillere çevrilemez diye yüz yıllarca karşı çıkmış olmaları. Arapça bilmeyen müslüman toplumların geri kalmışlıklarının

Konuyu inanç açısından ele alırsak Kur'an'ın ilk emrinin **"oku!"** olduğunu bilmemiz gerekir.

başlıca nedeni bu: inandıkları, sahip oldukları dinin kutsal kitabını kendi dillerinde okuyamamış, anlayamamış, kavrayamamış olmaları. Arapça bilen günümüz toplumlarının çağın gerisinde kalmışlıklarının nedeni de toplumlarının aydınlanmasında korkan şeyhlerin, sultanların baskısından bir türlü kurtulamamaları.

Söz konusu bildiriye gelince: Kur'anda müziğin haram olduğuna dair ne bir sure ne de bir ayet var. Müziğin müslümanlar için dinen haram olduğunu söyleyenler, bu iddialarını Kur'an'ın Lokman Suresi'nin 6. ayetine dayandırmaktalar:

Müziğin dinen haram olduğunu söyleyenlerin (...)

müziğin müslümanlığın vazgeçilmez sanatsal unsurlarından biri olduğundan haberleri yok.

“İnsanlardan bilgisizce Allah yolundan saptırmak için Hakkı boş sözlerle değişenler ve Allah yolunu alaya alanlar vardır. İşte horlayıcı azâb onlar içindir.”

Bu ayeti, müzik haramdır diye yorumluyorlar. Oysa ayet insanları bilgisizce Allah yolundan saptıranlardan, onlardan söz ediyor.

Boşuna dememiş Yunus: *“İlim, ilim gerektirir; / İlim kendini bilmehtir; / Sen kendini bilmezsen / Ya nice okumaktır...”* diye. Müziğin dinen haram olduğunu söyleyen-

lerin kandillerde, bayramlarda, cuma gecelerinde, ramazanlarda, teravihlerde, ölümlerde, doğumlarda Yunus’un ilahilerinin söylendiğinden, sabah ezanının saba, öğle ezanının hicaz, akşam ezanının Segâh, nadiren de olsa evic ve rast, yatsı ezanının uşşak ve hicaz makamlarında okunduğundan, müziğin müslümanlığın vazgeçilmez sanatsal unsurlarından biri olduğundan da haberleri yok. Süleyman Çelebi’nin Hz. Muhammed’ in hayatını anlatıp övdüğü, sadece müslüman Türklerin kutsalı olan Mevlid-i Şerif’inin aynı zamanda bir makam müziği eseri olduğundan da.

Bildiriyeye ilişkin olarak beni en çok şaşırtan Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, *“Dinimizde müzik dinlemek yasak değildir ancak ahlâksızlık ve harama sevk eden müzik dinlemek günahtır. Dinimizin temel inanç, amel ve ahlak ilkelerine aykırı olmayan ve haramların işlenmesine sebep olmayan müzik türlerini dinlemekte dinen sakınca yoktur”* şeklindeki açıklaması oldu. Çünkü bu açıklama, Din İşleri Yüksek Kurulu’nun dinimizin temel inanç, amel ve ahlak ilkelerine aykırı; haramların işlenmesine sebep olan müzik türlerinin örnekleyerek açıklamasını da zorunlu kılıyor.

İstanbul Teknik Üniversitesi Konservatuvarı öğrencileri bu bildiriye Aşık Dertli’nin ünlü taşlamasıyla yanıt vermişler:

Telli sazdır bunun adı / Ne ayet

dinler, ne kadı / Bunu çalan anlar kendi / Şeytan bunun neresinde? / Abdest alsan aldın demez / Namaz kılsan kıldın demez / Kadı gibi haram yemez / Şeytan bunun neresinde? / Venedik'ten gelir teli / Ardıç ağacından kolu / Be Allahın şaşkın kulu / Şeytan bunun neresinde? / İçinde mi, dışında mı / Burgusunun başında mı / Göğsünün nakışında mı / Şeytan bunun neresinde? / Dut ağacından teknesi / Girişten bağlı perdesi / Behey insanın teres'i / Şeytan bunun neresinde? / Dertli gibi sarıksızdır / Ayağı da çarıksızdır / Boynuzu yok, kuyruksuzdur / Şeytan bunun neresinde?

Aşık Dertli, 18. yüzyılın son çeyreği ile 19. yüzyılın ilk yarısında yaşamış bir halk ozanımız. İlk zamanlarında takma ad olarak Lütfi'yi kullanmış. Gerçek adı İbrahim. Bolu ile Gerede arasındaki Yeniçağ bucağının Şahnalar köyünde doğmuş 1772 yılında. Kendine önceleri iyilik, güzellik, ihsan / bağlı anlamına gelen Lütfi takma adını seçmişken sonradan neden Dertli adını aldığına ait iki söylence var: Biri, aşkına karşılık göremediği; diğeri yaşamında karşılaştığı güçlükler. Bence ikisi de geçerli. Şiirlerinin çoğunda aşkına

karşılık vermeyen sevgiliye seslenişi bundan. Ünlü taşlaması da her halk ozanı gibi toplumun dertleriyle dertlendiğinden. Döneminin ozanlarının sazlarını “şeytan işi” diyerek aforoz etme gayretindeki din bezirgânlarını “Şeytan bunun neresinde” diye sorarak taşlaması bundan.

Yüzlerce yıldır yobazların baskısına halk ozanları karşı durmuş; Anadolu'da toplumun öncüsü, yol göstereni olmuşlar. Toplumun sorunlarını dile getirmek, olup biteni görmek, önceden sezmek; diyar diyar dolaşıp sazlarıyla çalıp söyleyerek doğruyu yanlıştan, çirkini güzelden ayırmak hep onlara düşmüştü. Ne yazık ki XVI. yüzyıldan başlayarak inancın, geleneğin karşısı olmayan akıl ve bilim de inanç ve geleneğin yanı sıra Osmanlı medrese eğitiminde ve düşünce hayatında yol göstericilik görevi yapma olanağını bulamamış.

Bilimin aydınlattığı, sanatın güzelleştirip anlam katacağı gelecek günler **okuyanlar** çoğaldıkça daha da yakınlaşacak.

Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'mızda dediği gibi:

“Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın / Belki yarın belki yarından da yakın...” •

tekinozertembd@gmail.com

“Eğer söz konusu olan hayat, insan hayatı ise müzik mutlaka vardır. Müziksiz hayat zaten mevcut olamaz. Müzik hayatın neşesi, ruhu, sevinci ve her şeyidir.” **M. Kemal Atatürk**

(14 Ekim 1925 İzmir Kız Öğretmen Okulu)

Dünyalık
Serdar Günbilen

BABA!
BEN KİMYAGER
OLMAYA KARAR
VERDİM.
NERDEN
BAŞLIYAM?

KÖŞEDEKİ
MARKETİN
GIDA
REYONUNDAN
YAVRUM!

GÜN
BİLEN

METE AKYOL'DAN YAZILAR

*Mete Akyol'un Hürriyet gazetesindeki
"Diz Dize-Göz Göze" adlı köşesinde yayımlanan yazısı*

Pireler ve Yorganlar

Erzurum'da Kâzım Dede'nin sevmediği tek şey, piredir. O nedenle, çok yorgan yakmıştır Kâzım Dede.

"Bir yerde pire bulunacak ve ben de sesimi çıkarmadan, o pirenin üstümde zıplamasına seyirci kalacağım. Mümkün değildir bu. Pirenin oyuncuğu olmaktansa yok ederim o pireyi."

Kâzım Dede, üstündeki pirenin varlığına alışabilecek ve o pireyle birlikte yaşamayı kabullenecek bir yaratılıştadır.

"Pireyi yakalayabilmek için, senin de aynen onun gibi zıp zıp oynaman gerekir.

Aslında pireden kurtul-

mak isteyen insan, onu yakalamak için de olsa, öyle zıp zıp oynamaya tenezzül edecek insan değildir. Hiç uğraşmazsın pireyle. Yakarsın yorganı, pire ölür, sen kurtulursun."

Kâzım Dede'nin

Kâzım Dede,
üstündeki
pirenin varlığına
alışabilecek
ve o pireyle
birlikte yaşamayı
kabullenecek bir
yaratılıştadır.

yorganına ilk pire, elli yıl kadar önce düşmüş.

“Delikanlıydım o zamanlar. Marangozluk öğrenmek için beni bir ustanın yanına vermişti babam. Yavaş yavaş öğreniyordum bu zanaatı. Fakat ustanın ağı çok bozdu. Onun yanında çıraklık yapmak çok zor geliyordu. Her küfürü, üzerimde bir pire idi. Söylediği sözler, söylenildikleri yerde kalmıyordu.

Düşündükçe, pire gibi zıp zıp zıplıyordu küfürleri her yanımda. Sonunda daha fazla dayanamadım. ‘Artık bana müsaade usta’ dedim ve marangozluk öğrenmekten vazgeçtim.

İlk yorgan yakışım, işte böyle olmuştur.”

Kâzım Dede, yaşamının daha sonraki yıllarında da devam etmiş yorgan yakmaya.

“Bir arkadaşıla ortak iş yapalım dedik. Başta ikimiz de canla çalıştık. Kazandığımız parayı helalleserek bölüştürdük.

İşimiz birazcık açılıp, büyüyünce, ortağım olan arkadaşımın bazı zıp zıp oyunlarını görmeye başladım. Onu zıp zıp oyunlarından kurtulmak için aynı oyunları yapmaya tenezzül etmedim. Yaktım yorganı, ayrıldım ortaklıktan, işi de ona bıraktım.”

On taneyi bulmuş Kâzım Dede’nin bundan sonra yaktığı yorganlar.

“Şimdi rahatım artık” dedi. “Bir sandık limon alırım, günlük rızkımı böyle çıkarırım. Günde bir sandık limon sattım mı, o günkü rızkım tamam demektir. Fazla kârlı bir iş değil amma, rahat iş. Çünkü piresi yok bu işin.”

“Günde bir sandık limon sattım mı, o günkü rızkım tamam demektir. Fazla kârlı bir iş değil amma, rahat iş. Çünkü piresi yok bu işin.”

“Piresi yok işin amma, galiba yorganı da yok, Kâzım Dede” dedim.

Yaşamı süresince kula kul olmanın gururuyla gülümsedi.

“Hayatında bu kadar çok yorgan yakabilecek haysiyeti olursa insanın, o insan karda da yorgansız yatsa, üşümez.” •

Küme Düşen Rakamlar

Yeni bir yılın cazibeli günleri sona erdiğinde, istatistiklere dayalı, uluslararası başarıları içeren bir takım rakamlar yayınlanır, güçlü devletlerce. Dünyayı sarsan ateş görüntüleri eşliğinde barut kokan savaşların mazlumları; ölü sayısı tabelalarında yer alır içimiz burkular. Ve kahrederiz böylesine bir kurguyla dünya insanlarını bu ölüm çemberine itenlere.

Oysa ki; barış oluşumunun,

beyaz güvercinler eşliğindeki görüntüleri bir başkadır. Sporun evrensel gücü, olimpiyat oyunlarına dek uzanan bir armoni keyfidir. Madalyalar alınır, kürsülere çıkan hangi ülkenin sporcusu olursa olsun alkışlanır. Kanlı savaşlara itilmek istenen toplum ile barış içinde yaşamayı yeğleyen büyük kitlenin anlamlı savaşını şükürler olsun ki silahları "beyaz güvercin" olanlar kazanır çoğu kez.

İşte böylesine bıçak sırtı bir görüntü, spor ve barış isteyen taraflara maddi ve manevi sorumluluklar da yükler yıllardan bu yana. "Hazırla, yetiştir ve spor alanlarına sür" sloganlarıyla yenileşme hareketlerinin ilk ışıkları yakılır.

Sporun yeryüzünü sarsan cazibesinin, faturaları da giderek ağır-laşmıştır. Amerika'nın atletizm gibi

gösteriyor.

Amerika'nın tükenmeyen varlığı doları en az onun kadar ancak bilinçli bir şekilde kullanan Jamaika ülkesinin 127 yerinde inşa ettiği spor alanlarıyla çok özel sporcu üretimine başlayalı yıllar oldu. Jamaika'da ne atletizm biter ve ne de Bolt'lar.

Küba'da spor demek, yaşamın bir parçası anlamına geliyor. Küba'nın sporcu ordusu, kısır, sayısal açıdan yetersiz konumundan kurtuldu artık. O eski rakamları küme düşürdü, elinin tersiyle itti. Ada'nın her yanında koşan, ter akıtan, "Herşey Küba için" şeklinde bağırın inançlı bir sporcu kitlesi oluştu. Castro'nun ülkesi aldığı çok önemli bir kararlar, tüm iş yerlerinden, fabrikalardan, zenginlerden, spora yardım paraları topluyor. Gidererek bir çığ gibi büyüyen bu birikimi yetkin kişiler yönetiyor. Hırsızlık yapan ve bir milyon üçyüzbin dolar

çalın Salvador Camilio adındaki bir yetkili yakalanarak hapse atıldı. Mahkemenin kararı, otuz yıl. Gerekecek çok ilginç; "Ülkenin ulusal başarısını önlemek, gelişmesini geciktirmek ve varlığını hiçe saymak."

Küba; yeni yılın fiesta günleri bittikten sonra, Birleşmiş Milletler'in Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne başvuruda bulundu. Ada ülkesi; ekonomik karşılığı ne olursa olsun, ülkesindeki sporsal

Jamaika tam 400 Bolt yetiştirmek için olağanüstü bir gayret gösteriyor.

çok önemli bir branştaki varlığına, "Küçük bir devlet ama gücü büyük devlet" sloganıyla adeta el koyan Jamaika'nın son otuz yılına baktığınızda gözleriniz adeta yuvalarından çıkacakmış gibi olur. Usain Bolt'un sprinter varlığı ile; koşan zıplayan, madalya takan, kürsülerde ulusal marşı söyleyerek harikalar yaratan bir yetenek ile harika reklam yapan bir ülke; şimdi, tam 400 Bolt yetiştirmek için olağanüstü bir gayret

faaliyetlerin tüm ülkelere birleşmiş milletler aracılığıyla duyurulmasını istedi. Küba şimdi; Birleşmiş Milletler'in dergi, gazete, bültenlerinde tüm dünya gençliğiyle iç içe. Ve ilginç bir slogan eşliğinde: "Gençler Küba'ya gelin kendinizi geliştirin, ülkenize madalya kazandırın."

İngiltere, Fransa, İsveç, spor politikasıyla ve Finlandiya sporun eskimiş ekonomik rakamlarına küme düşürerek, yapılanmanın doruklarına çıktı. İsveç ile Norveç Afrika'nın adeta tavşan gibi koşan genç atletlerini ülkesine getirdi, vatandaşı yaptı su gibi para akıttı.

Finlandiya aynı kıtanın futbolcularına çağırı yaptı, "Kazandığının elli katı daha fazla para" şeklindeki slogana yüzlerce Afrikalı futbolcu "evet" dedi. Finlandiya bugünlerde öncelikle alt yapı organizasyonunda siyahi oyuncu kullanmayı hedefliyor. Kuzey ülkesinde de eski rakamlar bilinçli bir spor politikasıyla küme düşürüldü. Unutmadan belirtmekte yarar vardır. Dünyada ve

Küba'nın sporcu ordusu kısır, sayısal açıdan yetersiz konumundan kurtuldu artık

özellikle küçük ülkelerdeki sponsal patlama, dünün sporcu ağabeyleri Amerika, Rusya, Almanya gibi ülkeleri de harekete geçirdi. Rusya rejimden kalma bir takım alışkanlıklardan kendini soyutlamak için önemli hamleler yapıyor. Almanya,

kökeninde olan ancak son yıllarda varlığından söz edilmeyen cimnasitik sporunun gelişmesi için yeniden Doğu Almanya'yı mekân seçiyor. Başbakan Merkel, "üstün ırk felsefesi" iflas etmiştir. Spor hamlemizin adı "yeni den doğuş olmalıdır." şeklinde bir açıklama yaptı. Dünyanın en güçlü devleti Amerika ise sporda giderek ken-

Almanya Başbakanı Angela Merkel: "Üstün ırk felsefesi" iflas etmiştir. Spor hamlemizin adı "yeniden doğuş olmalıdır."

Başakşehir Fatih Terim Stadı

İzmir Karşıyaka Stadı

Yeni Malatya Stadı

Atatürk Olimpiyat Stadı

Türkiye'nin yeni stadyumlarından bazıları disini rahatsız eden, rekor tehditleri ve yeni sporcularla pistlere inme sevdasında olanlara karşılık verebilmek için çalışıyor. Amerika spor oluşumu harcama giderlerini altı katı fazlasına çıkardı.

Henüz rakamlara küme düşürme eylemi başlamadı. Başladı da akan para stadyumlara... Her yerde futbol alanları var. Otuz, kırkbin kişilik yeni statlar. Ve yabancıların serbest pazarı. Eto'o bizde. Talisca da, Negredo da... Saldado, Juanno, Gomis... Uzadıkça uzayan.

Diğer spor branşları için neler yapılmalı? Azeri sporcunun akıllı karışması. Şampiyonluk turunu iki bayrakla yapmamalı. Doping yok edilmeli. Çok daha önemlisi, profesyonel yaşamın saha içi kavgasının kaymağı onların, faturası bizim olmamalı. Lütfen artık rakamlara küme düşürün. •

metingorenbd@gmail.com

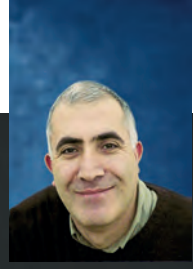
Azeri sporcu
Ramil Guliyev

Peki ülkemizdeki gelişmeler ne yönde?

"Galatasaray'da kaptanlık yaptığım zamanlarda yazı-tura yapılacağı vakit hep tura derdim. Varsın Atam'ın silüeti yere değmesin."

Metin Oktay

“Şiir
yazı yazar
bina okur
yapar”

Cengiz Bektaş

Denizli’de 1934’te doğan Cengiz Bektaş ailenin yedinci çocuğuydu. Aileyi, mahalleyi, komşuluğu, arkadaşlığı, oyunu, kenti, soluyarak büyüdü.

İlkokuldaydı, duvar gazetesi sorumluluğu verildiğinde. Mimari ve yazın aşkı böyle başladı. Önce duvarlara yazdı. Sonra yazdıklarının

ışığında yapılar yarattı. Onaltısında köşe yazarıydı.

Liseyi İstanbul’da okudu. Başka yerler, kentler görme arzusuna kapıldı. İstanbul, Anadolu, derken Avrupa’yı dolaştı. Tarihi, doğal güzellikler onu büyüledikçe içindeki yazma ve yapı sevdası çoştı. “Şiir, yazı yazar ve bina okur, yapar” biri oldu.

Arkadaşlarıyla kurduğu “Dağarcık” topluluğu ve el yazılarıyla hazırlayıp çıkardıkları

*Cengiz
Bektaş:
“Adama göre
yapı, yapıya
göre adam”*

dergi ile Kurtuluş Savaşının yeni evresine, “Türkçenin yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarılması” savaşımına katıldı. Öncelik “dil”di:

450 mark istedi. Angerer: “neden bu kadar az para istiyorsun? diye sordu. Yanıt, emeğe, insana saygının, sevginin dile geliyordu: “Sizden

öğreneceklerimi hayatım boyunca kullanacağım!”

Ankara'ya yerleşti. ODTÜ'de göreve başladı. Nietzsche'nin “Bir insan önce coğrafyasını seçmeyi bilmeli” sözleri çınladı kulağında.

“Anladım ki üniversite benim için yanlış bir yer. Çünkü üniversiteden dışarı çıkmamıza izin vermiyorlar. Lise hocalığı yapmamızı istiyorlar.”

Doğduğu topraklara güzel yapılar kazandırdı.

İnsanlar, koşullar, zorluklar derken hızla gelip her şeyi darma-dağın eden, kendini dayatan “teknolojiye”,

“küreselleşmeye” direnmek yolunu seçti, Bektaş:

“Bilgisayarla paylaşım olmuyor.. Bürodaki arkadaşlarınızla tartıştığınız, anlaştığınız gibi bilgisayarla anlaşamıyorsunuz. Çizmek bana bütün dertlerimi, sıkıntılarımı unutturuyor.. Bilgisayara rağmen çiziyorum. Çünkü bir mimar çizmeyi bıraktığı zaman yavaş yavaş mimarlığı da bırakıyor demektir. Küreselleşme ile birlikte uluslararası mimarlık büroları oluştu... deniz aşırı, kıta aşırı ülkelerde iş yapıyorlar.

“Düşüncede gelişme dille anlatıldığında saptanabilir. Dil ayak uyduramadığında, düşüncenin gelişmesini belirlemek olanak dışı.”

“Düşüncede gelişme dille anlatıldığında saptanabilir: Dil ayak uyduramadığında, düşüncenin gelişmesini belirlemek olanak dışı...”

Dil savaşımına yapıyı da ekledi. İstanbul'da başladığı mimarlık eğitimini Münih'te tamamladı. Deha Branca ile çalışma önerisi aldı. Aklında Angerer vardı. Yıldızın parladığı andı. Bu iki büyük ad ortak girdikleri bir yarışmayı kazandılar. Bektaş'ı işin başına getirmek istediler. O yıllarda yeni mezunlara 540 mark maaş veriliyordu. Bektaş

(...) Sydney'deki yapıyla Dubai'deki yapı aynı. Artık binaların kimlikleri yok..."

İnsan, yeryüzünde kendini farklı kılan "akıl" gücünü cep telefonuna, binalara, araçlara, gereçlere tutsak ettiği bir ortamda Bektaş, yanından eksik etmediği defterlerine yazmayı çizmeyi sürdürüyor:

"Yanımda küçük not defterleri taşıyorum ben. İsmet İnönü'nün not alırken çekilmiş bir resmi vardı... Bir şiire bakıp notlar alıyorum. Bir yapı için iki cümle yazıyorum bazen. Eskizle başlıyorum..."

"Adama göre yapı, yapıya göre adam" diyor Bektaş:

"Evlerini yapacağım insanları tanımak isterim. Kardeşime bile ev yapacağım zaman 10 gün onlarda yaşadım ve ev yaşantılarını gözlemledim. Aynı şekilde Japonya'da yapacağım bir ev için beni davet ettiler. Japon kültürünü tanıdım. Amerika'daki bir arkadaşşıma ev yapmak için 20 gün onunla yaşadım."

Onlarca yapıya, yapıta imza attı. Mimarlık sadece plan çizmek değildir, Bektaş

İstanbul Erkek Lisesi ilkokulu, İstanbul (yanda), Mersin'de sosyal merkez, çarşı, gökdelen. (Üstte) Türk Dil Kurumu, Ankara (altta)

Mimarlık sadece plan çizmek değildir, Bektaş için. Yaşama katılmak, yaşamak ve yaşatmaktır.

için. Yaşama katılmak, yaşamak ve yaşatmaktır.

Ona göre, Mimar: "Her şeyden önce bir kültür adamı, bir aydın olmak zorunda. Mimar geçmişini bilir, bir kültür aktarıcısıdır, çağını bilir. Mimar toplumun, işverenim mutluluğu için çalışır. Onlar için insanlı oylumlar yaratır. İşi, en azla en çoğa ulaştırır. Mimarlığın temeli kültürdür..."

"Bugünkü kamu işlerini dağıtan yönetici kadrosu ve halk aslında,

tanımlayabileceğimiz elle tutulur bir kültüre sahip değil. Bu yüzden istekleri de belirli değil...

Durum böyle olunca, başarılı sonuçlar beklemek hayalperestlik

oluyor. Çeşitli ülkelerden dünya çapında ün sağlayan mimarlar çıkarken, bizden niye çıkmaz? Çünkü toplum sahip çıkmıyor mimarlarımıza... Ortalıktaki en büyük sorun, eğitimidir... en önemli nokta, üniversite ile uygulama alanı arasındaki kopukluktur."

Sorunu belirlemekle yetinmiyor Cengiz Bektaş çözüm yollarını da gösteriyor:

"Cumhuriyet'ten bu yana mimarlığımızın gelişimini, bir genel görüşle, toplumun temel sorunlarından kopuk buluyorum. Örneğin devrimin şüri yazılmıştır da mimarlığı kurulamamıştır. Bunun nedenleri, Devrimlerimizin toplum katlarında yeterince derinleşmemelerinde ve de Mimarlarımızın Kurtuluş savaşımızı, devrimlerimizi, yeterince algılayamamış olmalarında... Kaygı, daha çok, biçimin nereden aktarılabileceğidir. Doğulu muyuz, Batılı muyuz? Bu soru günümüze bile gelebilmiştir. Biz ne doğuda idik, ne de batıda; ayaklarımızın bastığı yerde idik. Ve bu kimselerin, nerede olduklarını bilmeleri için, ayaklarının yere basmaları gerekiyordu..."

Anadolu'nun, Doğu'nun ışığının Batı'yı aydınlatıldığını biliyor:

“Devamlı değişeceksiniz, değişmediğiniz gün ölmüşsünüz demektir.”

"Batıların uygarlığı ne biçim uygarlık ki? Bir yüzyılda (20. yüzyılda) yüz milyondan çok insanı öldürebiliyor paylaşım için. Bugün bile sömürge savaşlarını sürdürüyorlar acımasızca. Yeryüzü mimarlığını bütün insanlığın birikimi olarak görmeliyiz. Ayasofya bir Anadolu yaratisıdır ama bütün insanlığın öz malıdır. Mimarlıkta gerçek bir devrimdir, koskoca bir kubbeyi dört ayağı oturtan... Mimar Sinan'ın yapıları da öyle."

Hemşehrilik duygusunun güçlendirilmesini istiyor Bektaş:

"Soruyorum herkese: Sizin bir sokağınız var mı? Alanınız var mı? İnsanların birbiri arasındaki sevgi-

yi, dayanışma duygusunu, komşuluğu ve hemşeriliği canlandırmak en güzel tasarımı kısıacası... Böyle bir toplumdan gerçek mimarlık programları çıkabilir bir gün bakarsınız... (...) II. Beyazıt (şair, hattat, müzik yapıyor) 1488'de... Demiş ki mimarbaşına Mimar Hayrettin'e: "Bana bir yapı yap! İçinde karasevdalılar sağlıklılaştırılsın!"

"Dünyaya petek gözle bakma" çağrısını yapıyor Bektaş:

"Bu, Mavi Yolculuk için kullandığım bir terimdi. Yani her disiplinden insanın bir araya gelebilmesi... Devamlı değişeceksiniz, değişmediğiniz gün ölmüşsünüz demektir. Ne kadar bilirseniz, o kadar görürsünüz... bilgisayara karşın, şuna inanıyorum ki, günde en azından bir kaç saat okumalı insan... tek yönden değil. Batı'dan, Doğu'dan, her yönden beslenmeli insan."

Çırak, kalfa, usta zincirine dikkat çekiyor: "Kimileri biraz bir şeyler öğrendimi, hemen kendisini göstermeye kalkışıyor. Bakıyorsunuz "boş zamanlarım da azıcık resim yapayım" derken ressam oluveriyor, sergi bile açıyor

"Mimarlıkta bellediğim ilk usta, kimi davranışlarını onaylamasam da Sedat Hakkı Eldem idi."

hemen... O kadar çok sergi açılıyor ki şu günlerde... Her davul meraklısı yorumcu olup çıkıyor."

Mimar olacıklara da Doğan Kuban'ı okumalarını öğütlüyor. Örnek aldıklarını sıralıyor Bektaş:

"Şiir babam Fazıl Hüsnü Dağlarca... Ondan örneklenerek, hiç kimseyi, onu da 'kopya' etmedim. Hiçbir akımın içinde olmadım. Söyleyeceklerimi en az sözcükle, doğrudan söyledim. Mimarlıkta bellediğim ilk usta, kimi davranışlarını onaylamasam da Sedat Hakkı Eldem idi."

Sapho'yu birlikte Türkçe konuşturdıkları Azra Erhat'ın şu sözlerini anımsatıyor:

"Edebiyatımızın iki büyük kusuru var: Biri kökensizlik, öbürü kola ya kaçma. İkisi de bir çeşit bilinç ve sorumluluk noksanına dayanır... Çaresini söyleyemem de sonucunu tüm açıklığı ile ortaya sermek isterim. Okunmuyor kitaplarınız diyeceğim yazarlarımızın bir çoğuna. 'Hayır okunuyor, madem ki satılıyor' diye karşılık vermeleri değer bile taşımaz: Bir edebiyat eserinin satılması değil, çınlaması, dilden dile dolaşması, yankı uyandırması gerek. Nazım Hikmet'in bir zamanlar tutukevinde iken şiirlerinin dışarıya sızması, ağızdan ağıza dolaşması gibi. İşte böyle bir edebiyatı özlüyor bugün Türk okuyucusu."

İşte böyle bir sanat, kültür, yazın ve yapıyı özlüyor." Cengiz Bektaş da. •

yasarozturkdbd@gmail.com

Gelişmiş uygarlığımız, bizi ekolojik bir krizden koruyamayabilir

Yazan: DENİZ BENER

Biz insanlar, doğal kaynakları tüketiyor ve atık üretiyoruz. Bu durumun sürdürülebilmesi için, doğanın bu gereksinimlerimizi karşılayabilme kapasitesine sahip olması gerekiyor. Ekolojik ayak izi, insanların doğaya olan etkisini ve doğanın gereksinimlerimizi karşılayabilmesinin sürdürülebilirliğini ölçmenin bir aracıdır.

Hepimizin bir ekolojik ayak izi vardır. Bu ayak izi; kişinin, hane-nin, kentin, şirketin ya da ülkenin doğa üzerindeki etkilerini ortaya koyar. Beslenme, enerji, ulaşım, mal ve hizmetler gibi alanlar, ekolojik ayak izimizi etkileyen unsurlardır. Ekolojik ayak izi, doğanın ürettiği-miz atıkları absorbe edebilmesi için gerekli olan toprak ve su miktarının

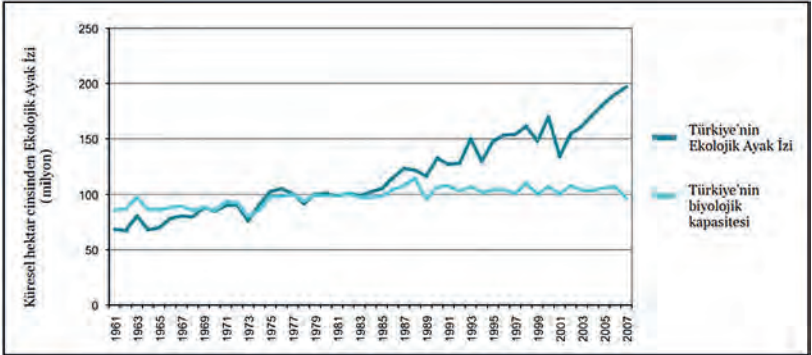

ölçümü olarak ifade edilir. Ekolojik ayak izimizi bilmek ise, gezegenimiz dünyayı nasıl etkilediğimizi görmemizi ve anlamamızı sağlar.

WWF'nin 2014 yılı Yaşayan Gezegen Raporu'na göre, insanların doğal kaynaklara yönelik talebi, dünyanın kendini yenileme kapasite-

tesinin daha üzerinde. Bu durum ise, doğal kaynaklarımızın ve biyolojik çeşitliliğin giderek azalması, atıklarımızın biriktikçe birikmesi ve atmosferdeki karbon yoğunluğunun artması sonuçlarını beraberinde getiriyor. Dünya genelindeki canlı türlerinin popülasyonları 1970 yılından bu yana yüzde 52 oranında azalmış durumda.

Doğadan, onun kendini yenileyerek üretebildiği miktarın çok çok daha fazlasını alıyor olmamız,

Türkiye açısından bakıldığında, ülkemizde doğal kaynakların (biyolojik kapasite) üretilme hızından daha hızlı tüketmesi (ekolojik ayak izi) ekolojik ağıımız olduğunu ortaya koyuyor. Bu durum, dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye'de de sürdürülebilir olmayan bir yaşam biçiminin işareti kabul ediliyor. Türkiye'nin mevcut durumunu aynen devam ettiği gelecek senaryosuna göre, ekolojik ayak izi 2007 - 2050 yılları arasında %63, üretimin ayak izi ise %51 artmaktadır. Mevcut gidişatı sürdürmek, Türkiye ekonomisi için büyük risk oluşturabilir. (İleri okuma için: WWF Türkiye'nin Ekolojik Ayak İzi Raporu-2012 Global Footprint Network)

Doğal kaynaklarımız ve biyolojik çeşitlilik azalırken, atıkların birikmesiyle atmosferdeki karbon yoğunluğu her geçen gün artıyor.

insanlığı tehlikeli bir sınıra taşıdı. Üstelik bu, dünyamızın milyonlarca yıllık tarihini göz önüne aldığımızda, akıllara durgunluk veren bir hızla gerçekleşti. Doğayı korumanın ve onun kendini yenileme dengesine saygı duymamızın bir sosyal faaliyet değil; gelecek nesillerin ve insanlığın varlığının devamı için bir zorunluluk olduğunu bu noktada görmez ve önlem almazsak, endişe verici günler yaklaşıyor demektir.

Doğa üzerindeki bu baskıyı azaltmazsak, pek çok alanda gelişmiş bir uygarlık kuruyor olmamız, varlığımızı güvence altına almaya yetmeyebilir. Dolayısıyla uygarlığımızın önündeki çözüm bekleyen

konu, ekolojik ayak izimizi doğanın dengesine uygun bir seviyeye çekebilmektir.

Buna katkıda bulunmanın ilk adımı, kişisel olarak kendi ekolojik ayak izimizi küçültmekle ve akılcı bir tüketim davranışı göstermekle başlamaktadır.

İkinci adımı ise evimizin, işyerimizin, ülkemizin yönetiminde söz sahibi olanlardan dünyamızın sürdürülebilir bir dengeye kavuşmasına uygun kararlar almalarını talep etmemizdir. Çünkü hepimizin besine, içilebilir suya ve temiz havaya gereksinimi var ve doğa biricik yaşamsal sigortamız... •

Yüksek Ökçeler ve Yün Terlikler

Yazan: NECEF UĞURLU

Kadınlar arasında yüksek topuklu ayakabılar bu günlerde hayli revaçta, uzun sivri topuklar üzerindeki kadınlar tarafından asfalt, tahta zemin delen ve çekiçle darbe sesi çıkaran bir moda kadınların çalışma hayatlarına da girmiş durumda.

Öyle ki bazen yüksek ökçeleriyle ayakta duran bir kadın karşısında ağaç dibinde cüce gibi kalıyorum, yüzünü görmek için başımı kaldırarak konuşmayı sürdürmek enseme benim yaşımda ağrı yapıyor, bir de tabii ya düşerse, devrilirse tepeme neresinden tutacağım yoksa altında mı kalacağım hissi cabası.

İşin ilginç yanı ise yüksek ökçeli pabuçların aslında kadınlar için icat edilmemiş olması!

Eski Mısır ve Mezopotamya'da kullanılan sandaletler

Erkekler tarafından erkekler için icat edilmiş yüksek ökçeler.

Ayakkabıların hikayesi eski Mısır hatta belki öncesi Mezopotamya'ya dayanıyor, önce ot kaba derinin iplerle tutturulduğu sandalet döneminden günümüze pek çok evreleri var. MÖ 8000'de Amerikan yerlileri kış için kürklü botlar yapmışlar.

Hitit'ler çarıklara benzeyen ayakkabılar giyerlerken Sümer'lerde sandalet giyenler arasındalar.

Herkes giymiyor tabii, yalın ayak gezen, hatta yalınayak savaşanlar bile var.

Eski Yunan, Roma'da sandalet de var bot da.

Hatta aktörler boylarını yükseltmek için mantar tabanını yüksek konçlu ayakkabılar giyiyorlarmış eski Yunan trajedilerini oynarken.

Derken MS 270-275 yılları arasında Roma İmparatoru Aurelianus, erkeklerin renkli ayakkabı giymelerini yasaklamış, kadınlara kırmızı, yeşil, sarı ve beyaz ayak-

kabı kullanma izni vermiş, insanlık tarihinde illa ki bir yasak olmazsa olmuyor o zamanda piyango ayakkabıya vurmuş anlaşılır.

Bizans'lular da eksik kalacak değil 4.Yüzyıldan başlayarak kahverengi ve siyah deriden yapılmış terlik ve kapalı ayakkabılar giymeye başlamışlar.

İçine çorap giyorlar mıydı kayıtlarda rastlamadım ama yalınayak ayakkabı vurur mutlaka çorap örmeyi akıl etmişlerdir.

Dönelim ökçeli ayakkabılara... Ökçelerin tarihi Asurlular'a kadar dayanıyor. Bütün binici kavimler gibi hoş hepsi binici metro, araba, motosiklet olmadığına göre, at üstünde ulaşım şart ve kolaylık olduğu için çizme giymişler.

İlk ökçeli ayakkabıları Asurlularda saptamışlar, çünkü ökçe işlerini kolaylaştırıyor at binenlerin. Üstten bağcıklı ayakkabılar da Asurlular'ın buluşuymuş. Asur'lular anlaşılır ayakkabı sektöründe bayağı ileri gitmişler, biz onları bu

XIV Lui döneminde erkek ayakkabısı

yönleriyle pek tanımadık!

Ayakkabının evrimi sosyolojik bağlantıları uzun, çok uzun hikaye.

Günümüze, yani Tanzimat sonrası Hacer hanıma uzanan ‘Yüksek Ökçeler’ ise icadını Fransız Kralı XIV. Louis’in kısa boylu olmasına borçlu! O başlatmış yüksek ökçe modasını. Eee kral yüksek topuklu ayakkabı giymeye başlar da saray erkekleri durur mu, kadınlara sıra gelene kadar erkekler başta kral 2.5 inch yüksekliğe varan topuklarıyla selvi boylu olarak gezinip durmuşlar.

70 küsur yıl hükmeden bir kraldan söz ediyoruz, yüksek ökçeler üzerinde.

Fransız sarayında Hacer Hanım’ın ne işi, alâkası var diye soracak olursanız, Ömer Seyfettin’in “Yüksek Ökçeler” isimli öyküsündeki Hacer Hanım’dan bahsediyorum.

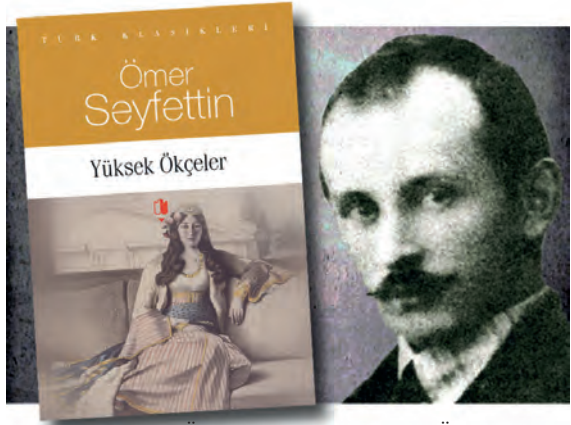
“Yüksek Ökçeler”e gelmeden önce bir kere daha eskiden okuduğumuz kitaplara şimdiki aklımızla dönecek olursak neler fark ediyor bir bakalım, kendi adıma şaşıyorum.

Mesela “Ben Gönen”de doğdum” diye başlayan Ömer Seyfettin’in “And” hikayesinin konusunu, iki çocuğun kan kardeşliğini hepimiz biliriz de taşıdığı anlamın derinliği şimdi okuduğumda kendime “Bu yaşa kadar tam anlamadın

mı?” dedirtti.

Ya “Kaşağı?..” Hani Kardeşine iftira atan ağabeyin kardeşi hastalanıp yatağa düşünce ve aniden ölümü ile ömür boyu sürecek vicdan azabı. Bu yaşta oturup da ağlama

Diyet öyküsünde iftiraya uğrayan Demirci Ali’nin diyetini ödeyip kendisini esir eden Hacı Kasap’ın Demirci Ali’ye her Allah’ın günü “Unutma diyetini ben ödedim yoksa

Ömer Seyfettin ve Yüksek Ökçeler kitabı

çolak olurdu” diye ödediği diyeti kafasına kakıp durması sonucu Demirci Ali’nin satırı kapıldığı gibi elini kesip “Al diyetini” dercesine kesik elini Hacı Kasapın önüne koyup çekip gitmesi ve bir daha kendisinden haber alınmaması Ömer Seyfettin’in unutulmaz öykülerinden sadece birkaçı.

Bir “asker-edip” olan Ömer Seyfettin’in 36 yıllık kısacık hayatına dilimizi durulaştırma çalışmaları, edebi değeri çok yüksek öyküler, yazıları, öğretmenlik, savaşlar, esaret nasıl sığımış inanılır gibi değil

ama gerçek.

Nafliyon’da esaretten kurtulup İstanbul’a döndüğünde, Selanik hiç savaşılmadan düşmüş ama Ömer Seyfettin’in ruhu düşmemiştir; asker kimliğinden edebiyatçı kimliğine geçmiş teslim alınmamış kişiliğiyle savaşılmaya devam etmiş edebiyat alanında.

Öğretmenliği sırasında sınıfta okuma yapılırken sade dilin önemini öğrencilere iyice anlatabilmek için çocukların sordukları lûgat, terkip (tamlama), ıstıhlalı (terimler-

Vicdan azabı, onur, yeminin, söz vermenin kutsallığı sağlam hikayeler üzerinden çocuk zihnimize işlenmiştir.

le dolu) ifadeleri “Ben de anlamıyorum çocuklar, belki yazarlar da anlamamışlardı.” diye cevaplandırmış.

Hikayeleri benim için hep büyüleyici olmuştur, ancak bilgelikle ulaşılabilecek anlaşılabilir edebi sadelikte dili ve sağlam hikayeleri çocukluğumuzun kahramanlarını yaratmıştır. Vicdan azabı, onur, yeminin, söz vermenin kutsallığı sağlam hikayeler üzerinden çocuk zihnimize işlenmiştir.

Çocuklarla büyüklerin birleştiği bir okuyucu kitlesi kaç yazara nasip olur sadece 36 yıllık kısacık ama

kutsanmış bir yaşamda!

Hikayelerinin her biri dert anlatır ve hikaye ana kahramandır öyle “tipleme” yaratıp hikaye uyduralım sığılığı yoktur. Öyle ya anlatacağın bir dert yoksa “tiplemeler” avare dolaşır durur.

Ömer Seyfettin mekteplerden birinde edebiyat öğretmenliği yaptığı sırada öğretmen odasında geçen bir anekdot ise gerçek kimliğini keşfe epey yardımcı:

Ömer Seyfettin bazan birşeyi diline dolar, günlerce onu tekrar ederim. Bir seferinde: “İlim başka, irfan başka... Ârif başka, âlim başka” diye tekrarlamayı tutturmuş. Derin bilgisi ve çok okumasıyla şöhret almış bir öğretmen arkadaşı bir gün Ömer’e takılmak istemiş: “Ömer Bey, ilim başka, irfan başka, diyorsunuz, ben

buna pek akıl erdiremiyorum. Lûtfedin de şunu bana bir anlatın” der.

Ömer Seyfettin, “Başkadır cancağızım, kızmazsanız bir misalle anlatayım. Meselâ siz çok okumusunuz, âlimsiniz, fakat ârif değilsiniz. Bizim serhademe okumamıştır, binâenaleyh âlim değildir, fakat âriftir.” der.

Öğretmen arkadaşı biraz bozulur ama renk vermez, küsmez. Herkesle berâber güler, geçer. Bir müddet sonra Ömer Seyfettin birgün Öğretmenler odasına sevinçli bir havadisle gelir.

“Müjde, Avusturya’dan ikiyüz

vagon şeker geliyormuş... Şeker dehşetli ucuzlayacak.” der. Ömer Seyfettin sık sık İttihat ve Terakkî Merkez-i Umûmî'sine gidip geldiği için diğer bazı öğretmen arkadaşlarla beraber âlim dediğimiz arkadaş da havâdise inanır ve memnûniyet gösterir.

Bir iki dakika sonra odaya giren hademeye Ömer Seyfettin aynı havâdise tekrar eder. Fakat okulun hademesi seviniyor görünmez, terbiyeli bir tavırla: “İnanma beyim, yem borusudur bu. Avusturya bulsa şeker kendi yer.” der.

Ömer Seyfettin çocuk gibi ellerini çırparak zıplamaya başlar. Âlim arkadaşına: “Yalan mı

söylemişim, cancağızım. Bak, siz bütün ilminize rağmen, bu havâdise inandınız. Fakat o yutmadı cancağızım. Çünkü onda ilim yok ama irfan var.” sözlerini patlatır.

O yıllarda, Ömer Seyfettin'in en büyük sıkıntısı; yazdıklarını yayımlatabileceği güvenilir bir yayımevi bulmaktır. Yusuf Ziya Ortaç'ın Portreler'indeki bir anıdan, yalnızca yazarlıkla geçinmek isteyen Ömer Seyfettin'in öğretmenlik yapmasa, geçinmesinin de olanaksız

olduğunu öğreniyoruz. Şöyle bir çözüm bulur kendince anılarda yazılanlara göre:

“Ömer Seyfettin'in Babiâli Yokuşu'nda bir hikâye de-

posu vardı: Zaman Kütüphanesi...

Hâlâ en bulunmaz eserleri bulduğumuz Zaman'ın sahibi Misak Efendi ile pek iyi dosttular. Ömer, yazdığı hikâyeleri ayrı ayrı zarflara koyar, ağızlarını kapar ve üstlerine isimlerini yazardı: “İncili Kaftan”, “Diyet”, “Falaka”, “Aşk ve Ayak Parmakları...”

Hikâye isteyen gazete, dergi sahibi Misak Efendiye

Çocuklarla
büyüklerin birleştiği
bir okuyucu kitlesi
kaç yazara nasip
olur sadece 36
yıllık kısacık ama
kutsanmış bir
yaşamda!

Ömer Seyfettin

gider, zarflara bakar, bir tanesinin adını beğenir, alırdı. Fiyatı beş liraydı her hikâyenin...

Osmanlı devletinin I. Dünya Savaşı'na (1914-1918) girmesi, annesinin ölümü (1915), bir İttihat ve Terakki üyesi olduğu halde partiye olan inancının sona ermesi ve 30 Ekim 1918'de, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla sarsılan Ömer Seyfettin; yurdun kurtuluşu için Ziya Gökalp'in toplumsal, Yusuf Akçura'nın siyasal, kendinin de dilsel açıdan temellendirdiği Türkçülük idealini Osmanlı toplumuna anlatmak ve yaymak üzere çeşitli dergi ve gazetelerde yazdığı, Selanik'te biçimlenmeye başlayan gazeteci kimliği daha da belirginleşir.

O artık "asker-e-dip-öğretmen-gazeteci" Ömer'dir. Ömer Seyfettin için boşuna "Zor zamanların öykücüsüdür" dememişler, fırtınalarla dolu bir zaman diliminden eserlerini sağ salim gelecek nesillere teslim etmek her yiğidin harcı olmasa gerek.

Ömer Seyfettin için "Kritikler; insan, çevre ve olayların olağanüstü ortamlarda biçimlendirdiği bir kimlik... Bozgunu, dağılmayı, umutsuzluğu başarıya, toparlanmaya ve umuda dönüştürmenin özlemiyle

yaşamış bir insan." diyorlar.

Böylece, 36 yıllık ömrünün 20 yılını, yazarlık ve savaşarak geçirir Muharrir'dir, yani bir yazar...

Adıyla birlikte yazdıkları o sözcük dışında kartvizitinde başka bilgi bulunmaz. Yazarlıktan öte bir titri önemsememiş anlaşılır.

Hayatının bir döneminde askerdir, savaşçıdır, sonra elindeki kılıç kalemine dönüşür.

Hepimizin bildiği "Yüksek Ökçeler" öyküsü yüksek topuğun pek bir moda olduğu günümüzde bana çok şeyi hatırlatıyor.

Hikayenin zamanı malûm Tanzimat sonrası, adı üstünde dönemin "Tanzim" edilme iddiası var lâkin ben neyi tanzim ettiklerini hale çözemedim. Biz gelelim öykümüze.

Öyküdeki Hatice Hanım henüz on üç

yaşında iken altmış yaşında biri ile evlendirilmiş, yıllarca hasta eşine bakmış gün yüzü görmemiş eşinin vefatından sonra da bir daha evlenmeye tövbe etmiş köşkünde hizmetkârlarıyla birlikte yaşayan çok titiz, düzenli, lauballikten hoşlanmayan bir kadındır.

Özelliği yüksek toplu ayakbalar giymesidir. Yüksek topukların çıkarttığı ses evin hizmetkârlarını belli bir disiplinde tutar. Lâkin günlerden bir gün Hatice Hanım baş

Ömer Seyfettin
36 yıllık
ömrünün 20
yılını, yazarlık ve
savaşarak geçirir.

dönmesi geçirir ve doktor yüksek topukları giymesini yasaklar, yerine rahat yünden, yumuşak bir terlik giymesini önerir. Hatice Hanım yüksek topuklar yerine doktorun tavsiye ettiği bu yünden terlikleri giymeye başlar ve rahat eder, bir kaç gün içinde başının dönmesi falan geçer dizlerinden baldırlarında size kalmaz.

Fakat, dokuz yıldır yanında çalışmakta olan hizmetkârlarının birdenbire huyları değişir, ahlâkları bozulur.

Eleni'yi kendi diş fırçasıyla ağzını yıkarken, diğer hizmetçisi Gülter'i kilerde reçel kavanozlarını boşaltırken, Ahçı Mehmet'i kendisi içi pişirdiği külbastıyı gövdeye indirirken, dahası gece her birini bir bacağına oturttuğu kızlarla alem yaparken gizlice yakalar. Bir hafta içinde köşkün hizmetlilerinin onbeşten fazla hırsızlığı, yolsuzluğunu tespit eder her tarafı kilit altına alır ve fakat bir gün hizmetkârların kendi aralarında şöyle konuştuğunu duyar: "Ah o terlikler işimizi bozdu; hanımın geldiği duyulmuyor ne yapsak yakalanıyoruz. Eskiden ne

iyiydi. Yüksek ökçelerin tıkırtısından evin üst katında kımıldandığını duyardık!"

Hatice hanım hepsini kapının önüne koyar, lakin kim gelse aynı şey olmaya devam eder, sonunda hiç olmazsa görmemek, duy-

"Eskiden ne iyiydi. Yüksek ökçelerin tıkırtısından evin üst katında hanımın kımıldandığını duyardık!"

mamak için ne olursa olsun yüksek ökçelerini giymeye devam eder.

Şimdiki aklımla bu öyküyü yeniden okuduğumda naçizane anladığım kadının ökçeli, ökçesiz, yün terlikli, çok ses çıkaran veya sessiz

ayak sesleri olmadan dünyada düzen sağlanamayacağıdır.

Cumhuriyetimiz kadınların ayak sesleriyle daima payidar olsun isterim, yüksek ökçeli, yün terlikli ama asla pes etmeyen kadınlarımızla nice aydınlıklara yalın olmayan ayaklarla yürüyelim efendim. •

necefugurlubd@gmail.com

LA DIVA TURCA:

LEYLA GENCER

20. yüzyılın önde gelen sopranolarından' biri olan Leyla Gencer, 10 Ekim 1928'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda başladığı şan eğitimine İtalyan soprano Giannina Arangi-Lombardi ve Apollo Granforte ile devam etti.

1950 yılında Ankara Devlet Operası sahnesinde Mascagni'nin Cavalleria Rusticana eserinde Santuzza rolünü yorumlayan Ankara Devlet Opera ve Balesi Korosu'nda görev aldı. Kısa sürede dünyaca La Diva Turca olarak tanınan ünlü bir opera sanatçısı oldu.

1985 yılında Venedik La Fenice Tiyatrosu'nda Francesco Gnecco'nun La Prova di un'Opera Seria isimli eseriyle opera sahnelerine veda eden Leyla Gencer, 1992 yılına dek konser ve resitallerine devam etti.

1988 yılında "Devlet Sanatçısı" unvanıyla onurlandırıldı.

2004 yılında Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından 1000 yılın Türkleri özel koleksiyonunda

adına 15.000.000 TL değerinde para basıldı.

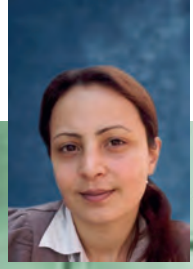
1982 yılından başlayarak, seminer ve yorum kurslarıyla kendini genç opera sanatçılarına adayan; 1995 yılından bu yana İstanbul'da iki yılda bir yapılan "Leyla Gencer Uluslararası Şan Yarışması"nın kurucusu olan "20. yüzyılın son divası" 10 Mayıs 2008 Cumartesi günü Milano'daki evinde yaşama veda etti. •

1- Soprano, vokal tanımlı müzikte en tiz kadın veya genç erkek çocuk sesine verilen teknik bir isimdir. Çoğu zaman kadın vokalisti tanımlamak için kullanılsa da rağmen aynı zamanda bir çalgı topluluğunda en ince sesleri veren müzik araçları için de kullanılabilir.

2- Diva: sinema, tiyatro, müzik, dans, bale vb. gibi bir sanata yıllarını vermiş, alanında çok usta ve tanınmış olan kadın sanatçı.

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Parlayan saatlerin
karanlık yüzü:

Radyum Kızları

Bundan yüz yıl önce, karanlıkta parlayan kol saatleri karşı konulamaz ölçüdeki bir yenilikti. Kadınları parlak özel bir boyayla kaplanmıştı; her daim parlıyor ve bu parlaklığı sağlamak için güneş ışığına da gereksinim duymuyorlardı. Tıpkı sihir gibiydi...

Bu saatleri ilk üreten fabrikalardan birisi, 1916 yılında New Jersey'de açıldı. Fabrika, Amerika'da daha sonra açacağı pek çok

Saat fabrikasında çalışan kadın işçiler, saatlerin üzerindeki kadranları ve rakamları karanlıkta parlamaları için radyoaktif özellikli radyum elementini içeren özel bir boyayla boyuyorlardı.

yeni tesisinde çalışacak binlerce işçisinin ilk 70'ini, 70 kadını işe aldı. Kazancı yüksek ve cazip bir işti. İşe başlayan kadınlara, bu küçük saat kadranlarının boyanması işindeki püf

noktasının, boyayı sürdükleri fırçayı önce dudaklarıyla sivirtmeleri olduğu öğretildi.

Yalnızca bu boya sürülen saatler

Ottawa, Illinois'teki fabrikada çalışan 40 kadın radyuma bağlı sebeplerle yaşamını yitirdi.

parlıyordu. Çünkü boya, henüz keşfedileli 20 yıl bile olmayan ve özellikleri de tam olarak anlaşılammış radyoaktif bir elementi, radyumu içeriyordu. Fabrikada çalışan kadınlar ise düzgünce bir boyama yapabilmek amacıyla sivriltmek üzere iki dudakları arasına aldıkları her fırçada, bu maddeyi yutuyorlardı. Bu nedenle de "Radyum Kızları" olarak bilinir oldular.

RADYUMUN "MUCİZE BİR TEDAVİ" OLARAK SUNULMASI

Radyum, Nobel ödüllü kimyager Marie Curie ve eşi Pierre Curie tarafından 1898'de keşfedildi. Ve hemen sonrasında, kanser tedavisinde kullanılmaya başlandı. "Radyum

tam bir çılgınlık boyutuna vardı.

Radyum içeren radithor isimli sıvı.

Kızları" adlı bir kitap yazan Kate Moore'un, "Öylesine parlaktı ki, (tıpkı bugün yuttuğumuz vitaminler gibi) her nasıl olduysa bir anda çok güçlü bir sağlık şurubu haline geldi. İnsanlar onun gücünden büyülenmiş gibiydi." sözleriyle anlattığı bu günlerde durum

Radyum, diş macunu, kozmetik malzemeler ve hatta yiyecek-içecek gibi her gün kullanılan ürünlerin katkı maddesi haline geldi. "Radithor" adı verilen bu preparat, distile edilmiş suda çözülmüş küçük miktarlardaki radyumu içeriyordu. "Ölüyü dirilten ilaç" şeklinde ciddi biçimde reklamı yapılan radithorun, eklem iltihaplarından gut hastalığına kadar pek çok sağlık sorununa çözüm

olduğu vaadinde bulunuluyordu.

Georgetown Üniversitesi'nde görev yapan radyasyon uzmanı ve "Radyasyonun Öyküsü" adlı kitabın yazarı Timothy Jorgensen de, radyumun o günlerde hemen her hastalığa çare olarak sunulduğunu dile getiriyor ve ekliyor:

"Radyumlu ürünler kronik

yorgunluktan iktidarsızlığa kadar, enerji eksikliğinin temel sebep olarak görüldüğü her hastalık için kullanıldı. İnsanlar radyoaktivitenin enerji açığı çıkardığını biliyorlardı. Ve vücutlarına bu enerjiyi almalarının zararlı olabileceğini göremiyorlardı.”

Her derde deva olması şöyle dursun, radyum tam anlamıyla ölümcüldü. Amerika sosyetesinden Atlet Eben Byers, dört yıl boyunca her gün bir şişe radithor içmesiyle ünlü oldu. 1932’de bu sebeple öldüğünde, Wall Street Journal gazetesini onun ölümünü, “Radyumlu su gayet güzeldi ta ki çenem eriyinceye kadar.” ifadeleriyle yazdı.

YAVAŞ YAVAŞ ÖLDÜRÜYORDU

Radyumun yutulduğu halinde oluşturduğu tehlike daha da büyüktü. Radyumun kemikleri tahrip ettiğini vurgulayan Jorgensen, saat fabrikasında çalışan işçi kadınların ölümcül miktarda radyuma maruz kaldıklarını anlatıyor:

Radyumlu boya, maruz kalan kızların kimilerinde çene kemiği tümörüne, kimlerinde ise kemiğin yerinden ayrılıverecek kadar kırılğan olmasına yol açıyordu. Dişler ve parmak kemikleri de zarar görüyordu.

“Radyum, kimyasal bakımdan kalsiyum gibi davranır. Vücudumuz, kemiklerimizi geliştirmek için kalsiyumu kullanır. Sindirilen radyum, vücut tarafından kalsiyum-

Ottawa'daki fabrikada radyasyona maruz kalan Catherine Wolfe Donohue ve arkadaşları, kalıcı sağlık sorunlarıyla mücadele ettikleri gerekçesiyle Radium Dial şirketini mahkemeye verdiler.

1935 yılına ait bir kol saati. Kadranları ve üzerindeki numaraları boyanan saatler karanlıkta da görülebildiği için oldukça revaçtalar ve orduda da kullanılıyordu.

la karıştırılınca, radyum da kemik dokusuna katılır. Dolayısıyla, radyumun tüketilmesinin oluşturduğu en büyük sağlık tehlikesi, radyasyona bağlı kemik nekrozu ve kemik kanserleridir. Ne denli hızlı geliştiği alınan dozla bağlantılıdır. Fakat Radyum Kızları, yalnızca birkaç yıl içinde bile oldukça yüksek radyum miktarlarına maruz kaldılar.”

Floresans kimyasalı nedeniyle radyasyonu ışığa çeviren bu fosforlu boya, dönemin radyum içeren en başarılı ürünlerinden birisiydi. Boya fırçalarının ucunu dudaklarıyla sivrileştiiren Radyum Kızları ise özellikle risk altındalardı. Peki fabrikada çalışan kadınlar neden buna devam ettiler? Yazar Kate Moore, bu soruya, “Çünkü saat üzerindeki

milimetrik sayıların üzerini düz-günce boyamanın en kolay yolu, fırçanın ucunda elde ettikleri bu incelikti.” yanıtını veriyor. Fakat kızlar, bu tekniği gözü kapalı kabul de etmemişlerdi: “Sordukları ilk soru bu boyanın zararlı olup olmadığıydı. Fakat radyum içeren bu boya sayesinde o koltuklarda oturan fabrika yöneticileri, bunun son derece güvenli olduğunu söylediler.”

Bu fosforlu saatlerin moda haline geldiği 1920’lerin başında, dünya radyoaktivitenin oluşturduğu risklerin henüz farkına varıyordu. Fakat radyasyonun zehirlenmesi birden bire gerçekleşen bir durum değildi. Bu nedenle de fabrika işçilerindeki zehirlenme belirtilerinin ortaya çıkması yıllar aldı. Radyasyonun zararlarının bilinmesine karşın bu olan bitenin “akıllara durgunluk verici” olduğunu değerlendiriyor Yazar Moore ve ekliyor:

“Yüzyılın başından itibaren radyumun tehlikeli olduğunu ve büyük miktarlarının insan dokusunu yok edebileceğini biliyorduk. Ki bu sağlıklı olma yanılısamasının oluşması da, işin aldatici yönlerinden biriydi. Çünkü radyum, kırmızı kan hücrelerini uyarıyordu. Uzun vadede ise apaçık kendinizi zehirliyordunuz.”

Radyum Kızları gerçekten de bu yeni “mucize maddeyle” çalışmanın kendilerini sağlıklı kılacağına inandılar. O günlerde dünyanın en pahalı maddesi olan radyumun bir gramı, bugünkü parayla 2,2 milyon dolar

idi. Fabrikada çalışmanın tüm bu cazibesine ek olarak, buradaki kadınlar yaşadıkları kasabada “sanatçı” olarak da nitelendiriliyorlardı. İş öylesine havalıydı ki, fabrikada çalışan kadınlar kız kardeşlerini ve arkadaşlarını da burada çalışmaya teşvik ediyorlardı.

Fabrikadaki işin yan etkilerinden birisi de, bu parlak radyoaktif tozun, boyanın karıştırılması sırasında çalışma alanındaki havaya da dolmasıydı. Havaya karışan toz parçacıkları, kadınların saçlarına ve giysilerine de yerleşiyordu. Fakat kızlar bu duruma bayılıyorlardı. İştten sonra gidecekleri bardaki en göz alıcı kişiler olabilmek için, fabrikaya giderken en güzel giysilerini seçmeleri gerektiği konusunda söz birliği yapıyorlardı.

RADYUMLU ÇENE VAKALARI

Radyum Kızları'nın bazılarında, 1920'lerin başından itibaren bitkinlik ve diş ağrısı gibi şikayetler oluşmaya başladı. Ve ilk ölüm olayı 1922 yılında gerçekleşti; 22 yaşındaki Mollie Maggia, bir yıl devam eden acı dolu bir sürecin ardından yaşamını yitirdi. Ölüm belgesinde frengi nedeniyle yaşamını yitirdiği yazmasına karşın,

işin aslı öyle değildi. Mollie “radyumlu çene” denilen bir durumdan muztarıptı. Zavallı kızın alt çene kemiği öylesine kırılğan bir hale gelmişti ki, gittiği doktor kemiği öylece çekip çıkardı. Radyum, kadınların kemiklerini mahvediyor ve çenelerinde delikler açılmasına neden oluyordu.

Saat fabrikasının sahibi olan US Radium şirketinin harekete geçerek bir soruşturma başlatması için iki yıl daha geçmesi gerekti. Ne var ki bu bağımsız soruşturma da, işçilerin sağlık durumları yerine üretimdeki düşüşe odaklıydı. New Jersey'deki fabrikandan çalışanlarından Grace Fryer, 1925 yılında şirketi dava etmeye karar verdi. Fakat

Radium Beauty

Doramad Radioaktive Zahncreme

RADIUM EMANATION WATER
Drives Out Uric Acid

BURK & BRAUN RADIUM SCHOKOLADE

UNDARK
Radium Antiseptic Mouthwash
Shines in the Dark

BURK & BRAUN RADIUM KAKAO-SCHOKOLADE

Radyum içeren bazı ürünlerin reklamları.

Radyum Kızları bu yeni "mucize maddeyle" çalışmanın kendilerini sağlıklı kılacağına inandılar.

Amerikan İlaç ve Gıda Dairesi radyum içeren ürünlerin yanıltıcı biçimde paketlenmesine yasak getirdi. Radyumlu boyanın kullanımını zaman içinde yavaş yavaş azaldı. 1968 yılından bu yana da

iki yıl boyunca kendisini savunacak bir avukat bulamadı. Nihayet 1927 yılında dört arkadaşıyla birlikte dava açmayı başardığında, bu hukuk mücadelesinin haberi dünya çapında yankı buldu. 1928 yılında kadınların lehine sonuçlanan bu dava, iş kazası ve meslek hastalığı yasası konusunda da bir dönüm noktası oldu.

Bu zaman zarfında radyumun oluşturduğu tehlikeler görülmeye başlandı, fırçaların ucunun dudaklar yardımıyla sivriltilmesi uygulamasına son verildi ve işçilere koruyucu teçhizat verildi. Daha fazla kadın hukuk mücadelesine girişti ve şirket bu davalara defalarca itirazda bulundu. Fakat 1939 yılında Yüksek Mahkeme şirketin son itirazını da reddetti; hayatta kalanlara tazminat ödenecek ve ölüm belgelerindeki sebep doğru biçimde yazılacaktı.

Bundan bir yıl öncesinde de

saatlerde kullanılıyor.

Yazar Kate Moore'a göre radyum kaynaklı sağlık sorunları yaşayan ve bu sebeple yaşamını yitiren kadınların sayısı binleri buluyor. Radyuma maruz kalanların kimilerinde yan etkiler, ileri yaşlarda ve değişik kanser türleri biçiminde oluştu. Radyum Kızları, açtıkları davalar ve ölümleriyle iş yasaları üzerinde, yaşadıkları tüm acılarıyla da radyoaktivite alanındaki bilimsel birikimimiz konusunda kalıcı bir miras bıraktılar. Radyuma maruz kalanların bazıları da, Soğuk Savaş'ın sürdüğü 1950'lerde bilim insanlarının kendileri üzerinde bir takım incelemeler yapmasına gönüllü oldular. Radyasyonun insan vücudu içindeki yıkıcı etkileri konusunda bugün bildiklerimizimizin tümünü, onlara borçluyuz. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Kaynak: edition.cnn.com (Radium Girls: The dark times of luminous watches)

Gayya Kuyusu

Yazan: BERK YÜKSEL

*“Sanki bir şey bulacakmış gibi araya-
cağız, fakat hiçbir zaman bulamayacağız
daima aramaktan başka.”* Saint Augustin

Sözcük anlamının, cehennemde bir dere veya cehennemin en derin tabakasında bulunan kuyu olduğu söylenir. Sırat köprüsünün altından aktığına inanılan ateşten nehir olarak da bilinir. Mecaz anlamda ise belalı ve karmaşık yerdir. Ayrıca içine düşenin kolay kolay çıkamayacağını anlatan durumlar için kullanılır.

Yunanca yer demek olan “geo”-nun aslı Gaia (Gaya)’dır. Arapça gaye(t), son hedef, uç noktası, limit, en son olma, uçta olma anlamındadır. Gayya, bazı kaynaklarda kuyu olarak bazı kaynaklarda vadi olarak anılmaktadır. Kimileri için madde-den manaya geçiş için bir kapıdır gayya çukuru. Kendini yaşarken dönüştürmenin sembolü olarak da görülebilir.

“Eskiden dervişler karanlık çökünce “gayya” adını verdikleri çukurlara gün ışığıncaya kadar girerler sessizliğin ve bazen sadece bir mumun aydınlattığı bu çukurlarda tefekküre dalarlarmış. Daracık ve oksijenin de az olduğu bu çukurlarda içsel yolculuklarını gerçekleştirmiş.”

Halk arasında “Gayya Kuyusu”

deyimi çok olumsuz, ümitsiz, çıkılması ya da aşılması zor durumlar anlamında kullanılan bir terimdir. Her şeyi “Kâfirler! Yanacaksınız!”a bağlayan avamın algısıyla en büyük günah sahiplerini uzun süre ağırlayacak olan mekândır.

Oysa ki bu, kendi derinine dalman gereken bir iniştir.

VI.T.R.I.O.L. simya terimi de aynı adresi gösterir. Aşağıya doğru dikey bir harekettir. Dönüş, tamamlanış ile birlikte yine dikey olarak yüzeydir. Kendini yeniden doğurup dönebilen, kendi anima / animus’undan kendisi doğabilen, toprağın derinliklerinde ana tanrıçanın, toprak ana’nın rahminden tekrar doğup tamamlanabilen için dikey yolculuk çok önemlidir.

Birçokları
inmekten çekinir,
karşılaştığına sırtını

döner, kendi ile objektif yüzleşmez, döndüğünde aynadaki suretine yalan söyler. Kahramanın farkı buradadır. Kahraman hem bilinç hem de bilinçdışı dünyasının ustası olmuştur. O sembolik mağaradan, cehennemden, gayya kuyusundan, sınavdan bir sembol olarak çıkar. Kahramanın sorumluluğu aydınlanmasını paylaşmaktır ki, insan yapısı

itibarı ile tembelliğe mehilli olduğu için bu görev bilinci ile yaşamaya direnir. O, kendi aydınlanmasını ve yaşama boyu kendi içinde çıkacağı miraçları çevresi ile paylaşır.

Kendini bütünleyen, tamamlayan, karşıtları kendinde birleştirmeyi beceren kahraman, karanlık yönünü de fark edip bir simyacı gibi onu dönüştüren farklılaşma ve bütünleşme enerjilerini bir arada kullanabilen, birini görmezden gelmeyen “gerçek insan”dır. Gayya kuyusu onun aydınlanma yolunda cesaretle geçtiği önemli bir duraktır. O’nda bilinç ve bilinçaltı bir köprü ile birleşir. Yatay ve dikey gelişim sürekli daha yukarda yeni noktalarda keşişir. Birlik üçüncü bir noktada tesis edilir üçgen ile sembolleşir ve üst köşe de birleşme noktasıdır. Ben ile “o”nun iletişimi üçüncü noktada kurulur.

Sonluda karşıt bulunanlar, son-suzda birliğe ulaşırlar. O asli cevheri bulmuştur, simyadaki “Materia Prima”yı. Ruhunu arayan insanın macerasıdır bu, Jung’un deyimi ile. Yeni bir kimliğe bürünmeyle devam eder yolculuk. Çalışma sadece okuyarak değil, yaşayarak, hissederek içimizde yapacağımız derin düşünce yolculukları ile olacaktır. Düşünme üzerine düşünme tefekkürdür. Kuyulardan, basamaklardan geçerek derinliklere inilir. İç dünyasını tamamen keşfeden yani egosunun sembolik metallere arındıran ve gölgenin baskısından kurtulan “ben”, diğer parçaları olan “ikiz”, anima /animus ile diyaloga girebi-

lecektir. Felsefi düğün, kimyasal düğün işte burada bu bütünleşmededir.

Yolda inşa edilir, aranır, bağlanılır, karar verilir, ayrılır, arınır, meydan okunur, günah keçisi kurban edilir, başkasında doğar, dayanışır birçok eylem yaşanır. Ayrılanlar bir araya gelir, başkalarına yansıtılanlar kaynağına, kendine döner. Freud şöyle der:

“Benimiz ihtiraslarımız ile mantığımızın yapmış oldukları mücadelenin ürünüdür.”

Çalışma sadece okuyarak değil, yaşayarak, hissederek içimizde yapacağımız derin düşünce yolculukları ile olacaktır. Düşünme üzerine düşünme tefekkürdür.

Felsefe taşımız tabanı “ben”i temsil eden piramidin tepe noktasıdır. “Ben ben” taşıdır. Ben daima “o” tarafından kendine çekilir, bu yüzden saat yönünde tavaf tüm geleneklerde vardır. Bilinçaltında da aynı kural mevcuttur, merkezi “o”dur. 12. yy’da yaşamış Kabalist Abulafia şöyle der:

“İnsan bir inanca bağlı kalarak kurtuluşa erişemez, ancak kendi üzerinde yapacağı deneylerle özgürlüğüne ulaşabilir.”

Gayya kuyusu derin ruhsal çalkantıların, çıkılmayan zihinsel labirentlerin metaforudur. Yecüc Mecüc'ün de azap yeri olan, cehen-nemin 5. tabakası (hutame)'dedir, bu sembolik kuyu. Akla ve mantığa uymayan işlerin döndüğü mekândır yüzeye bakılınca. Ancak ezoterizm bize anahtarları uzatır ve derinliklerinde yatan anlamları keşfettirir.

Farklılaşma (yatay enerji, güç, görev, eylem, gelişebilme) ve birleşme (dikey enerji, dinginlik, spritüel arayış, sevgi) enerjileri iki zıt karakterli enerjidir. Gerçek insan bunları bir köprü ile uyum içerisinde birbirine bağlamaya çalışır. Özgürlük ikisinin arasındaki gerilimin ortadan kalkması ile edinilebilir. İnsan gibi insan “gayya kuyusu”nun dibi gibi kendi içindeki tehlikeli karanlık ile barışmıştır.

Yolcu bu tehlikeli sınavdan zarar görmeden geçmiştir. Hedef simyagerlerin “coincidentia oppositorum”da (*Karşıtların birlikteliği, zıtların anlaşması anlamındadır. Bölünmelerin ve zıtlıkların, her şeyin birliği algılayışında kaybolup gittiği vecdi deneyime verilen isim, uyum ve bütünlüğün ilâhi imasıdır.*) olduğu gibi dağılmışları birleştirmek, zıtları kaynaştırmaktır. Ancak olgunlaşma süreci hiçbir zaman son bulmayacaktır.

C. Jung'un bu konuya yaklaşımı

şöyledir:

“Kötülüğün insanın, kendi seçimi olmadığı halde, doğasında daima yaşadığı gerçeğini idrak edersek, psikolojik dünyamızda kötülük içinin eşit ve zıt partneri olarak yerini alır.”

Değişim, dönüşüm, yenilenme, devrim ve devrim yaşamın ve evrenin kuralıdır. Yaşam sonsuz bir çizgi değil, sonsuz bir spiraldir. Başlangıç ve son sürekli iç içe devinir. Başlangıçsızlıktan sonsuzluğa bir yolculuktur.

“Çürüyen, bozulan ne varsa söküp atar yerine yenisini yaratır. Dönüşüm ve başkalaşım temel içgüdüdür ve önünde duran her şeyi silip süpürecek güçtedir. Bu aynı zamanda simyanın son safhasıdır. Önce saflaştırılıp sonra birleştirilen maden (ruh-beden) en sonunda simyacıların “siyah altın” dedikleri cevhere dönüşür.”

Yolculuk bizi maskelerden arındırır. Tao öğretisindeki “kadim insan” gökyüzü ile yeryüzü arasında aracıdır. Kadim gelenekte insan yeryüzü ve gökyüzünün çocuğudur. Özgürlük tanecığı kendinde doğar ve “ben, benim” der. Farkındalık ile çatışmalarını durdurabilen, dengeyi sağlayabilen insan gerçek insandır. Yolda “ben” ve “o”dan oluşan zıtlar uyumlu olarak birleştirilir. Bilinç ve bilinçaltının sulh yaptığı “ben” tamamlanma yolundadır.

"Ağaçlar güçlü köklerini göğe uzatmazlar, aksine toprağın derinliklerine gizlerler." •

Geçmişini Bilmeyen...

2

Yazan: BURCU TAYANÇ

Günümüzde, hukuk devleti kavramının uygarlıkla eşdeğer olduğu kabul edilir. Hukuk devletin milatla başlayan ve Ortaçağ dönemine denk gelen tarihi süreç içerisinde yer alan gelişimi, inceleme gerektiren bir konudur.

Ortaçağ adının, kendinden önceki antik çağ ile kendinden sonraki Rönesans (antik çağ Yunan ve Roma kültürünün “yeniden doğuşu”) arasında kalan bir dönemi ifade etmek üzere kullanıldığı söylenebilir.

“Ortaçağ” denilen dönem, genellikle Batı Roma İmparatorluğu’nun yıkılışından (MS 476) Avrupa’da “modern çağ”ın başlangıcı olarak kabul edilen Rönesans’a (yaklaşık XV. Yüzyıl sonunda ya da kimi tarihçilere göre, gevşek bir tarihlendirmeye 1500’e) kadar sürmüştür. Son derece geniş bir coğrafyayı kapsayan Ortaçağ’ın, kendi içinde büyük bir değişim geçirdiği, bu değişim süreçlerinin yine kendi içinde büyük bir çeşitlilik gösterdiği kolaylıkla düşünülebilir.

Ortaçağ'da hukuk, tanrısal iradeden kaynaklanan hukuk olarak tanımlanmış, Hristiyan dininin ilkeleri içerisinde kavranmaya çalışılmıştır.

Ortaçağ'da geniş bir literatüre sahip olan tabii hukuk yaklaşımı

Ortaçağ'da unutulmuş gibidir. Bunun da sebebi, 4. yüzyılın başlarında (313 yılında) Roma'da tanınip meşruiyet kazanan Hristiyanlığın Batı Avrupa'nın düşünce hayatına hâkim olması ve artık düşünürlerin, doğmanın dışında

iradesinin koyduğu yasadır.

Ortaçağ hukukunun en önemli

temsilcileri Aziz Augustinus ve Thomas Aquinas'tır. Ünlü Hristiyan düşünür, tanrıbilimci ve filozof Aziz Augustinus (MS 354-430) huku-ku, "Tanrının iradesinin ifadesi olan ebedî bir kanun" olarak tanımlar. Devleti,

bir 'tabii hukuk' arayışına girmeyi yanlış bulmaları olmalı idi.

Ortaçağ'da hukuk, tanrısal iradeden kaynaklanan hukuk olarak tanımlanmıştır. Hukuku Hristiyan dininin ilkeleri içerisinde kavramaya çalışmıştır. Hristiyan ve diğer yakın doğu dinlerine göre, Tanrı evren içinde ve objektif bir akıl değil, evren üstü, evrensel akıl ve iradeye sahip bir süjedir. Bu biçimde anlaşılın bir Tanrı, doğa ve evren düzeninin yaratıcısıdır. Bunun gibi doğal hukuk da Tanrının

Tanrının yeryüzündeki temsilcisi olarak tanımlayan Aziz Augustinus, hukukun aslında dinden ibaret olduğunu düşünmektedir. Sonrasında ve Rönesans boyunca, İspanyol tanrıbilimci ve hukuk felsefeci Francisco Suarez, doğal hukuk öğretisiyle ün kazanan Hollandalı düşünür Hugo Grotius, Alman filozof Samuel Pufendorf, Avrupa’da aydınlanma ve Akıl Çağı’nın kurucusu olarak kabul edilen İngiliz filozof John Locke ve fikirleriyle Fransız Devrimi’ni etkileyen Cenevrelî filozof-yazar Jean-Jacques Rousseau gibi yazarların yapıtlarında hukuk ve hak kuramları, dini, ahlaki, hukuki ve siyasi düşüncenin bölünmez parçası olmuştur.

Ortaçağ tabii hukukunun diğer önemli temsilcisi, öğretileri Papa XIII. Leo tarafından teolojinin temeli olarak ilan edilen Aziz Thomas’tır. (1226-1274) Kendisine Ortaçağ’ın Aristo’su da denilen Aquinolu Aziz Thomas, insani kanunların ebedi ve ilahi kanunlara uyması gerektiğini öğretmektedir. Ona göre ebedi kanunlar, evreni yaratan ve yöneten kanunlardır. Bu kanunlar ilahi iradeyle ifade edilirler.

Hukuku tanrısal iradeyle tanımlayan Ortaçağ hukukçuları, adaleti de aynı şekilde tanımlamışlardır. Onlara göre Tanrın emirlerine uygun olan şey adil, aykırı olan şey ise gayri adildir.

Ortaçağ’da bir süre, Tanrısal hukukla eş anlamlı sayılan doğal hukuk, 17. yüz yıldan itibaren Avrupa’da hem kilisenin, hem devletin egemenlik iddialarını desteklemek amacıyla hizmet eder anlamda yorumlanmıştır.

Toplumdaki kurumlar, toplumsal gelişme sürecinin gerisinde kalmadıkları takdirde doğal hukuk ilkeleri çoğu kez status quo’yu (mevcut koşulların korunarak dengeinin bulunması prensibi) destek-

John Locke

Jean Jacques Rousseau

lemek için kullanılmışlardır. Ancak mevcut kurumlar, toplumsal gelişme sürecinin doğurduğu, yeni sosyal, ekonomik ve kültürel durumlara açıkça ters düştüğü zaman doğal hukuk, mevcut kurumları değiştirmek veya devirmek için bir araç fonksiyonunu yerine getirmiştir.

Ortaçağ hukuku için asıl önem taşıyan iki nitelik; eskilik ve mutabeklik. Eğer bir yasa, devlet veya başka bir örgütlü güç tarafından yürürlüğe konmuş olsa bile, eski ve

Orta Çağ insanları için hukuk birincil, devlet ise sadece ikincil önemlidir.

Devlet, yalnızca hukuku yürürlüğe koymak ya da uygulamaya geçirmek için bir araç olup hukuk devletten önce gelir.

muteber değilse hukuksal bir düzenleme olarak kabul görmezdi.

Hukuk, kendi içinde bir amaç olarak görülür. Çünkü hukuk, ahlaki bağlılığa ve topluluğun ruhsal temeline dayanır; onlarla birlikte bulunur, onlardan ayrı olarak değerlendirilmez. Orta Çağ insanları için hukuk birincil, devlet ise sadece ikincil önemlidir; devlet, yalnızca

hukuku yürürlüğe koymak ya da uygulamaya geçirmek için bir araç olup hukuk devletten önce gelir.

Ortaçağ'da toplumlar ve bireyler, hukukun kutsallığına karşı teorik saygıyla doludur. Ortaçağ düşüncesine göre, eski ve muteber olan hukuktur. Bununla çatışan kurallar, hukuk olmayıp bunların yürürlüğe konulması söz konusu olamaz. Ortaçağ hukuku, asıl olarak sözel nitelikte olmakla beraber, şüpheli durumlarda insan hafızasına bir katkı sağlama, geleneğe istikrar ve süreklilik kazandırma, mevcut kuralları açık ve anlaşılır şekilde muhafaza etme amacı ile zaman zaman kayıt altına alınmıştır. •

Kaynaklar:

İmparatorluktan Tanrı Devletine, Köker Levent, Ağaoğulları Mehmet Ali, İmge Yayıncılık
İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Hukuk Sosyolojisindeki Temel Yaklaşımlar, Yrd. Doç. Dr. Ethem Çalık. / tr.wikipedia.org / books.google.com.tr scholar.google.com.tr

Adalet ve Güç

“Adil olanın peşinden gidilmesi doğrudur, en güçlünün peşinden gidilmesi ise kaçınılmazdır. gücü olmayan adalet acizdir; adaleti olmayan güç ise zalim.

Gücü olmayan adalete mutlaka karşı çıkan olur; çünkü kötü insanlar her zaman vardır. Adaleti olmayan güç ise töhmet altında kalır.

Demek ki adalet ile gücü bir araya getirmek gerek; bunu yapabilmek için de adil olanın güçlü, güçlü olanın ise adil olması gerekir. Adalet tartışmaya açıktır. Güç ise ilk bakışta tartışılmaz biçimde anlaşılır. bu nedenle gücü

adalete veremedik; çünkü güç adalete karşı çıkıp kendisinin ahlâklı olduğunu söylemişti.

Haklı olanı güçlü kılamadığımız için de güçlü olanı haklı kıldık ve adalet güçsüz kaldı.”

Blaise Pascal (1623-1662)

İnsanlık için, Anadolu'dan başlayan yeni bir takvim

Çeviri: SABRİYE AŞIR

İnsanlar, milyonlarca yıldan bu yana doğanın bir parçası olarak var oldular. Fakat bir noktada bir şeyler değişti. Ve inanılmaz ölçüde kısa bir süre içinde, gezegenimiz dünyayı değiştirerek gereksinimlerimize uygun bir hale getirdik.

Bildiğimiz kadarıyla, gözleri açılan ve bir gezegene büsbütün egemen olan ilk varlık bizleriz. Gezegenimiz dünya ile ilgili tasarladığımız yöntemler artık yetersiz kalıyordu ki, avcılık ve toplayıcılık-

tan tarım ve inşa sürecine geçişimiz olağanüstü hızlı oldu.

En miadını doldurmuş fikirlerden birisi, dünya genelinde en yaygın biçimde kullanılan takvimin 2018'de olduğumuzu dayatmasıdır.

Nico Becker,
Göbeklitepe Arşivi,
Alman Arkeoloji Enstitüsü

Bu dayatma, inanılmaz kısa bir süre içinde bu denli yol kat ettiğimizi ileri sürerek kendi tarihimize ait bakış açımızı saptırır ve türümüzü anlamamızı zorlaştırır.

Bu yüzden, belki de insanlık için bir "sıfır yılı" seçmenin zamanı geldi. Türümüzü gerçek anlamda ifade eden ve tüm kültürleri kapsayan, eski dünyanın üzerine kendi yeni dünyamızı inşa etmeye başladığımız zamanı gösteren bir sıfır yılı, bir milat...

12 bin yıl önce yüzlerce insan, Anadolu'nun güneyindeki tepelerde bir araya geldiler. Bu insanlar, demir işçiliği ya da tarım bilgisi olmayan avcı ve toplayıcılar idi. Tek sahip oldukları da, taş ve ahşaptan yapılmış aletlerdi. Fakat insanlığın ilk büyük inşa projesini yaptılar. Bu, Mısır'da piramitlerin inşa edilmesinden 7 bin yıl önceydi.

Atalarımız, 300 metre çapındaki bir alana yayılmış, her biri altı metre yüksekliğinde ve 40 ton ağırlığında, üzerlerinde resim yazısı, taş oyulmuş hayvan ve mitsi figürlerin yer aldığı daireler biçimindeki taş sütunları diktiler. Bu yapıyı nasıl inşa etmeyi başardıkları konusunda hiçbir fikrimiz yok. Taş Devri dönemine göre destansı ölçekte ve

muhtemelen örgütlü biçimde çalışmayı gerektiren bir işti. Bu yerleşim yeri bulununcaya dek, ilk insanların bu kapasitede olduklarını bilmiyorduk. Peki, neden bu yapıyı inşa ettiler? En yaygın görüş, bu yapının insanların eski tanrılara adadıkları ilk tapınak olduğu yönünde.

Yalnızca şunu biliyoruz ki, türünün ilk örneği olan bu inşa projesi insanlığın yeni çağının başlangıç çizgisidir. O dönemde bu yerleşim yerindeki insanlar, gerçek anlamda kendi dünyalarını inşa etmeye başladılar. Ki bu da tarihimizde, takvimimiz için başlangıç olabilecek denli önemli bir dönüm noktasıdır.

Bu nokta öylesine aşikârdır ki, bilim insanı Cesare Emiliani insanlığa, günümüzde

Amerikalı bilim insanı Cesare Emiliani, insanlık tarihinin İsa'nın doğumunu değil, Göbeklitepe'yi milat kabul eden yeni bir takvime geçmesini önermişti.

geçerli olan Gregoryen Takvimi'ne 10 bin yıl ekleyerek Holocene Takvimi'ne geçmeyi önermiştir. Belirli günlerimizi ve aylarımızı değiştirmemiz gerekmiyor. Ve kutsal günler de olduğu gibi kalabilir. Fakat tüm resmiyette bulunduğumuz yıl, insanlık çağının 12018. yılı olacak. Bunu yapmak, tarih konusundaki düşünme biçimimizi ve algılarımızı ciddi ölçüde değiştirebilir. Şimdi gelin bunu yapalım ve bu yeni "sıfır yılımızdan" başlayarak tarihimize göz atalım...

Tarihimizi başlatan ilk inşa projesinin başlangıcını 12 bin yıl önce gördük. Bu yapı 2 bin yıl kadar kullanımda oldu. Muhtemelen dünya üzerindeki ilk şehir olan Eriha, insanlık çağımızın bu yeni başlangıcından bin yıl sonra kuruldu. Buraya kadar, ilerleme halen çok çok yavaştı.

Sonraki bin yılda, dünya üzerinde daha çok yerleşim yeri ortaya çıktı ve tarımın yaygınlaşmasıyla daha fazla bitki ve hayvan türü evcilleştirildi. Bu dönemde binlerce kilometrelik ticaret yollarının var olduğuna ilişkin kanıtlar bulunmuştur. Tarihin bu döneminde dünyada 5 milyon insan yaşıyordu. Günümüzde Londra'nın nüfusu bile bundan fazladır.

Eriha, Filistin-Bakır Çağı (MÖ 5000-3000)

Teknoloji yavaş ve sürekli biçimde ilerledi. Çömlekçilik yaygınlaştı. İlk kültürel topluluklar Çin, Hindistan ve Bereketli Hilal'de ortaya çıktı. 4000 yılında yani günümüzden 8 bin yıl önce, insanlık ilk kez metali kullanmaya başladı. Kalay ve bakır karıştırmayı öğrenme-

Uygurlik tarihini değiştiren 12 bin yaşındaki Göbekli-tepe, Anadolu topraklarındaki iğir aan bir arkeolojik çalışmadır. şanlıurfa sınırları içindeki Göbekli-tepe'de bulunan tapınaklar, insanlık tarihinin en eski yapısı olma özelliğinin yanı sıra, yapımındaki olağanüstü organizasyon ve mühendislik becerisiyle hayranlık uyandırmaktadır.

leri, 5000 yılı civarında Bronz Çağı olarak bildiğimiz dönemi başlattı.

İlk proto-yazı ortaya çıktı ve tekerlek icat edildi. Antik Mısır'dan

şiddetle sona erdi. Mısır haricindeki tüm Bronz Çağı kültürleri, bilinmeyen istilacılar tarafından yok edildiler. Yazı ve ilerleme yüzlerce

yıl boyunca durdu.

9500 yılı civarında, Batı kültürü olarak adlandırılmızmız kültür başladı. Yunan şehir devletleri Pers saldırısını püskürterek, 9700'lerde Büyük İskender tarafından bitirilecek kendi altın çağını başlattı. Yüz

Stonehenge-Britanya

2 bin önce, Güney Amerika'da Chinchorro kültürü yapay yollarla insanları mumyalamaya başladı. Yüksek kültürlü ilk topluluklar 7000 yılı civarında gelişmeye başladı. İndus Vadisi Uygarlığı, Antik Mısır, Minos Medeniyeti ve Mezopotamya'daki Sümerler. Britanya'da Stonehenge inşa edildi ve ilk hanedanlık Çin'de başladı. Buz Adam Ötzi de bu dönemde yaşadı. Bizim tarih olarak bildiğimiz işte şimdi başlıyor, her şey hız kazanıyor ve dünya nüfusu 30 milyona yükseliyordu.

Dünya genelinde, kimileri kendi efsanelerini yazan yeni yüksek kültürlü topluluklar ortaya çıktı. Daha fazla şehirler kuruldu. Güney Amerika'da Olmek kültürü doğdu. Efsanevi Truva kuşatmasının bu zamanlarda yaşandığı tahmin edilir. Kısa süre sonra Doğu Akdeniz'de, Bereketli Hilal'de Bronz Çağı

yıl sonra Roma, Kartaca'yı yok etti ve dünyada hakim bir güç haline geldi. 9956 yılında Sezar öldürüldüğünde dünya nüfusu 300 milyona yükselmişti.

Ve işte şimdi 10.000 yılında, insanlık tarihini ölçüleme metodumuzun yani Gregoryen Takvimi'nin başladığı noktadayız. Bu noktadan sadece 2 bin yıl sonra insanlık ayda yürüyecek. Eğer tarihi bugün algıladığımız biçimde algılamayı sürdürürsek, insanlığın 10 bin yıllık ilerlemesini ve gelişimini önemsizleştirmiş olacağız. Oysa tüm bunları takvimimize dahil etmek, geçmişimizi daha etkili kılar. İlerlemenin nasıl katlandığını ortaya koyar ve tüm kültürlerden tüm insanları birleştirmiş olur. Tarihimiz için yeni bir sıfır yılı, kendimizi anlamamızda da yeni bir bakış açısı sağlayacaktır. •

Kaynak: Kurzgesagt – In a Nutshell (A New History for Humanity – The Human Era)

Ölümsüzlük İksiri İçin Resmi Arama Emri Çıkaran İmparator

İlk Çin
İmparatoru
2200 yıl önce
ölümsüzlüğü
aradı

Yazan: SANİYE ÖZDEN

Sonsuza kadar yaşamayı saplantı derecesinde arzulayan Çin'in ve Qin Hanedanlığı'nın ilk imparatoru Çin Şi Huang'ın, ölümsüzlük iksiri için resmi bir arama emrinde dahi bulunduğu ortaya çıktı.

Çin'in Xinhua haber ajansının haberine göre yeni keşfedilen bazı

belgeler, Çin'in ilk imparatoru Çin Şi Huang'ın 2 bin 200 yıl önce, kendisine ebedi bir yaşam sunacak ölümsüzlük iksiri için resmi bir arama emri bile çıkardığını ortaya koydu. MÖ 259 yılında dünyaya gelen Çin Şi Huang, MÖ 210 yılındaki ölümüne dek geçen sürede,

Çin Şi Huang, sonsuza kadar yaşamayı başaramayacak bile olsa en azından öte dünya için hazırlıklı olmak istedi. Ve geniş bir yeraltı mezarı yaptırarak, kendisini ölümünden sonra koruyacaklarına inandığı 8 bin atlı ve silahlı seramik asker heykeli yaptırdı. 1974 yılında keşfedilen bu anıt mezar, Terracotta Ordusu olarak biliniyor.

Çin’de savaş halinde olan altı bölgeyi de ele geçirerek, kendisini imparatoru ilan ettiği birleşik bir ulus oluşturdu.

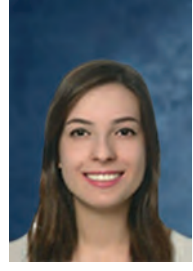

Bu dönemde, bambu ve ahşaptan yapılan çubuklar yazı malzemesi olarak kullanılıyordu. 2002 yılında Çin’in Hunan eyaleti merkezindeki terk edilmiş bir kuyuda, üzerinde tarihi kaligrafiler yer alan 36 bin levha bulundu. Bu koleksiyonda yer alan ve ilaçlarla ilgili olan 48 levhayı inceleyen Hunan Arkeoloji Enstitüsü’nde görevli araştırmacı Zhang Chunlong, imparatorun ölümsüzlük iksirinin aranması yönünde verdiği buyruğun, sınır bölgelerine ve en uzak köylere dahi ulaştırıldığını belirledi. Ahşap levhalardan kimileri de, bu köylerden gelen yanıtları içeriyor.

“Duxiang” isimli bir köyden imparatora gönderilen yanıtta, bu köyde yaşayan kişilerin henüz ölümsüzlük iksirini bulamadıkları haber verilirken, bir başka kasaba ise yanıtında bölgedeki dağda yetişen bir bitkiyi öneriyor. Bir başka köyden gelen yanıtta da, bu emri yerine getirmeyi başaramadıkları için ne denli utanç duydukları anlatılıyor.

Arkeologlar ve tarihçiler öteden beri Çin Şi Huang’ın ölümsüzlük konusunda saplantılı olduğu kanısına zaten sahiptiler. İroniktir ki, kazandığı başarılar nedeniyle ölümsüz olmayı hak ettiğine inanan İmparator Çin Şi Huang henüz 49 yaşındayken, kendisini ölümsüz kılacağına inandığı cıva tabletleri yüzünden zehirlenerek öldü. •

Kaynak: “China’s First Emperor Ordered Official Search for Immortality Elixir”, Megan Gannon, 27 Aralık 2017, livescience.com

Neden Otoriteye Boyun Eğiyoruz?

Günümüz dünyasında düşünme özgürlüğümüzü, beden bütünlüğümüzü, kişisel haklarımızı ve özgürlüklerimizi koruyan yasalar var. Ancak insanlar neden hâlâ otorite figürlerini onların yanlış yaptığını düşünmelerine rağmen takip ediyorlar?

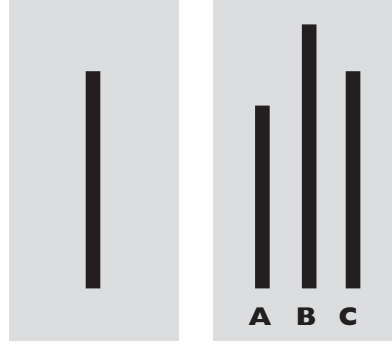
Bunun sebeplerinden biri, kuralları takip etmenin bize doğduğumuz andan itibaren aşılması olabilir. Daha bekleğimizden itibaren bizim için en yüksek otorite olan ebeveynlerimiz tarafından vazoya dokunmamak, köpeğin kuyruğunu çekiştirmek gibi basit kurallar

İnsanlar küçüklüklerinden itibaren itaate koşullanmaya başlarlar.

konulsa da “toplum ve evdeki düzen” için bunlar gibi daha birçok kuralı takip etmeye ve bu kurallara uymadığımız takdirde bunların (odamıza gönderilmek gibi) sonuçları olduğuna alıştırdık. Hayatımız boyunca sorumluluklarımız, takip etmemiz gereken kurallar ve otorite figürleri süreklilik gösterdi (ebeveynlerden öğretmenlere, öğretmenlerden idarecilere ve devlete gibi).

Aynı şekilde davranışlarımızın motivasyonu ve sonuçları da değişti:

Okulda kurallara uymamanın cezası müdürün odasına gönderilmek veya tüm sınıf için fazladan ev ödevi yapmaya zorunda bırakılmak

gibi. Bu gibi tüm sınıfı etkileyen cezalar buna sebep olan öğrencinin sınıftan dışlanmasına ve bunun sonucu olarak da kurallara uymak zorunda kalmasına sebep olur.

1953 yılında

Solomon Asch tarafından yapılan çizgi deneyinde katılımcılara iki kart gösterilmektedir. Bu kartların birinde her biri farklı uzunlukta üç çizgi varken diğer karttaysa ilk karttaki çizgilerden bir tanesiyle aynı uzunlukta tek bir çizgi vardır ve çizgilerin uzunlukları bariz bir şekilde farklıdır. Katılımcılara

tek çizgi bulunan karttaki çizginin diğer karttaki çizgilerden hangisine benzediği sorulur ve bu birkaç kere tekrarlanır. Odadaki altı kişiden beşi Asch’in asistanlarıydı ve daha önceden onlara nasıl davranılması gerektiği söylenmişti:

Cevap ne kadar bariz olursa ol-

Sorumluluklarımız, takip etmemiz gereken kurallar ve otorite figürleri hayatımız boyunca süreklilik gösterdi.

sun ilk baştaki birkaç doğru cevaptan sonra diğer beş kişi yanlış olan cevabı seçiyorlardı. Davranışlarının gözlemlenmesi istenen asıl katılımcı her zaman en son cevap veriyordu. Deneye katılan asıl katılımcıların %32'si grubun yanlış da olsa verdikleri cevaba katılmışlardır. Bunun sonucunda şunu söyleyebiliriz; insanlar toplumda kabul edilmek ve sevilme için yanlış olduğunu bilseler de toplumdaki çoğunluğun ve/veya otoritenin kabul ettiği davranışlara uygun davranabilmektedirler.

Philip Zimbardo

Philip Zimbardo 1971 yılında hapisanelerde algılanan otorite ve bunun psikolojik etkilerini araştırmak için Stanford Üniversite'sinde bir araştırma yapmaya karar verdi. Deney için seçilen 24 erkek katılımcıdan hiçbirinin sağlık problemleri ya da adli sicil kayıtları yoktu ve hepsi orta sınıfa mensup insanlardı. Deney 2 hafta olarak tasarlandı ve 12 kişinin mahkûm, diğer 12 kişininse gardiyan olarak rol alması düşünüldü. Üniversitenin bodrum katında gerçekleştiren deneyde olabildiğince gerçeğe yakın hapisane ortamı yaratılmaya çalışıldı; mahkûmlara ve gardiyanlara verilen üniformalar, mahkûmlara verilen mahkûm numarası ve

gardiyanlara verilen cipler de dahil olmak üzere mahkûm olan katılımcıların hücrelere alınmadan önce sabıka fotoğraflarının çekilmesi ve parmak izlerinin alınması gibi birçok şey düşünülmüştü. Sadece 36 saatin sonunda olaylar başladı. Mahkûmlar gardiyanların talimatlarını dinle-

Psikolog Philip Zimbardo'nun "hapisane deneyi"nden bir görüntü

memeye başladı ve gardiyanlar mahkûmlara hem psikolojik ve hem de fiziksel şiddet uygulamaya başladılar. Bunlara mahkûmları kendi hücrelerinde tuvalet ihtiyaçlarını bir kovaya gidermek, çıplak bırakmak, yataklarını alıp yerde uyumaya zorlamak gibi davranışlar da dahildi. Altıncı günün sonunda davranışların şiddeti nedeniyle deney iptal edildi. Gardiyanların üçte biri sadizme meyilli davranışlar sergilediler, diğer üçte biri ise sert ama adil yollar izlediler, gardiyanların sadece son üçte biri "iyi gardiyanı" oynadılar. Gardiyanlar gözlemlendiklerini bil-

dikleri halde normalde davrandıklarından farklı davrandılar ve kendilerinin en yüksek hiyerarşi olduklarını anladıktan sonra mahkûmlara sanki onlar daha az insanmış gibi davranmaya ve gerekli olmadığında bile onlara üstünlük sağlamaya çalıştılar.

Zimbardo haphishane deneyinden sonra yayınladığı makaleye göre masumdan kötülüğe giden yolu etkileyen üç ana faktör olduğunu yazdı:

Bunlardan biri aileden alınan değerler (çünkü çocuğun eğitimi ilk başta ailede başlar); bir diğeri eğitim (çünkü bu bize eleştirel düşününebilmeyi, hayata farklı açılardan bakabilmeyi, parçaları birleştirebilmeyi sağlar); sonuncusuysa propagandadır. (Çünkü hayatta kalma içgüdüğü ve korku insanları olduklarından çok farklı davranmaya itebilir.)

Nazi soykırımı sonrasında yargılanan düşük rütbeli Alman askerleri yaptıklarının

yanlış olduğunu bilmelerine rağmen üstlerinden korktukları için emirlere uyduklarını söylemişlerdir. 1961 yılında Yale Üniversitesi psikologlarından Stanley Milgram bunun doğru olup olmadığını öğrenmek için bir deney dizayn etti. Üniversitenin binalarının birinin bodrumunda gerçekleşen deneye eğitim durumları ilkokul terklerden doktora mezunlarına kadar her eğitim düzeyinden insan katıldı.

Deneyde bir gözlemci, bir de ceza verilecek olan daha önceden eğitilmiş iki kişi ve asıl katılımcı yer alıyordu. Asıl katılımcıya her zaman öğretmen rolü veriliyordu ancak öğretmen ve öğrenci (yani ceza verilecek kişi) rollerinin rastgele dağıtıldığına inanması sağlanıyordu. Sonrasında gözlemci ve öğretmen yani asıl katılımcı bir odaya alınıyor, öğrenciyse konuştuğunda onların duyabileceği ancak kendisinin görülmeyeceği başka bir odaya alınıyordu. Deneyden önce öğretmene 45 voltluk bir çok uygulana-

arak öğrencinin deneyimleyeceği elektriğin neye benzediği hakkında bir fikir veriliyordu. Daha sonra öğretmene öğrenciyeye sorması için bir soru listesi veriliyordu, her yanlış cevaptay-

Stanley Milgram'ın deneyinden bir sahne

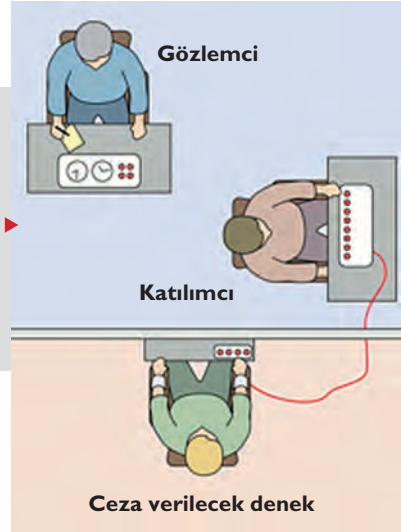
sa öğrenci giderek artan elektrik şokuna maruz kalıyordu. Öğretmen öğrencinin gerçekten elektrikle çarpıldığını düşünmesine rağmen gerçekte yanlış cevap verildiğinde bastığı ve elektrik vermesi gereken düğme hiçbir şey yapmıyor, öğrencinin bağırması ve çığlıklarıysa daha önceden kaydedilmiş teypten çalınıyordu. Voltajın birkaç defa artırılmasından sonra “öğrenci” duvarı yumruklamaya başlıyordu. Daha sonrasındaysa kalp rahatsızlığının olduğunu artık sorulara cevap vermek istemediğini gitmek istediğini söylemeye başlıyordu.

Bazı katılımcılar deneyin amacını sorgulasa ve öğrencinin ne durumda olduğunu görmek istediklerini söyleseler de yaptıklarından sorumlu tutulmayacaklarının güvencesi verildiğinde deneye devam ediyorlardı. Asıl katılımcı durmak istediğini söylediğindeyse odada bulunan gözlemci deneyin tamamlanmasının önemli olduğunu, deneyin tamamlanmasının zorunlu olduğunu ve devam etmeleri gerektiğini söylüyordu. Asıl katılımcılar bu uyarılardan sonra devam ettiklerinden stres altında olduklarını gösteren gülme gibi sesler de çıkarıyorlardı. Deney 450 volta kadar çıkıyordu.

Milgram sonuçları yayınlamadan önce üniversite öğrencilerine yüzde kaç katılımcının 450 volta kadar geleceğini sordu. Öğrenciler

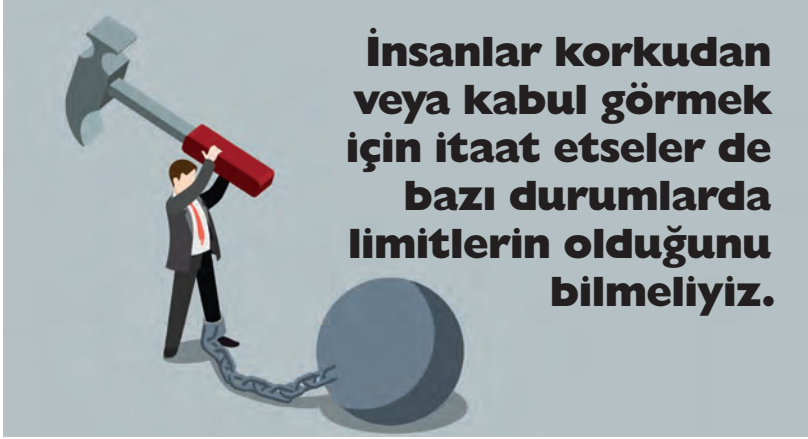
Denyede bir gözlemci, bir de ceza verilecek olan daha önceden eğitilmiş iki kişi ve asıl katılımcı yer alıyordu.

Milgram'ın deneyinde verilen elektrik şoku gerçek olsaydı katılımcılar deneyi katil olarak bitirebilirlerdi.

katılımcıların sadece %1,2'sinin en yüksek voltaja çıkacağını düşünmesine rağmen sonuçlar bundan biraz daha farklıydı.

Asıl katılımcıların %65'i (40 katılımcıdan 26'sı) bu durumdan huzursuz olmalarına rağmen en yüksek voltaja kadar çıktılar. Daha sonra Milgram ve dünyanın başka ülkelerinde farklı psikologlarca çeşitli denemeleri de etkenlerin ne kadar etkilediğini görmek için yapılsa da sonuçlar birbirine yakındı.

İnsanlar korkudan veya kabul görmek için itaat etseler de bazı durumlarda limitlerin olduğunu bilmeliyiz.

Ancak asıl katılımcıların başlarında onlara emir veren bir otorite olmamasına ve deneyi istedikleri zaman sonlandırabilecek olmalarına rağmen deneyin sonuna kadar giden katılımcı sayısı bu kadar yüksek olması şaşırtıcıdır.

Deneyin sonundaysa katılımcılar deneyi mahvetmek istemedikleri ve gözlemci tüm sorumluluğu aldığı için sonuna kadar gittiğini söylediler.

Sonuç olarak bu araştırmalar göstermiştir ki küçüklüklerinden itibaren öyle ya da böyle buna koşullanmaya başladılar; eğer otorite figürlerinin insanların üzerinde yaptırım yapabilecek bir gücü varsa; sorumluluğu başkası üstleniyorsa; dışlanmak istemiyorlarsa; ve kanunlarca bazı davranışlar (kötü de olsa) dikte edilirse insanlar otorite figürlerine sorgusuz itaat ederler. Mental olarak en sağlıklı insan bile gerekli koşullar sağlandığında normalde hiç davranmayacağı şekilde

davranmaya başlayıp başkalarını incitebilir.

Zimbardo'nun deneyi durdurulmasaydı 14. günün sonunda mahkûmlardan biri öldürülebilirdi;

Milgram'ın deneyinde verilen elektrik şoku gerçek olsaydı katılımcılar deneyi katil olarak bitirebilirdi; veya Asch'in deneyinin farklı bir senaryosunu yaşayan biri çoğunluk öyle düşünmediği için kendi fikrini beyan etmeyen biri geleceğini riske atabilirdi.

İnsanlar korkudan veya kabul görmek için itaat etseler de bazı durumlarda limitlerin olduğunu bilmeliyiz. •

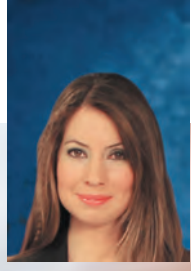
sedemdemirbd@gmail.com

Kaynaklar

Jetten, J., & Hornsey, M. J. (2012). / **Social Psychology**: Revisiting the Classic Studies. Conformity: Revisiting Asch's Line Judgement Studies. London, United Kingdom. 76-90. / **Milgram, Stanley.** (1973). The Perils of Obedience. Harper's Magazine, 247:1483. 62-77 / **Slater, M., Antley, A., Davison, A., Swapp, D., Guger, C., Barker, C., et al.** (2006). / **A virtual reprise of the Stanley Milgram obedience experiments.** PLoS one, 1(1), e39. / **Zimbardo, Philip.** (2000). **The Psychology of Evil.** Psi Chi, 5(1), 16-19. New Orleans, Louisiana.

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Uzayda Yürüyen İlk İnsan

Uzayda yürüyen ilk insan Bruce McCandless 80 yaşında hayatını kaybetti. McCandless, 1984 yılında uzay mekiği Challenger'ın 100 metre uzağında, sırt roketi ile hiçbir yere bağlı olmadan uzay yürüyüşü yapmıştı. 1969 yılında aya insanlı ilk uçuşun yapıldığı Apollo 11'de aya ilk ayak basan astronotlar Neil Armstrong ve Buzz Aldrin'in merkezle iletişimlerinin sağlanma-

sından sorumlu olan McCandless, uzay teleskobu Hubble'in yörüngeye yerleştirilmesine de katkı sağlamıştı. Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi NASA ünlü astronotun ölüm nedeni hakkında bilgi vermedi.

2 İskoçya'dan Örnek Yasa

İskoçya, hayvan hakları alanında örnek bir yasa'yı onayladı. Gösterilerinde yabancı hayvanlar kullanan sirklerin ülkeye girişini yasaklayan

yasa, parlamentoda kabul edildi. Düzenleme, yapılan halkoylamasında da yüzde 98 destek gördü. Uluslararası Hayvan Hakları Savunucuları ise kararı "Halk talep etti ve İskoçya hükümeti yasakladı" açıklaması ile destekledi. Kasım ayında İtalya da sirklerde hayvanların kullanılmasını yasaklamış ve hayvan hakları savunucuları, Amerika Birleşik Devletleri ile diğer ülkeleri, yapılan zulmü sonlandırmaya çağırmişti.

3 116 Yaşında Yaşama Veda Etti

Avrupa'nın en yaşlı insanı İspanyol Vela Rubio, 116 yaşında hayatını kaybetti. Rubio 29 Ekim 1901'de İspanya'nın güneyindeki özerk bölge Endülüs'te dünyaya gelmişti. Son yıllarını Barcelona'da bir bakımevinde geçiren Rubio'nun hayatı boyunca neredeyse hiç sağlık sorunu yaşamadığı belirtildi. Uluslararası Gerontoloji Araştırma Grubu'nun verilerine göre; Vela Rubio Avrupa'da yaşayan en yaşlı kişi

ve dünya üzerindeki en yaşlı üçüncü kişiydi. İspanyol Rubio'nun ölümünün ardından Avrupa'nın en yaşlı kişisi unvanı 115 yaşındaki İtalyan Giuseppina Progetto'ya geçti.

4 Dünya Starlarından Kadına Taciz Protestosu

Hollywood'da 300'den fazla kadın oyuncu, yönetmen, yapımcı ve yazar, cinsel istismara karşı harekete geçti. Aralarında Natalie Portman, Emma Stone gibi dünyaca ünlü kadın oyuncuların olduğu isimler, film endüstrisi ve diğer sektörlerdeki cinsel tacizle mücadele etmek için "Time's Up" isimli

bir kampanya düzenledi. Kampanya çerçevesinde ilk etapta 13 milyon dolar bağış toplandı.

Toplanan bağışın, iş yerlerinde cinsel istismara maruz kalan kadın ve erkeklere yasal destek sağlamak için kullanılması planlandı.

Kampanyanın farklı alanlara da yayılarak cinsel istismara karşı toplumsal farkındalığın artırılması amaçlanıyor.

5 Çatışma Bölgelerindeki Çocuklarla İlgili Acı Tablo

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu Unicef, 2017'nin çatışma bölgelerindeki çocuklar için ne kadar acı bir yıl olduğunu ortaya çıkardı.

Yayımlanan rapora göre, radikal grupların kaçırıldığı çocuklar giderek daha fazla "silah olarak" kullanılmaya başlandı. Irak, Suriye, Yemen, Nijerya, Güney Sudan ve Myanmar, çocukların çatışmanın merkezine çekildiği başlıca ülkeler arasında. Çocukların eğitimleri konusunda da tablo vahim. Bu bölgelerdeki yaklaşık 27 milyon çocuğun okula erişimi engellendi ve savaş, gıda, temiz su, hijyen, sağlık konularında ölümcül tehdit altında kaldı. UNICEF, çocuklara yönelik şiddetin durması, okul, hastane sivil hedeflerin vurulmaması konusunda çatışma bölgelerindeki tüm aktörlere uluslararası yasalara uyma çağrısını yineledi.

6 İran'dan Kadın Haklarına Yönelik İlk Adım

İran'ın başkenti Şam'da kadın haklarına ilişkin "zafer" olarak nite-

lendirilen bir adım atıldı.

Tahran polisi, başkentte İslami örtünme kurallarını ihlal eden kadınların bundan sonra gözaltına alınmayacağını açıkladı. Artık başörtüsü kural-

larının yerine getirilmesi için sözlü uyarı gibi farklı yöntemler uygulanacak.

İran'da, başörtü zorunluluğu 1979 yılındaki rejim değişikliğinden bu yana uygulanıyordu. Suudi Arabistan da kısa süre önce ılımlı İslama geçeceklerini belirtmiş, ardından kadınlara yönelik otomobil kullanma yasağını kaldırmıştı.

7 Uyuşturucu Tacirleri Can Alıyor

Meksika'da uyuşturucu tacirleri arasında yaşanan şiddet nedeniyle yaşamını yitirenlerin sayısı, kayıtların tutulmaya başlandığı 1997'den bu yana en yüksek seviyeye ulaştı. Meksika polisi, 2017'nin 11 ayında 23 bin 101 kişinin hayatını kaybettiğini bildirdi. Uyuşturucu tacirlerinin

Enrique Peña Nieto

şiddeti nedeniyle ölenlerin sayısının artması, Devlet Başkanı Enrique Peña Nieto için bir yenilgi olarak değerlendiriliyor. Çünkü Peña Nieto göreve geldiği 2012 yılında bu şiddeti ortadan kaldıracağını vaad etmişti.

8 İngiltere'den İklim Değişikliği Uyarısı

İngiltere'de bir grup bilim insanı, gelecekte küresel iklim değişikliklerinin matematiksel olarak tahmin edilmesine olanak tanıyan bir model geliştirdi. Yeni hesaplamalara göre; 2021- 2050 yılları arasında güneşin manyetik dalgalarının azalması ve bunun hava sıcaklıkla-

rında ciddi bir düşüşe neden olması bekleniyor. Hava sıcaklıklarında 2030'dan başlayarak belirgin bir düşüş yaşanacağını vurgulayan bilim insanlarının tahminleri; 15. ve 19. yüzyıllar arasında aralıklarla görülen Küçük Buz Çağı döneminin bir benzerinin, yaşanması yönünde.

9 11.500 Yıl Öncesine Ait Bulgular

Amerika kıtasına yerleşen ilk yerlilere dair yeni bilgilere ulaşıldı. Alaska eyaletinde 11 bin 500 yıl öncesine ait bir kız bebeğin kemik kalıntılarını inceleyen bilim insanları, Amerika yerlilerinin ataları olabilecek, bir halk keşfettiklerini söyledi. Nature bilim dergisinde yer alan araştırma, 34 bin yıl önce Doğu Asyalılar'dan genetik olarak ayrışmaya başlayan ve yaklaşık 25 bin yıl önce de genetik ayrışmasını tamamlayan bu insanların, Sibiryaya ile Alaska'yı birbirine bağlayan Bering kara bağlantısının oluştuğu dönemde yaşadığına işaret ediyor. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

Sevginizi Nasıl Alırsınız?

Garson “Sevginizi nasıl alırsınız efendim?” diye sordu kibarca.

Adam “Orta pişmiş olsun lütfen” dedi.

Biliyorum, “Bu ne saçma konuşma!” diye düşünüyorsunuz.

Doğrusu, Amerikalı psikiyatrist Abraham Twerski’nin “Balık Sevgisi” hikayesini okuduğumda gözümün önünde böyle bir sahne canlandı.

Hikayede genç adam “Neden balık yiyorsunuz?” sorusuna “Çünkü balığı seviyorum” diye yanıt verir.

Soruyu soran soran kişi “Balığı seviyorsun öyle mi? Bu nedenle balığı yakalıyorsun, öldürüyorsun, pişiriyorsun ve yiyorsun!” der ve devam eder.

“Bana balığı sevdiğini söyleme, sen balığı değil, kendini seviyorsun.”

Gerçek hayatta da böyle değil mi?

Hepimiz sevgiden söz ediyoruz sıkıca. Evet, sevgi tüm kapıları açan sihirli bir anahtar ama ne yazık ki çoğu kez özgün anahtarı bulmak yerine kolaylıkla elde edebileceğimiz sahte anahtarlarla tüm kapıları açmaya çalışıyor, açılmayınca da düş kırıklığı yaşıyoruz. Gerçek

sevgede bencillğe yer yoktur. Almak değil, vermektir ilişkinin özü. Hesapsız verdiği, paylaştığı, güvendiği, inandığı, saygı duyduğu, özen gösterdiği, duyumsadığı oranda yaşar sevgiyi insan. Koşulsuz ve duru.

“Seni eksilerin ve artılarında, sen olduğun için seviyorum. Benim gereksinimlerimi karşıladığın, egomu okşadığın için değil.”

Gerçek sevgede “Eğer olursan / yaparsan seni severim.” diye koşullar olmaz.

Gerçek sevgi “Düşsen de, kalksan da, kaybetsen de, kazansan da yanındayım.” demektir.

En küçük bir tartışmada arkanı dönüp gitmek değildir sevgi. Birlikte büyümek, birlikte olgunlaşmak, birlikte gelişmektir.

Gerçek sevgi ruha dokunabilmektir, bedene dokunmadan önce, bu nedenle beden yaşlınsa da ruhun heyecanı bitmez sevginin karşısındadır.

Sevginin ölçüsü çiçek buketleri, tek taş purlantalar, pahalı armağanlar olamaz asla.

Eğer öyle olsaydı, sevgi

sadece zenginlerin alabileceği pahalı bir şey olurdu.

Pahalı mı dedim? Elbette sevgi pahalı bir şey, öyle ki zenginlerin tüm maddi varlıklarını verseler de satın alamayacakları kadar pahalı ama

sadece yüreği zengin olanların sahip olabileceği kadar da ucuz ve en değerli şey.

Yılın bir günü tamamen tüketim odaklı sevgi günü kutlamaları için “Sevdiğiniz sevginizi hissettirmenin en güzel yolu...” diye başlayan tuzaklara kulaklarınızı tıkayın ve “Sevginizi nasıl alırdınız?” diye soran garsona içtenlikle gülümseyerek “Sade...” deyin. “Sevgimi sade alırım; doğal, katışıksız.”

Sevginizi yılın bir günü değil, her anı duyumsamanız ve duyumsatmanız dileğiyle... •

muraybartoschekbd@gmail.com

**Gerçek sevgi
“Düşsen de, kalksan
da, kaybetsen
de, kazansan da
yanındayım.”
demektir.**

EHVEN'DEN EVRENSELE

Bir Kelimenin Tarihçesi

1

Yazan: BARBAROS ENEÇ

Uygurluk tarihinin son 2.500 yılında adı konulan ve toplumsal gelişim sürecinde çıkışından sonra karanlıklara gömülerek son yüzyılda tekrar beliren ve tüm küreyi etkisi altına alan bir terimden bahsedeceğiz. 2500 yıl önce, yerel bir Yunan topluluğunun zorluklar karşısında geliştirilen bir çözüm olarak ortaya çıkar. Ancak 2000 yıl boyunca hemen hemen her yerde yok ol-

**Başlangıçta
Söz Vardı**

duğunu gördük. Amerikan ve Fransız Devrimleriyle modern bir siyasi seçeneğe olarak döner ve hakimiyetini tüm küreye yayar. Gelişim sürecine baktığımızda, önce demokrasiyi sonra demokratları ve en sonunda da demokratikleşmeyi görürüz.

Atina ile Fransız Devrimi arasında, bu kelime ve ifade etiketleri hiç de olumlu görülmez. Ama uğradığı her durakta, biraz daha

olumlu anlamlar yüklenerek etki alanını genişletir. Fransız Devriminden sonra ise tüm insanlığın ulaşmak istediği bir ideal olur. Demokrasi, iyi yönetim şeklinin arayışının bir ürünüdür.

Demokrasi, tarihi boyunca, ağırlıklı olarak bu terimi en çok kullanan kişilerce tanımlanmıştır. Antik Yunan toplumu bir rejim olarak demokrasinin yandaşlarına sahipti. Ancak demokratları yoktu. Yani sadece demokrasiden yana olmakla kalmayıp, nerede olursa olsun, tüm diğer rakip politik biçimlerinden üstünlüğünün nerede yattığı konusunda görüşe sahip kişilerden yoksundu. Atina demokrasiye isim verdi ve ona ulaşmak için gereken siyasi koşullara ilişkin detaylı bir yorum ortaya koydu. Ancak demokrasinin yaratılması Fransız Devrimi ile oldu. Ve bildiğimiz kadarı ile insanlar toplumlari demokratikleştirmekten bahsetmeye 1789'dan sonra başladı.

Günümüzde ise demokrasi hem bir yönetim biçimi hem de siyasi bir değer oldu.

Demokrasiyi tanımlama çabası körlerin fili tanımlama çalışmasına

benziyor. Kimine göre bir yönetim biçimi, diğerlerine göre bir yaşam tarzı, hatta kültür, ideoloji olarak görülüyor. Günümüzde demokrasi-

Demokrasi tarihindeki yolculuğunu tek başına yapmadı, özgürlük, insan hakları, maddi refah mücadeleleri ile birlikte yürüdü.

den sadece devlet yönetiminde değil günlük hayatımızda da bahsediyoruz. Günümüzde her türlü yönetim ve karar alma sürecinde kullanılır hale gelmiştir. İş hayatımızda, aile hayatımızdaki olumlu ilişki ağını betimlemek için kullanıyoruz.

Demokrasiyi tanımlarken anlaşamama sebebimiz, tanım kendi içinde farklı toplumsal, ahlaki, siyasi ajandalar taşımasından kaynaklanıyor. Demokrasi bir meşruiyet temeli olarak görülmeye başladıktan sonra hemen hemen tüm siyasi rejimlerin adlandırılmasında kullanıldı. 20. Yüzyıldaki askeri rejimlere bakınca, Nasır'ın Başkanlık Demokrasisini, Franco'nun Organik Demokrasisini, Trujillo'nun Neo Demokrasisini yada Sovyetler Birliği ve Çin'de olduğu gibi Halk Demokrasilerini görüyoruz. 20. Yüzyılda demokrasi kavramı bir retorik oldu.

Siyasi olarak kullandığımız zaman, demokrasi terimine ideal olan özgünlüğünü ve halk iradesini ifade edilme şeklini belirten bir sıfat eşlik eder; doğrudan, temsili, müzakereci, katılımcı, özgürlükçü, çoğunlukçu, oligarşik, popüler gibi.

Demokrasi tarihindeki yolculuğunu tek başına yapmadı, özgürlük, insan hakları, maddi refah mücadeleleri ile birlikte yürüdü. Belki de bu yüzden uzun uyku dönemi oldu. Bu tarihçeyi yaparken demokrasiyi hem değerler kümesi hem de kurumsal uygulamalar olarak gördük.

Tarihçeye baktığımızda 3 farklı

hikaye ile karşılaşılıyor: bir hükümet doktrini olarak; anayasal düzenlemeler olarak; ve davranış biçimi olarak karşımıza çıkan demokrasi anlayışları.

Kelimenin tarihçesinde dikkate değer en büyük zorluk -ki günümüz Türkiye'sindeki yarılgıların başında geliyor- "Cumhuriyet" kavramı ile karıştırılması veya özdeşleştirilmesi.

Demokrasi ilk gelişinde siyasi iktidarın kaynağı olarak, ikinci gelişinde ise iktidarı sınırlayıcısı olarak bir misyon yükleniyor. Çağdaş dünyada ise, kapitalizm, modernleşme ile el ele entegrasyonu sağlayıcı bir misyon yüklenmiş duruyor.

Antik Dönem:

Kelimenin köklerine gittiğimizde, bir çok örnekte görmüş olduğumuz gibi Batı Medeniyetinin köklerini Doğu'da buluyoruz. Kelime sanıldığı aksine MÖ 5. yüzyıl Atinasından önce su üstüne çıkmıştı. MÖ 1.500-1.200 arasında Bronz Çağ Miken dünyasında Lineer B yazısında "damos" un kullanıldığını görürüz. Damos iktidarda olmayanlar, "damakoi" ise damos adına hareket eden görevliler için kullanılıyordu. Biraz şüphe ile yaklaşarak Sümercede yöre sakini anlamında kullanılan "dumu" ile ilişkisi sorgulanabilir. Çağdaş arkeolojinin ışığında öz yönetim meclis

Toplumları demokratikleştirmekten bahsetmek 1789'daki Fransız Devrimi'nden sonra başladı.

Fransız resim sanatının başyapıtlarından biri: Halka Yol Gösteren Özgürlük, / Eugene Delacroix

uygulamalarının Yunan medeniyeti icadı olmadığını görüyoruz. Meclis temelli ilk demokrasi pratiklerini bugünkü Suriye, Irak, İran'a tekabül eden coğrafyada görüyoruz. Bu öz yönetim geleneği Hindistan üzerinden doğuya aktarılmıştır. Batı'daki rotası ise Finike şehirleri üstünden Atina'ya gelmiştir.

MÖ 550'lerde Demonax isimli bir yasa koyucu, Delfi kahinleri huzuruna çağrılır ve tiranlığa karşı, yurttaşların kendi meclislerini oluşturması ve kendi yasalarıyla kendilerini yönetmeleri için tavsiye alır.

MÖ 4. Yüzyılda, pek de adı duyulmayan bir tanrıça görürüz, Demokratia. Ama henüz demokrasiyi savunup savunmadığına dair bir kanıt gün yüzüne çıkmamıştır.

Atina Demokrasisi zengin toprak sahipleri ile köle olma riski altındaki fakir aileler arasındaki mücadeleden ve tiranların hanedanlığı yıkıldıktan sonra ortaya çıktı. Demokrasi yolundaki ilk adım Solon ile atıldı. Ama nefesi Atinalıların bir arada eyleme geçirebilecek politik bir mekanizmayı kurmaya yetmedi. Reformları acil sorunlara karşı geliştirilmiş bir ilaçtı ama yurttaşların kendi elinde bir ilaca dönüşmemiştir.

Atina'ya yurttaşların demokrasi olarak adlandıracakları şeyi getiren Kleisthenes oldu. Onun çözümü, kurduğu çerçevenin en baştan itibaren politik tercihleri soyluları ve zenginleri dışarıda bırakarak örgütlenmesi ve bu görevi demosa

bırakmasıydı. Bu mekanizma işe yaradıkça demokratia ismini aldı.

Plato demokrasiiden nefret ederdi. Onun için fikrin bilgiyi yönetmesi idi. Demos halktan çok kalabalığı ifade ederdi. Plato demokrasiye saldırırken, fakirlerin ve cahillerin, eğitilmiş ve bilgeleri yönetmesine karşı çıkıyordu. Aristo biraz daha ılımlı ve akli selim davrandı. Onun için iyi yönetimin gerekli bir şartıydı ama asla yeterli bir şartı olamazdı. İyi yönetimi çoğunluğun rızasıyla azınlığın yönetimi olarak geliştirdi.

Platon'un Cumhuriyeti demokrasisi ile ilgili bir kitap değildir. Adaletle, iyiliğin doğası ile ilgilidir. En iyi yönetim biçiminin filozoflar tarafından olacağını iddia eder. Demokrasiyi değerlerin, edebin ve sağduyunun çılginca çözülmesi olarak; budalaların, kötü niyetlilerin ve potansiyel olarak daima kaba kişilerin yönetimi olarak görüyordu. İşte bu düşünce yüzyıllar boyunca

demokrasinin istenmeyen yada ehvenî şer bir yönetim fikrini politika sahnesine taşıdı. Demokratik bir insanın yaşamında ne düzen ne de yükümlülükler vardır. Onun için hayatı özgür, güzel ve kutsal kılan şey tam da bu biçimsiz serbestliktir. Eşitliğe

Antik Atina'da demokrasi

olan bağlılığına eşlik eden ve ona Uygun düşen özgürlük tutkusunun, demokratik yönetimin altını oycak ve içerisindeki her türden otorite biçimini çözülmeye uğratacaktır.

Aristo'ya göre demokrasi kendi başına iyi yönetim biçimlerinden biri değildi, çünkü tekabül ettiği şey bir bütün olarak topluluğun çıkarına olan değil sadece yoksulların çıkarına olan yönetimdi.

Onun için iyi yönetim Politeia idi. Politeia demokrasiden sadece amacı ve temayyülleri açısından değil, farklı ve detaylı bir kurumsal yapıyla da ayrılmaktaydı. Bu yapının amacı, iktidarı ve sorumlulukları mümkün olduğunca

yetkinliklere göre dağıtmak, böylece çok geniş yelpazeden enerjilerle yeteneklerden yararlanmak ve bunu yaparak çok daha geniş kesimlerin sempatisini ve sadakatini kazanmak.

Atina Demokrasisini yücelten bir düşünce adamı değil, neredeyse tamamıyla yok edecek bir savaşa sokan siyasi bir lider, Perikles oldu. Demokrasi birkaç kişinin değil çoğunluğun çıkarlarını gözetecek bir şekilde yönetildiği, yurttaşların şahsi ihtilaflarında yasalar önünde eşit hale getirmiş, şahsi erdemleri ve gayretleri ile kamusal bir şerefe layık olmak için veya zenginlikleri ile toplumsal çevrelerine bakılmaksızın kenti yönetmek için verilen mücadelede eşit derecede özgür kılmıştı.

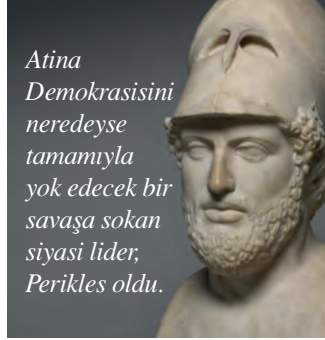
İkinci Dönem Uyku Dönemi:

Gördüğümüz kadarı ile Romalılar kendilerini, siyasi düzenlerini ve diğer toplumların düzenlerini yorumlama veya değerlendirmek için demokrasi terimini hiç kullanmadılar. Çünkü demokrasi Romalılara has bir düşünme biçimi değildi. Roma populusu kendi başına, engelsiz ve değiştirmekte sürekli özgür

oldukları bir otorite çerçevesi içinde yöneten bir yapı olarak hiç görmemişlerdi. Romalıların politik otorite birimi Senato ile Roma Halkıydı (Senatus Populusque Romanus: SPQR) Bu formülde başat unsur senatoydu.

Demokrasi terimini Roma'nın tarihsel gelişimini politik bir topluluk olarak inceleyen Yunanlı düşünür tarafından kendileriyle ilgili olarak kullanılmışlardır. Bunlardan Polybius Roma'nın uzun vadede demokrasiye dönüşebileceği kaygısını taşırdı. Polybius demokrasiyi oklokrasi olarak görmüştü. Yani demokrasinin en kötü türü, demosun en aşağı ve en başı bozuk unsurlarının yönetimi. Ona göre demokrasi gelmiş geçmiş en büyük uygarlığın yıkımı için hem bir sembol hem de potansiyel bir mekanizmaydı.

Demokratia kelimesi latinceye 1260'da dominiken rahibi William'ın Aristo'nun Politikasını tercüme etmesiyle girmiştir. Bu sayede ,

Atina Demokrasisini neredeyse tamamıyla yok edecek bir savaşa sokan siyasi lider; Perikles oldu.

siyasi uygulamalar ve olasılıkların değerlendirilmesinde bir araç olarak erişilebilir olmuş ve o günden beri de bu özelliğini sürdürmüştür.

13.yy İtalya'sında kendi kendini yöneten şehir devletlerine kendi kavramlarına sahiplerdi ve Roma'nın cumhuriyetçi dilini kullanmışlardı. Ancak hiçbiri demokrasiyi benimsememişti.

Üçüncü Dönem: Temsilin Gücü

Roma cumhuriyetçiliği 16 ve 17. Yüzyıllarda yeniden hayat buldu ve Amerikan ve Fransız Devrimlerini harekete geçirdi. Ama bu sandığımız gibi demokratik bir hareket değildi; özüne bakınca oy hakkını çoğunluktan sakınan gelişmelerdi. Sivil cumhuriyetçilik denilen, yurttaş olan herkesin kamu hayatına ve devlet işlerine aktif katılımını bir ödev olarak gören bir anlayıştı.

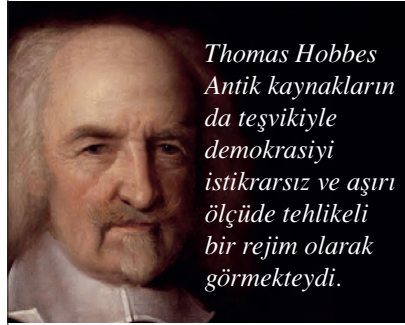
Demokrasi üstündeki olumsuz anlayıştan 17. yy'da kurtulmaya başladı. Bunu farklı ortamlarda ve toplumlarda başardı. 17. yy başlarında Katalan Andreu Bosch, mevcut anayasası ve Cortes ile Generalitet adlı iki kurumuyla Katalonya'nın aslında demokratik ilkeler temelinde yönetildiği, çünkü "genel hukuka göre, tüm cumhuriyetlerde ve kentlerde devletin basitçe halkla aynı şey olduğu konusunda ısrarcıydı. Bu örnek rejimi demokrasi olarak tarif etmede zayıf kalsa da ilk adımdı.

Yüzyılın ilerleyen dönemlerin-

de Hollanda'da Johan ve Pieter de la Court'un, Franciscus Van den Enden'in Özgür Siyasi Teklif ve Devlet Üzerine Düşünceler yazırları ve en önemlisi Benedict de Spinoza'nın düşüncelerinde açığa vurulmaya başladı.

Demokrasi terimi bu aşamada bile bir düstür olarak hizmet etmekten fersah fersah uzaktı.

17. Yüzyılda İngiltere'de Levellers'in yönetim ile mücadelesinde de hiç bir kamusal rol oynamamıştır. 1696 da İrlandalı John Tolland'ı John Milton ve demokratik yönetim tasarılarını savunanların hayatlarını geniş kesimlere duyurmakla ve eserlerini basmakla övünürken görüyoruz. Hobbes uzun parlamento dönemini demokratik olarak tarif ederken de pozitif olarak kullanımı-

yordu.

Hobbes uzun uzadıya demokrasi aleyhinde yazılar yazmış ve temel kusurlarını tek seferde saptamak için elinden geldiğince keskin bir dil kullanmıştı. Antik kaynakların da teşvikiyle demokrasiyi düzensiz istikrarsız ve aşırı ölçüde tehlikeli bir rejim olarak görmekteydi.

Bilhassa hatipler için bir cennet olup, aslında hatiplerce kurulan bir tiranlık biçimi olarak tasvir etti. Bugün geldiğimiz durum Hobbes'ü haklı çıkarır bir görüntü çıkarıyor ortaya. "Kişinin iradesinin daha iyi argümanlardan ötürü değil de daha etkili konuşmalar sonucu" başkalarının gücüne tabi kılınması. (...)

1930'da Ernest Bevin oylamadan sonra azınlığın, çoğunluğun kararlarını eleştirmesini demokratik bulmuyordu. Ama hemen, başka bir sendikacı, bireylerin istediklerini, istedikleri zaman ve istedikleri şekilde söylebilmelerini demokrasi olarak tanımlıyordu.

Günümüzde siyaset artık dozu artan bir şekilde popülist oluyor. Tutarlı ve mantıklı politikalardan uzaklaşıp kamuoyunu tatmin eden bir hal alıyor.

Modern temsili demokrasinin antik dönem katılımcı demokrasiye daha üstün olduğunu ispata çalışsa da Hobbes monarşinin diğer tüm rejimlerden üstün olduğu fikrinden yana çıkmaktaydı.

Spinozaya göre demokrasi rejimlerin en doğalıdır. Doğanın tüm insanlara bahsettiği özgürlüğü korumaya en yakın olan rejimdir. Demokrasiye atfettiği en bariz pratik erdem ise aristokrasi ve monarşi ile karşıtlığıdır. Demokrasiyi anlatmak için şahsi iktidarın aristokrasi ve monarşi üzerindeki yozlaştırıcı etkisini anlattı.

18. yüzyıla girerken demokrasi hâlâ dışlanmış bir sözcüktü. De-

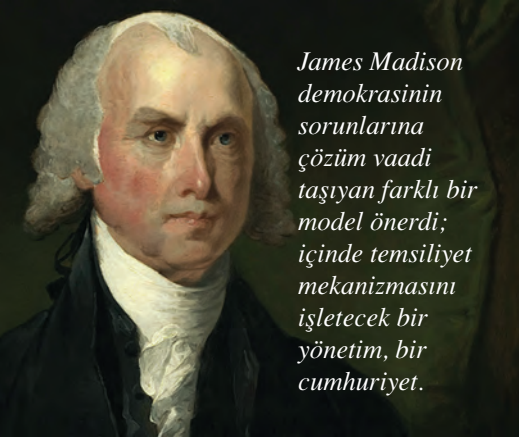
Spinozaya göre demokrasi rejimlerin en doğalı ve doğanın tüm insanlara bahsettiği özgürlüğü korumaya en yakın olanıdır.

mokrasiyi savunan herkes kendisini politik yaşamın sınırlarının çok ötesinde, tüm çağdaşlarınca paylaşılan entellektüel yaşamın en uç noktasında konumlandırılmıştı. 18. Yüzyılda demokrasiyi siyasi yaşama getiren iki büyük siyasi kriz oldu.

Demokrasi terimi Kuzey Amerika kolonilerindeki krizin başlangıcında hiç rol oynamadığı gibi, siyasi yapıların tanımlanmasında da olumlu bir rol oynamamıştır. Amerikalı siyasi liderlerin dilinde bu kelime Atina deneyiminden ne olursa olsun kaçınılmaları gereken bir sonucun deneyimlenmesinden çıkarılmış nega-

tif bir modele karşılık gelmişti. Bu anlayış yeni anayasanın yürürlüğe konması ile perspektif değişimine uğradı. Bunun sonucu İngiltere’de kendi temsili devletin uygulamalar, yasa koyucuların seçimle iş başına gelmesi, antik dünyanın diliyle yeniden vaftiz edildi.

İlginç olan bu değişimi aktaran bir Fransız aristokrat oldu. Alexis de Tocqueville demokrasinin mo-

James Madison demokrasinin sorunlarına çözüm vaadi taşıyan farklı bir model önerdi; içinde temsiliyet mekanizmasını işletecek bir yönetim, bir cumhuriyet.

dern politik deneyimi farklılaştıran temel unsur olduğunu ve bu deneyimin niteliğini kavramak isteyenlerin tam da demokrasinin işaret ettiklerini inceleyip onlara odaklanmak zorunda olduğuna ilişkin kabulleri gösterdi.

Amerikalıların gelecekte kendilerini korumak için tasarladıkları anayasal düzen, siyasi özgürlüğün ön koşullarını düşünmede ve bu son derece önemli kamusal müzakere sürecinin sonuçlarını uygulamada benzersiz ve sağgö-

rülü bir yürütme gücü görünümü kazanmıştır. Amerikan Devrimi’nin davası aşırı derecede basitti; sınırsız iktidar kişisel özgürlükler önünde ölümcül bir tehditti.

James Madison demokrasinin sorunlarına çözüm vaadi taşıyan farklı bir model önerdi; içinde temsiliyet mekanizmasını işletecek bir yönetim, bir cumhuriyet. Madisoncu anlamıyla cumhuriyet demokrasiden farklılaşmaktaydı. Önceliği cumhuriyetle yönetme yetkisine sahip olan delegelerin az sayıda yurttaştan oluşmasıydı. Ona göre Plato ve Aristo’da olduğu gibi kolektif yetkinlikleri ile topluluklarını yöneten devletten tamamen dışarıda bırakılmış bir halkın doğrudan yönetime katıldığını düşünmek hiç bir şekilde mümkün değildi. Yeni Amerikan devleti nasıl bir isimle anılırsa anılsın, bir demokrasi olarak tanımlanması uygun olmazdı. Temsili yönetim, demokrasiden sadece altında yatan temel otorite yapısıyla değil, rotasını belirleyen ve sürekliliğini sağlayan kurumsal mekanizmaları ile de ayrılmaktaydı.

Oy hakkının yetişkin erkek yurttaşların çoğunluğunu kapsayacak şekilde genişletilmesi, yavaş yavaş büyüyen pratik demokrasi ile siyasi eşitlik fikrini yayan bir mikrop yerleştirmişti. Artık demokratik politikalar ile, tamamen rutinleşmiş, kendi mantığını ve her yeri saran kültürüyle bütüncül bir politik yaşam meydana çıkıyordu. Demokratik politikanın ufkunu tamamen çevrelenmişti onu kamuoyu önünde

reddetmeyi seçenler kendilerini siyasi açıdan etkisiz ve güçsüz bulmaya başladılar.

Avrupa'da demokrasinin devleti dönüştürmek için siyasi aktörlerin koşmalarında yer alması 18. Yüzyıl sonlarını buldu. Bu şekilde ilk ortaya çıkışı 1780'lerde Hollanda Cumhuriyeti'nde Vatanperverler İsyanı'nda başladı. Gerçi Vatanperver Hareket hiç bir zaman kendini demokratik olarak tanımlamadı. Amaçları tüm sakinleri temsil eden ve oligarşinin baskıcı denetiminden kurtaran bir anayasal düzendi. Bu düzenin tanımlanmasında Özgür Birlikler kendilerini iki kere demokratik olarak tarif etmişlerdi. Fransız Devrimi ve elçileri sayesinde demokrasi Hollandalıların siyasi programlarında ve kimliklerinde eşi görülmemiş bir önem oluşturdu. 1795'de Amsterdam'da De Democraten adlı öncü bir gazete ve amacı demokratik bir sistemin kurulması olan siyasi bir kulübe sahip olmakla övünüyorlar.

1798'de Hollandalı seçmenler meclisi usulüne uygun bir şekilde demokratik bir temsiliyetçi anayasa kabul etti.

Demokrat teriminin modern Avrupa tarihinde yerel politikanın bir kutbu olarak açığa çıktığı ilk yer, kıtanın en ileri devletlerinden biri değildi. Belçika olarak bilinen o dönemin "Avusturya Hollandası"ydı burası.

Belçikalıları siyasi pineklemeden uyandıran nedenler genelde dışsaldı. İmparator II. Joseph'in

cesur reformlarına bir tepki niteliğindeydi. Bu reform hareketleri yerleşik aristokrasiden ciddi tepki aldı. Fransa'daki Büyük Devrim ile aynı günlere denk gelen Liege devrimi patlak verdi. Avukat Vonck'un oluşturduğu hareket kendini "democrat" olarak adlandırdı. Gerçi Vonck da Belçika'nın demokrasi şeklinde yeniden yapılandırılmasını amaçlayan aleni bir program benimsemenin akıllıca bir şey olduğunu düşünmemişti.

Amerika dışında, Avrupa ve diğer kıtalardaki ülke deneyimlerinin siyasi yaşam üzerindeki etkisi I. Dünya Savaşına kadar mütevazı boyuttaydı ve II. Savaşın sonuna kadar kendini tam anlamıyla göstermemişti.

Fransız Devrimi dünyanın her yerinden insan toplulukları için siyasi olasılıkların yapısını tanınmaz ölçüde değiştirdi. Ardından politikanın ne anlama geldiği ile ilgili çok farklı bir kavrayış, toplumların siyasi olarak kendilerini nasıl örgütleyebilecekleri ve örgütlenmek zorunda olduklarına ilişkin yeni bir vizyon ve kendi politik yaşamlarının erişimleri dahilindeki tüm toplumlar için doğurabileceği, dönüşüme uğramış bir tehdit algısı bıraktı. Demokrasinin kendisini yavaş ancak acımasızca tüm topluluklara dayatması işte bu yeni kavrayışla oldu.

Fransız Devrimi ve demokrasinin evrenselliğe yürüyüşü bir sonraki yazıda devam edecektir. •

Veba, fareler değil pis insanlar nedeniyle yayılmış olabilir

Çeviri:
YİĞİT EREN GÜNEY

Yeni bir araştırma, “Kara Ölüm” denilen veba salgınının yayılmasının nedeninin fareler değil insanlar olabileceğini ortaya koydu. Kara Ölüm, insanlık tarihinin en büyük salgınlarından birisiydi. Avrupa nüfusunu 1346’dan 1353’e kadar etkileyen salgın, tahminen 75 ila 200 milyon insanın ölümüne yol açtı. Avrupa’da 19. yüzyılın başına kadar önüne geçilemeyen ve Yersinia pestis adı verilen bakterinin sebep olduğu hastalığın, uzun süredir fareler tarafından yayıldığı düşünülüyordu. Fakat Oslo ve Ferrara üniversitesindeki bilim insanları, bit ve pire gibi insan ekto-parazitlerinin salgının yayılmasına yol açma ihtimalinin daha yüksek olduğuna inanıyorlar.

14. ve 19. yüzyıl arasında yaşanan dokuz veba salgınındaki ölüm oranı bilgileri üzerinde çalışan araştırmacılar, veba salgınının nasıl geliştiğini

adım adım izlediler. Hastalığın fareler tarafından, hava yoluyla ya da insanlar ve insanların giysileri üzerindeki bit-pirelerce nasıl yayılmış olabileceğinin modellemesini de yaptılar. Araştırmacılar incelenen dokuz salgın dalgasının yedisinde, insan faktörünün yer aldığı modelleme ile salgının (diğer ikisine kıyasla) daha yakın bir benzerlik gösterdiğini saptadılar.

Araştırmacılar, çalışmalarını anlattıkları makalelerinde, “İkinci Veba Pandemisi”nin fareler ve farelerin üzerindeki pireler yoluyla bulaştığı yaygın biçimde kabul edilmesine karşın, böyle bir iddianın tarihsel ve arkeolojik dayanağı çok azdır.” tespitinde de bulundular. •

Kaynak: telegraph.co.uk, “Black Death plague spread by dirty humans not rats, study suggests”, 16 Ocak 2018

Kapak resmi: 1350 yılı dolaylarında, insanların hıyar-cıklı vebadan kurtulmak için dua edişlerini betimleyen bir taşbaskı. (Hulton Arşivi)

İnsanlar Yaşadıkça
Mehmet Ünver

Kışın Yaşayan İnsanlar

Farklı coğrafyaların ve buna bağlı farklı ekonomik düzenlerin kendilerine özgü yaşam tarzları vardır.

Örneğin, kalabalık kitlelerin yaz tatili için tercih ettiği güney bölgelerimizde yaşayanlar, geçimlerini turizme bağladığı için yaz aylarını çok yoğun bir tempoda çalışarak geçirirler. Sezon sonunda tatilci kalabalıkları evlerine dönüp ortalık sakinliğe kavuşana kadar kafalarını kaşıyacak vakitleri olmaz. Kış sporlarının yoğun yapıldığı bölgelerde yaşayanlarsa kış aylarında çok yoğun çalışıp ancak sezon dışında dinlenirler, yaz

aylarınısa neredeyse boş geçirirler. Çocukluk yıllarımda bir dönem yaşadığım Anadolu köyündeki insanlarsa yaşamın nimetlerinden yalnızca kış aylarında faydalanma fırsatı bulur, yılın geri kalan kısmındaysa geçimlerini sağlamak için inanılmaz bir tempoyla çalışırlardı. Hasatlarını yapıp, ürünlerini sattıktan sonra bütün iş yükü üstlerinden kalktığı için önlerinde kalan kış aylarını son derece renkli bir şekilde ve bolca dinlenerek geçirirlerdi. Bu

Köy halkı geçimlerini tarlalarında yetiştirdikleri tütün ve pamuk gibi tarım ürünlerine bağlamıştı.

yüzden onlara, “kışın yaşayan insanlar” derdik. Bugün size onlardan bahsetmek istiyorum:

Yıl 1968. Ab-lam, öğretmen okulunu bitirir bitirmez Anadolu'nun şirin bir köyüne öğretmen olarak atanmıştı. O zamanlar on iki yaşındaydım. İstanbul'daki evimizi geçici olarak kapatıp, ailecek o köye göç ettik. Güney yönünde geniş bir ovaya açılan köy, sırtını ormanlarla kaplı dağlara dayamıştı. Halkı son derece misafirperverdi ve öğretmenin kıymetini gerçekten takdir ediyorlardı. Bize kendi evlatları gibi sahip çıkıyor, adeta üzerimize titriyorlardı. Bu sayede orada kaldığımız üç sene boyunca İstanbul'dan ve akrabalarımızdan uzak olmanın sıkıntısını hemen hiç yaşamadık diyebilirim. Biz de onları çok sevdik ve gurbetteki akrabalarımız olarak kabul ettik. Köy halkı geçimlerini

tarlalarında yetiştirdikleri tütün ve pamuk gibi tarım ürünlerine bağlamıştı. İlkbahar başında fidanlıklara fideleri diker, mayıs ayında o fideleri tarlalara naklelerler ve yaz mevsiminin o kavurucu günlerini tarlalarda büyüyen tütün

ve pamukları ilaçlayıp sulamakla geçirirlerdi. En zor dönemse tütün yapraklarını toplamaya başladıkları ağustos ayıydı. “Tütün kırmak” dedikleri bu çalışmaya birkaç kez bizzat

katıldım ve ne denli zor olduğunu deneyimledim. Hele ağustos ayının o kavurucu sıcağında tütün yapraklarının üzerindeki tarım ilaçlarını soluyarak çalışmak inanılmaz derecede zordu. Sırf bu yüzden çoğunlukla gece giderlerdi tütün kırmaya. Köylülerin ellerinde fenerlerle bizim evin önünde toplanıp tütün kırmaya gittikleri geceleri çok net anımsıyorum. Tatlı uykumuzun içine düşerdi o karanlıkta telaşlı koşuşturmaları. Yaz boyunca köyde yalnızca bizim aile ve çalışamayacak kadar yaşlılar kalır, onun dışında eli ayağı tutan herkes tarlalara çalışmaya giderdi. Bu durumda köy ıssızlaştığı için canımız sıkılırdı. Bazı günler kardeşimle birlikte köylülerin peşlerine

takılıp ovadaki tarlalara gider, akşam kadar yanlarında kalırdık. Hatta ufak tefek tarla işleri bile yapardık.

Sonbahar geldiğinde ürün toplanır, balyalar halinde depolanıp satılır ve emeklerinin karşılığı olan para ellerine geçerdi. Bu parayla borçlar ödenir, kışlık erzak depolanır, geri kalanı da acil ihtiyaç durumunda kullanılmak üzere bir köşeye konulurdu. Ondan sonra köy haklı için üç ay sürecek bir “tatlı hayat” dönemi başlardı. Yoğun çalıştıkları yaz ayları boyunca yapılamayan düğünler, kınalar, nişanlar, sünnet düğünleri, kız istemeler, söz kesmeler ve tüm diğer sosyal etkinlikler kış ayları boyunca düzenlenirdi. Bunun dışında yapılacak pek bir işleri olmadığı için günlerini kocaman çam odunlarının mis gibi reçine kokuları salarak yandığı ocaklarının karşısında keyif yaparak geçirirlerdi.

Ovadan esen rüzgarın çatılarda uğuldadığı, yarım metreden fazla bir kar yığınının her yeri kapladığı kış geceleri bir başka güzel yaşanırdı o köyde. Gündüzleri, geç saatlere kadar uyuyan komşularımız, akşam yemeğinden sonra eş, dost ve akrabalarını evlerine davet eder, keçe halılarla kaplı sıcacık odalarında sabaha kadar süren sohbet toplantıları düzenlerlerdi. Köyde misafir olarak kabul edildiğimiz için böyle gecelerde bizler de ağır konuk olarak çağırılıp, baş köşede ağrlanırdık.

Dışarıda kar fırtınası hüküm sürerken, sıcacık ocağın yanındaki minderlere kurulum, çay eşliğinde gözleme ve lokma tatlısı yediğimiz kış geceleri belleğimde hâlâ capcanlı duruyor. Onca insan bir araya geldiğinde yapılan tatlı sohbetleri ve dilden dile nakledilerek güne kadar gelmiş olan efsanelerin ballandıra ballandıra anlatılışını hiç unutamıyorum.

Bazı geceler, sabahın ilk ışıklarına kadar sürerdi o sohbetler. Köyün eski günlerinden, zamanında yaşanmış acı, tatlı hatta esrarengiz olaylardan bahsedilir, vaktin nasıl geçtiğini anlayamazdık. Köyde elektrik ve şebeke suyu yoktu o sıralar. Takdir edeceğimiz gibi, radyo, televizyon ve diğer elektronik cihaz-

ların lafı bile edilmiyordu. Kasaba yolunun kardan kapandığı kış geceleri, petrol lambalarının soluk ışıkları altında anlatılan efsaneleri ve köyün geçmişinde yaşanmış tüyler ürpertici olayları dinlerken vaktin nasıl geçtiğini anlayamazdık.

O güzelim köy odalarındaki soh-

betlere tavşan kanı çaylar ve bakır tepşilerde pişirilmiş sıcacık börekler eşlik ederdi. Tadını unutamadığım mis gibi keçi ve manda peyniri konularak pişirilen çöreklerin tadı ise hâlâ damağımdadır. Gecenin ilerleyen saatlerinde sohbet son hızla devam ederken börekler kapışılır sıra yine aynı ocağın üzerindeki pişirilen lokma tatlısına gelirdi. Vakit iyice ilerlediğinde, sohbet konusu, köyde yaşanmış esrarengiz olayların anlatıldığı bölüme gelirdi ki, kardeşimle merak içinde beklediğimiz de bu bölümdü. Çok uzun yıllar önce, bu köyde yaşanmış ürkünç olaylar doğağ olarak köyün yaşlıları tarafından anlatılır, biz de tüylerimiz ürpererek dinlerdik.

Köyün yaşlılarından Kadir Amcanın anlattıklarına göre, civardaki kayalıklarda bir zamanlar yalnızca bazı insanlara görünen esrarengiz varlıklar yaşamıştı. Onlar başka bir alem-den gelmiş varlıklardı. Bir gece, kaybolan koyununu aramak için o tepelere gittiğinde sözünü ettiği tuhaf varlıklarla karşılaşmıştı. Bunlar beyaz tül gibi kumaşlara sarılmışlar, kayaların arasında adeta uçarcasına hareket eden, insan boyunda ve yüzleri insanoğluna çok benzeyen varlıklarmış. Doğal olarak çok korkmuş. Onlarsa sanki Kadir Amca orada yokmuş gibi davranmışlar, daha sonra içlerinden biri kaybolan koyununu tepenin ardındaki derenin yanındaki asırlık çınar ağacının altında bulacağını söylemiş. İnsana

benzeyen o ışıklı varlığın sözünü dinleyen Kadir Amca gerçekten de koyununu orada bulmuş. Sohnete katılan komşulardan bazıları o ışıklı varlıkların geçmişte köyde yaşadıkları sonra ölüp, öbür aleme geçmiş atalarını iddia ediyordu.

Söz konusu kayalıklar kardeşimle her sabah güneş doğmadan önce, zifiri karanlıkta okula gitmek için kullandığımız patikanın tam ortasındaydı ve oradan geçmekten başka çaremiz de yoktu.

Evvelce hiç duymadığımız bu ilginç sohbeti heyecanla dinlerken bir yandan da sabah karanlığında oradan nasıl geçeceğimizi düşünür, tüylerimiz ürperirdi. Kış geceleri boyunca katıldığımız o sohbet toplantılarında, yalnızca Kadir Amca değil, kadın erkek tüm yaşlılar, köyün geçmişinde yaşanmış birbirinden esrarengiz olayları anlatırlar, çam odunlarının çıtır çıtır yandığı ocağın karşısında onları dinlerken vaktin nasıl geçtiğini anlayamazdık. Cumartesi gecelerine denk gelen sohbet toplantılarındaysa, ertesi gün tatil olduğu için gün doğana kadar oradan ayrılmaz, o heyecanlı sohbetleri dinlerdik. Hatta uykuya yenik düştüğümüz geceler, keçe halıların üzerinde azıcık kestirdiğimizi anımsıyorum.

O güzel günlerin üzerinden neredeyse kırk dokuz sene geçti. Bazen, geçmişe dönebilmeyi ve o güzel sohbet ortamını yeniden yaşayabilmeyi gerçekten istiyorum. Keşke mümkün olabilseydi. •

mehmetunverbd@gmail.com

Ergen bir gençle
“gerçek anlamda”
konuşabilmenizi
sağlayacak

5 İpucu

Çeviri: SABRİYE AŞIR

Çocuk psikolojisi uzmanı Shelja Sen, “İyi!” ya da “Yine başlıyoruz!”un ötesine geçmenizi sağlayacak beş adımlı bir kılavuz oluşturdu:

Shelja Sen

Ebeveynler, ergenlerle konuşmanın ne denli zor olduğundan, çocuklarının yanıt vermediği ya da kendilerini dinlemediğinden sık sık

yakınırlar. Tipik bir senaryoyu ele alalım: Diyelim ki ergen oğlunuzla belki çok fazla oyun oynaması, ev ödevini bitirmemesi ya da yapması gereken herhangi bir şeyi ihmal ettiği için bu sorumsuzca davranışı nedeniyle konuşmak istiyorsunuz.

Siz ona, “Biraz konuşabilir miyiz?” sorusuyla yaklaşırken, o ise gözlerini devirerek iç geçiriyor ve “İşte yine başlıyoruz!..” diyor. Siz, “Biraz daha sorumluluk sahibi olman gerekiyor.” diye söze başlar-

ken, oğlunuz gözlerindeki “Yine ne var” bakışıyla kendini pat diye kol-tuğa bırakıyor ve oturur oturmaz da, acelesi varmışçasına saate bakmaya başlıyor. Onun bu tepkilerine karşılık serinkanlılığımızı kaybediyor ve bağarmaya başlıyorsunuz: “Senin iyiliğini istediğimizi biliyorsun ve bu yaptığından rahatsızlık bile duymuyorsun değil mi?”

“Hiç de bile!” diye yanıtlıyor. Hemen sonrasında bu konuşma, seslerin yükselmesi ve kapının çarpmasıyla son buluyor. Her iki tarafın da kafası karışmış, kendini çaresiz ve kızgın hisseder durumda. Halbuki konuşmanın işe yaraması gerekir, değil mi? Fakat genellikle işe yaramıyor. Ergen gençlerle iletişim kurmak, hepimizin dengeyi tutturabileceği bir iştir.

Bir psikolog olarak çocuklarla çalıştığım 25 yılı aşkın sürenin ve bir ebeveyn olmamın sonrasında öğrendim ki, güçlü bir iletişim kura-

bilmede fark yaratabilen beş temel strateji var.

1 Şu iki sözcükten kaçın:

“Konuşalım mı?”

Bir konuşmaya başlamanın en iyi yolu gibi görünür. Fakat ergenlerimize “Konuşalım mı?” dediğimizde, beyinlerinde alarm zilleri çalmaya başlar ve tüm yolları kapatırlar. Bu durum da, anlamlı bir konuşmanın gerçekleşmesini imkansız kılar. Bunun yerine herhangi bir şey söylemeden önce, bir istekte bulunmaksızın ve tehditkar olmayan biçimde etraflarında olun.

Zaman zaman elime bir kitap alıp kızımın odasındaki bir sandalyede okumaya başladım. Her zaman konuşmamızı başlatan ilk o olur. Siz de kendi sohbet anınızı kollayın. Bu an, onu arkadaşına bırakırken, mut-

fakta iş yaptığımız sırada ya da köpeğinizi

“Çalışman gerek” demek yerine, “Sınav hazırlığı nasıl gidiyor?” diye sormak daha etkili olabilir.

severken olabilir.

2 Söylemeyin-anlatmayın, sorun.

Onlara yardımcı olma endişesiyle, sürekli olarak nasıl konuşacaklarını, nasıl yapacaklarını ve nasıl davranacaklarını anlatıp duruyoruz. Bunun yerine onlara sormamız çok daha önemli. “Çalışman gerek-Hiç çalışmadığını görüyorum” demek yerine, “Sınav hazırlığı nasıl gidiyor?” diye sormak daha etkili olabilir.

Ergenlere ne yapmaları gerektiğini söylediğinizde, genellikle geri tepir. Oysa sakın ve ilgili bir biçimde sormanız, onun doğru karar verme yeteneğine güvendiğiniz ve iradesine saygı gösterdiğiniz mesajını verir.

3 İçtenlikli yanıt verin.

Bunu yapmak biraz güç olabilir. Örneğin, ergen çocuğunuzun size sınava hazır olmadığını ve geçememekten endişe duyduğunu söyledi. Böylesi bir durumda ilk tepkiniz sinirlenmek ve onu “Sana daha sıkı çalışman gerektiğini söylemişim” diye azarlamak olabilir. Oysa onun gereksinim duyduğu, empati kurmanızdır.

Azarlamak yerine, şöyle söyleyebiliriz: “Senin için kolay değil. Değil mi?”

Azarlamak yerine, şöyle söylemek gibi: “Senin için kolay değil. Değil mi?”

İçtenlikli biçimde empati kurduğumuzda; suçlu, utanmış ya da yargılanıyor hissetmezler ve bu da onların bize karşı daha açık yürekli olmalarını sağlar.

4 Aynı fikirde olmadığınızda, sen-ben-biz yaklaşımını izleyin.

Her ailede anlaşmazlıklar olur. Çocuklarınıza uyum sanatının incelikli yönlerini, aşağıdaki adımları birlikte izleyerek öğretin.

• Ben seni dinliyor ve bakış açımı anlıyorum.

• Sen aynı fikirde olmasan bile, ben de bir ebeveyn olarak kendi bakış açımı söylüyorum.

• Biz bunu birlikte çözeriz.

Örneğin, oğlunuzun bilgisayar, telefon ya da diğer elektronik aletleri aşırı kullanımı ile ilgili endişe duyduğunuzu varsayalım. Peki, endişeli olmanın da ötesinde kızgınsınız. Fakat ona nutuk atmak yerine, “Burada neler olduğunu konuşabilir miyiz?” sorusuyla başlayın.

Sonra onu dinleyin ve tüm peşin hükümlü fikirlerinizi bir yana bırakmaya çalışın. Kendini açıklama şansı vererek (sözünü kesmeden, araya girmeden) ona saygı duyduğunuzu gösterin. O söyleyeceğini söyledikten sonra da kendi bakış açınızı anlatın:

Onun bu davranışı sizi neden üzüyor? Onun bu hareketlerinin nelere yol açtığını düşünüyorsunuz?

Bunu, duygularınıza kapılmadan ve olabildiğince serinkanlılıkla yapın.

Son olarak ikiniz de bir çözüm üzerinde uzlaşın: Ne yapılacak? Ne zaman yapılacak? Ne kadar yapılacak?

5 Hata yaptığınızda özür dileyin.

Tüm ebeveynler çocuklarıyla ilgili hatalar yaparlar. Özellikle de sinir uçlarımıza dokunma konusunda uzmanlaştıkları ergen gençlerken...

Pişman olduğumuz bir şey söylediğimizde en doğru yol, “Yaptığım yanlış için özür dilerim. Bir dahaki sefere doğrusunu nasıl yapabilirim?” diye gönül almaktır.

Ergen gençler onlara dürüst davrandığınızda gayet bağışlayıcı olabilirler.•

Kaynak: Shelja Sen, “5 simple tips to help you have a real conversation with a teen”

Amerikan
silahlarıyla
cihat:

Sovyet-Afgan Savaşı

Yazan: ERHAN KANYILMAZ

Sovyetler Birliği, Afgan İç Savaşına müdahil olduğunda, yaklaşık 40 yıl sonra bugün bile domino etkisine benzer biçimde devam eden bir şiddet sarmalını başlattı. Olayın bir tarafında bu büyük ülke üzerinde hiçbir zaman kontrol sağlamayı başaramayan Sovyetler, diğer tarafında ise CIA operasyonları ve komşu Arap ülkeleri vasıtasıyla Sovyetlere karşı direnişi desteklemek amacıyla gerillaları silahlandıran ABD yer alıyordu.

Kendilerini “mücahit” olarak nitelendiren direnişçi gerillalar, işgalci komünist kâfirlere karşı yürütülen bir “Kutsal Savaş” içinde olduklarını düşünüyorlardı. Kızıl Ordu çekildikten sonra da Afganistan’da kaos devam etti. Taliban, savaşın harabeye çevirdiği bu ülkede gücü ele geçirdi ve iktidara geldi. 11 Eylül olaylarının arkasından NATO kuvvetleri, Rusların bir kuşak önce yaptıkları hataların hemen hemen aynısını yaparak zor durumdaki bu ülkeyi işgal ettiler.

850 bin ila 1,5 milyon arasında sivil hayatını kaybetti ve milyonlarca sivil, mülteci durumuna düşerek ana yurtlarını terk etmek zorunda kaldı.

Sovyet-Afgan Savaşı, Aralık 1979’dan Şubat 1989’a kadar yaklaşık on yıl sürdü. Direnişçi mücahitler, Sovyet Ordusu’na ve bunun müttefikleri olan Afgan kuvvetlerine karşı yıpratma savaşı verdiler. On yıl süren uzun çatışmalar boyunca toplamda 850 bin ila 1,5 milyon arasında sivil hayatını kaybetti ve milyonlarca sivil, mülteci durumuna düşerek ana yurtlarını

terk etmek zorunda kaldı. Bunların çoğu Pakistan’a veya İran’a yerleşti.

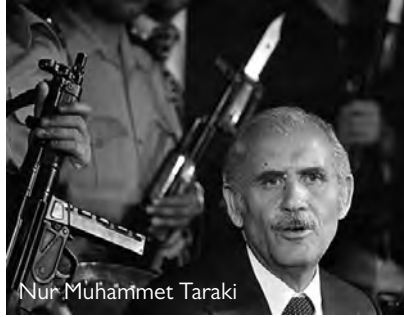
Çatışma, 1978 yılındaki bir darbede Sovyet yanlısı Nur Muhammet Taraki hükümetinin ortaya çıkmasıyla başladı. Taraki rejiminin ülke genelinde başlattığı bir dizi köklü reforma, geleneklerine bağlı Müslüman Afganlar karşı çıktı. Taraki hükümeti bu itirazlara, yaklaşık 27 bin Müslüman Afgan siyasi hükümlüyü idam ederek ve toplu tutuklamalarla karşılık verdi.

Sonuç olarak, Nisan 1979’da ülkenin büyük kesimi açık bir isyanın içindeydi ve Aralık ayı itibarıyla hükümet şehirlerin dışındaki yerlerde kontrolü kaybetmişti. Afgan hükümetinin yardım talepleri üzerine, Leonid Brejnev liderliğindeki Sovyet hükümeti, Afgan

hükümetine isyancı mücahitlere karşı verdiği savaşta danışmanlık yapmaları ve destek olmaları için gizli birlikler gönderdi.

Sovyetler 24 Aralık 1979’da 40. Ordu’yu

ülkeye intikal ettirdiler ve Kabil’e ulaşmalarının ardından Afgan Cumhurbaşkanı öldürüp yerine kukla lider olarak Afgan sosyalist Babrak Karmal’ı getiren bir darbe düzenlediler.

Nur Muhammet Taraki

Afganistan'daki gelişmelerden endişe duyan İslam Konferansı'na üye 34 ülkenin dışişleri bakanları 1980 yılının Ocak ayında "Sovyet birliklerinin derhal ve kayıtsız-şartsız Afganistan'dan çekilmesini" talep eden ortak bir karar aldılar. Aynı zamanda BM

Genel Kurulu da 18'e karşı 104 oyla Sovyet müdahalesini protesto eden bir karar aldı.

Sovyet müdahalesinin bir sonucu olarak, mücahitler büyük çaplı yardım ile komşu ülkeler olan Pakistan ve Çin'de fonları ABD ve Basra Körfezi'ndeki Arap ülkelerinin monarşileri tarafından sağlanan askeri eğitim almaya başladılar.

İşgal altındaki şehirlerde kontrolü sağlayan Sovyetler, ana ulaştırma hatlarını da ellerinde tutuyorlardı. Bu sırada mücahitler küçük gruplar halinde Afgan hükümeti ve Sovyetlerin nüfuzu dışında kalan ülkenin yüzde 80'lik bölümünü kontrol altına alan gerilla savaşı başlattılar. Buna karşılık, Sovyetler savaş ortamında acımasız davrandılar.

Sovyetler, Afgan isyancıları kırıp geçirmek amacıyla üstün hava güçlerini köylerin güvenli yaşam bölgeleri olduğunu yok sayarak buraları yerle bir etmek, sulama kanallarının yaşamsal su kaynağı olduğunu yok sayıp bunları yıkmak ve en temel seyahat faaliyetlerini

Sovyet birlikleri Afganistan'da Mi24 saldırı helikopteri ile (1980'ler)

ölüm-kalım meselesi haline getiren milyonlarca mayını döşemek için kullandılar.

Savaş devam ettikçe Sovyetler isyancıları ezmek için kararlılıklarını artırdılar ve 1980'lerin ortası itibariyle ülke genelinde savaşın şiddetini artıracak şekilde 108 bin 800 kişilik birlikler gönderdiler. Artan askeri kararlılık nedeniyle bu savaşın SSCB'ye hem askeri hem de diplomatik maliyeti yüksek oldu.

1987 yılının ortalarında yeni reformcu lider Mikail Gorbaçov'un yönetimindeki Sovyetler, Afganistan'dan birlikleri çekmeye başladılar. Birlikleri geri çekmenin son safhası 15 Mayıs 1988'de başladı ve son birlik 15 Şubat 1989 tarihinde ülkeyi terk etti. •

Kaynak: warhistoryonline.com (Jihad with US Arms – The Soviet–Afghan War)

Kapak Görseli: Stuart Brown'a ait "First Sting" yağlıboya tablosu. Tabloda, Stinger füzeleleriyle donatılmış "mücahit savaşçıların" bir Sovyet helikopterine doğru atış yapması tasvir edilmektedir. (Kaynak: CIA/ flickr.com/photos/ciagov)

Gezdikçe Gördükçe
İzlen Şen Toker

BARI

Sokaklarında taze makarna kurutulan kent

I talya'nın güney batısındaki Puglia bölgesinin başkenti Bari'nin "Bari Vecchia" denilen tarihi bölümünde yürüyorum. Birbirine bağlanan dar sokaklarıyla labirenti andıran bu bölgedeki evlerde yaşamın bir kısmı sokaklarda ve küçük meydanlarda geçiyor. Sıkışık bir düzende birbirine yaslanmış bazı evlerin açık duran kapıları yoldan geçenleri oradaki yaşamlara tanık ediyor. Yaşlı bir hanım, evinin girişindeki odada taze makarna kesip hazırlarken, kızı "orecchiette" denilen bu yerel makarnaları sokaktaki masada, tel çerçeveler üzerinde kurutup gelip geçenlere satıyor.

Ben de mis gibi kokan bu makarna ile bir paket rezeneli "tagalli" alıyorum. Bari'de yuvarlak ve gevrek bir galeta

türü olan "tagalli"nin biberli, kekikli, fesleğenli, domatesli gibi pek çok çeşidi yapıyor.

Sokaklarda oynayan çocukların, çamaşırların kurutulduğu çamaşırlıkların, kapılarının önünde oturup enginar ayıklayan, örgü ören, sohbet eden hanımların yanından geçiyorum. Renk renk, desen desen geniş perdelerin kışın soğuktan, yazın güneşten koruduğu balkonların altından yürüyorum.

bir havuzun içindeki mini bahçeye ekilmiş maydanoz, fesleğen, taze soğan, nane, kıvırcık, kekik ve reyhanın fotoğrafını çekiyorum. Bazı evlerden taze kahve kokusu ya da “Ciambotto” denilen balık sosunun kokusu geliyor. Terzi, berber, kasap dükkanlarının; enginar, bakla, rezene, börülce, biber satan manavların, salam ve peynir satan şarküterilerin

Evlerin önündeki saksılarda büyüyen şefta, kauçuk, yuka, sardunya ve siklamenlerin bir kısmının ağaç haline gelmiş olmasına şaşırıyorum. Küçük bir meydanın ortasındaki taş

arasında yürüyorum. Köşe başındaki kalabalığın önündeki genç bir hanım kocaman bir tencerede pişi kızartıp satıyor. Başka bir köşede daha yaşlı bir hanım peynir kızartıyor. Arka sokaktan gelen müziği takip edince evlerin arasına gizlenmiş bir okulun avlusunda dansedip oynayan çocukları görüyorum. Hediyelik eşya satan mağazalar, lokantalar, geniş alışveriş caddeleri, deniz kıyısındaki yürüyüş kordonları, parklar, limanlar...

Kentin eski bölümünde ya da Gioacchino Murat tarafından planlanarak 19. yüzyılda yapılmış yeni bölümünde olmanız fark etmiyor, Bari'de günler canlı ve hayat dolu geçiyor.

Turistler, St. Nicholas'ın mezarının olduğu San Nicola Bazilikası ile Romanesk mimarinin güzel bir örneği olan San Sabino Katedrali'ni ziyaret ediyor. Balıkçı tekneleri

San Sabino Katedrali

Petruzzelli Tiyatrosu

Piazza Merchantile

balık pazarının olduğu tarihi limana yanaşırken, yeni limandan kalkan feribotlar yolcularını Yunanistan, Hırvatistan ve Arnavutluk'a taşıyor. Via Sparano ve Corso Cavour cadelerindeki mağazalarda alışveriş yapılırken görkemli Petruzzelli Tiyatrosu'nda konser veriliyor.

Piazza Merchantile'deki kafelerde kahveler içilirken badem ezmeli, portakal şekerli kurabiyeler, dondurmalar ve pastalar yeniyor. Genç

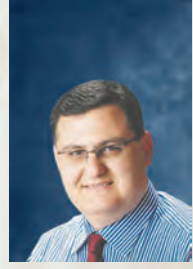
delikanlılar, Piazza Garibaldi'de buluşup parktaki taş masalarda kağıt oynayan yaşlı beyleri izliyor. Yakındaki Alberobello ve Polignano A Mare gibi kentleri gezmek isteyenler istasyonlarda tren bekliyor. Turistler güzel kent manzaraları sunan Castello Svevo kalesini, Pinacoteca Provinciale sanat galerisini geziyor. Deniz kıyısındaki Lungomare Nazario Sauro'da yürüyüş yapılırken San Francesco plajındaki kumsalda güneşlenilip denize giriliyor.

Bir zamanlar Roma İmparatorluğu'nun Adriyatik Denizi'ne açılan başlıca kapısı olan Bari, zamanla pek çok kez el değiştirmiş olsa da günümüzde de bölgenin önemli bir liman kenti olarak hareketli yaşamına devam ediyor. Masmavi denizin kıyısındaki kent, genç nüfusu ve göçmenleriyle her yeni güne yeni umutlarla başlıyor. •

izlensentokerbd@gmail.com

Castello Svevo

Anadolu'nun
Van Gogh'u

Erol Akyavaş

Ressam Erol Akyavaş hem anne hem baba tarafından paşa torunu olarak 1932 yılında dünyaya gelir. Cumhuriyet dönemi yüksek bürokrat ailenin tek çocuğudur.

Aristokrat eğilimli varlıklı bir ailede eğitimine özen gösterilen, hayatı ile ilgili seçimler konusunda ailenin beklentilerinin dışına çıkması hoş görülmeyen çocukluk ve gençlikten sonra diplomat olması yönündeki telkinlere itiraz etmesi

nedeniyle mimarlık okumasına karar verilmiştir. Babasının Emlak Bankası genel müdürü olmasının da meslek seçiminde payı olduğu düşünülebilir.

Tek çocuk olarak üzerine titrenmesi, aristokrat aile geleneği ile

yoğrulup aileden aldığı kültürü bir gölge gibi üzerinde taşı-maya zorlanması, kısaca kendi olma ile ait olduğu bütününlün gölgesi olma beklentisi, eserlerine de yansıyan bir iç çatışma olarak hep yaşayacaktır.

Aldığı mimarlık eğitimi erken dönem eserlerine duvarlar, labirentler, ışık ve gölge oyunları olarak yansır. Kendi olmak ile başka birilerinin gölgesi olma ikilemi yapıtlarına giderek daha fazla yansır. Bu ikilemden kaçma, gerçeklerden uzaklaşma arayışı ressamın gerçeküstücü eserler verdiği dönemi oluşturur. Bu dönemde ailesi ile yaşadığı çatışmaya Amerika'da Macar bir kadınla evlilik yapması da eklenir. Ailesinin gölgesi olması beklenirken ressamlık gibi o yıllarda pek de hoş karşılanmayan mesleğe yönelmek, onaylanmayan evlilik yapmak kısaca

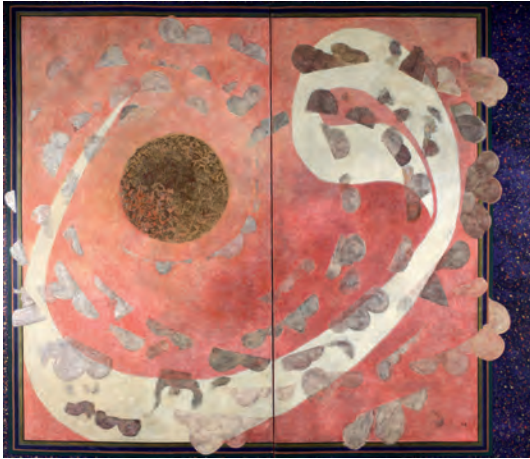
Erol Akyavaş, düşünceler algılarımızın gölgesidir diyerek, algılarımızdan süzülen gölgeyi düşüncelerimizde görünür kılmaya çabalar.

ca başka bir şeye dönüşüyor olmak veya tam dönüşmemenin verdiği arada kalma hissini eserlerinin hemen tamamına yansıdığı söyle-nebilir. Ne de olsa tırtılın kozayı parçalayıp kelebeğe dönüşmesi zor ve hayli zahmetlidir.

Herkes arkanı dönüp kendin olmak ve bu yüzden acı çekmek

veya ailenin gölgesi gibi kalıp kabullenmek arasındaki gidiş gelişler sırasında tanıştığı tasavvuf düşüncesi, Hallac-ı Mansur'un hayatı ve anlatıları Akyavaş için yol gösterici olur. Gölge olarak kalma-yı seçerken Hallac-ı Mansur'un işaret ettiği gibi yüce bir varlığın gölgesi, parçası olup

Erol Akyavaş'ın "Hallac-ı Mansur" adlı tablosu

fik anlatımlara dönüşen figürler ekleyerek soyut döneminin resimlerini üretmeye girişir. Gerçeğe ulaşmak için kullandığımız algılar ile işe başlar. Düşünceler algılarımızın gölgesidir diyerek, algılarımızdan süzülen gölgeyi düşüncelerimizde görünür kılmaya çabalar. Böylece gerçeküstücülükten soyut döneme geçiş yapar. Ona göre sözler ise düşüncelerin gölgesi, izdüşümüdür. Sıra sözleri de aktarmaya geldiğinde Paris’te Miraç

hiçlik alemine gölge olarak yansıma fikrini eserlerine yansıtmaya başlar. İlla bir şeylerin gölgesi olacaksa tasavvuf düşüncesinin vahdet-i vücuduna sığınmayı ve eserleri ile oradan seslenmeyi seçer.

Akyavaş’ın bu dönemi Hallac-ın yaptığı gibi kendi olmaktan vazgeçip alemlerin gölgesi olmaya doğru yolculuktur. Eserleriyle gölgeleri ve iç içe geçen izdüşümleri ile gölgelerin ötesini göstermeye çabalar. Başlangıçta mimari eğitimini kullanıp ışığı ve o ışığın yarattığı gölgeler ile tasarladığı soyut resimlerine kaligra-

konulu sergisini gerçekleştirir. Bir adım ötesine geçtiğinde ise sözlerin gölgesi olarak yazı ve harfleri kullanır. Özellikle hat sanatının kaligrafik motif ve yazılarına yer verdiği eserleriyle iç içe geçen gölgelere ve onların oluşturduğu zengin

“İsimsiz ” adlı tablo

“Düşük Şehir” (1982)

aleme yolculuğu başlar. Son dönem yapıtlarında algıların düşünceye, düşüncenin sözlere, sözlerin de yazı ve harflere dönüşerek kavuştuğu kendi iç dünyasını ortaya döker ve paylaşır.

Tüm bunların ardından kendi hiçliğini bir gölge gibi yansıttığı son dönem eserlerinde yazı ve motifler ile tasavvuf düşüncesinin gösterdiği bütüne ulaşma, onun içinde hiç olup kaybolmayı seçtiğinden söz eder. Figüratif anlatımın yanına iç içe geçen gölgeler gibi harf ve motifleri serpiştirdiği resimlerinde mimari tasarımın gerektirdiği ışık ve gölge oyunlarından kurtulmuştur. Mektup ve görüşmelerinde arkadaşlarına kendini hapsedtiği ve gölgesi olmaya adanmış bütünlüğü Hallac-ın gözünden görmeye çabaladığından söz eder.

Cumhuriyet dönemi resim tarihine eserleriyle iz bırakmış Erol Akyavaş'ın İslami motifleri kullanması dönemin siyasi konjonk-

türü nedeniyle ülke içinde hak ettiği ilgiyi görmemiştir. Ancak özgün eserleriyle bu toprakların dünya çapında tanınan en önemli ressamı olmuştur.

Türk resim sanatı ülkemizde Akyavaş'tan çok daha popüler isimlerle anılsa da New York Modern sanatlar müzesi daimi sergisine eseri kabul edilen (1956) ilk ressamımızdır.

20 Nisan 1999'da yitirdiğimiz Erol Akyavaş, batının analitik düşüncesi ile doğunun bütüncül algısını aynı gölgede birbirinin izdüşümü olarak resmedebilmiş, birbiriyle çelişkili görünenlerin barış içinde bir araya gelebileceğini eserleriyle kanıtlamıştır. Yaşadığı dönemde Anadolu'nun Van Gogh'u benzetmesini hak edecek biçimde tanınırlığı sınırlı olsa da Erol Akyavaş, eserleriyle kendini de tüketerek her daim ilgi çekecek, ardından gelenlere yol gösterecek bir kapı aralamıştır. •

mehmetuhridd@gmail.com

Deniz Yırtılır Kimi Zaman

Yazan: SABRİ KEMAL

Deniz yırtılırdı kimi zaman, ama bilmezdik kimin diktiğini Orhan Veli'yi tanıyana kadar. Dalgacı Mahmut, dikermiş meğer.

Dalgacı Mahmut, en sevilen şiiirlerinden biriydi Orhan Veli Kanık'ın yıllar öncesinin şiiir günlerinde. Moro Romantico, Kitab-e Seng-i Mezar, İstanbul'u Dinliyorum da öyle. Şairleri şiiirlerinden ötürü sever; kendi aralarındaki görüş ayrılıkları ile de pek ilgilenmezdik.

*Birkaç nesillik
değişimi birkaç yılda
tamamlayan şairimiz:*

**Orhan Veli
Kanık**

Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Ziya Osman Saba'dan da okurduk; Orhon Murat Arıburnu, Erdoğan Çokduru, Doğan Ülkeul, Cahit Sıtkı Tarancı, Victor Hugo, Edgar Allen Poe gibi nicelerinden de...

Garip Akımı'nın 'Garip' şairinin şiirleri. Boğaziçi'nin bir garip Orhan Veli'siydi o.

36 yıllık yaşamına şiirlerinin yanı sıra hikâye, deneme, makale ve çeviri alanında da birçok eser sığdıran Orhan Veli Kanık,

Orhan Veli Kanık'ın, Melih Cevdet ve Oktay Rifat ile birlikte şiirimizde yer etmiş kalıp ve anlayışlardan kurtulmak gerektiğini savunduğundan; biçimciliğe ve duygusallığa karşı çıkıp, söyleyiş güzelliğini benimsediğinden yeterince haberdar değildik o yıllarda.

Şiirini severdik diğer şairlerin şiirlerini sevdiğimiz gibi tüm içtenliğimizle. Duygusallığa karşı olsa da bizim için oldukça duygusaldı

şiirlerinde, öykülerinde ele aldığı konu, kişiler ve sözcüklerle daha önce hiç duyulmamış bir üslupla buluşturduydum bizi. Ve bunu, Oktay Rifat'ın deyişi ile "...Fransız şairlerinin birkaç nesillik şiir macesasını kısacık ömründe yaşadı. Türk şiiri onun kalemi sayesinde Avrupa şiiriyle at başı geldi... Birkaç neslin belki arka arkaya başarabileceği bir değişmeyi o birkaç yılın içinde tamamladı."

Güzel Havalar

Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden.
Tütüne böyle havada alıştım,
Böyle havada aşık oldum;
Eve ekmekle tuz götürmeyi
Böyle havalarda unuttum;
Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüksetti;
Beni bu güzel havalar mahvetti.

* *

Delikli şiir

Cep delik, cepken delik,
Kol delik, mintan delik,
Yen delik, kaftan delik,
Kevgir misin be kardeşlik !

Gün Olur

Gün olur alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların
kokusunda
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra.
Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;
Çiçekler gürültüyle açar;
Gürültüyle çıkar duman toprak-
tan.

Hele martılar, hele martılar,
Herbir tüylerinde ayrı telaş!..

Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur, başıma kadar güneş
Gün olur, deli gibi...
Onlar da bunlara benzer.

Bir Garip Orhan Veli

İstanbul'da Boğaziçi'nde
 Bir garip Orhan Veli'yim
 Veli'nin oğluyum
 Tarifsiz kederler içindeyim
 Urumeli Hisarı'na oturmuşum
 Oturmuş da bir türkü tutturmu-

şum

İstanbul'un mermer taşları
 Başıma da konuyor martı kuşları
 Gözlerimden boşanır hicran

yaşları

Edalım...
 Senin yüzünden bu halim.
 İstanbul'un orta yeri sinema
 Garipliğim, mahzunluğum

duyurmayın anama

El konuşurmuş, görüşürmüş bana
 ne

Sevdalım...
 Boynuna vebalim
 İstanbul'da, Boğaziçi'ndeyim
 Bir garip Orhan Veli'yim

* *

Dalgacı Mahmut

İşim gücüm budur benim,
 Gökyüzünü boyarım her sabah,
 Hepiniz uykudayken.
 Uyanır bakarsınız ki mavi.

Deniz yırtılır kimi zaman,
 Bilmezsiniz kim diker;
 Ben dikerim.

Dalga geçerim kimi zaman da,
 O da benim vazifem;
 Bir baş düşünürüm başımda,
 Bir mide düşünürüm midemde,
 Bir ayak düşünürüm ayağымda,
 Ne halt edeceğimi bilemem.

Anlatamıyorum

(*Moro Romantico*)

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
 Mısralarımında;
 Dokunabilir misiniz,
 Gözyaşlarıma, ellerinizle?

Bilmezdim şarkıların bu kadar
 güzel,

Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
 Bu derde düşmeden önce.

Bir yer var, biliyorum;
 Her şeyi söylemek mümkün;
 Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
 Anlatamıyorum.

* *

Kitabe-İ Seng-İ Mezar

I

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
 Nasırdan çektiği kadar
 Hatta çirkin yaratıldığından bile
 O kadar müteessir değildi;
 Kundurası vurmadiğı zamanlarda
 Anmazdı ama Allah'ın adını,
 Günahkar da sayılmazdı.
 Yazık oldu Süleyman Efendiye

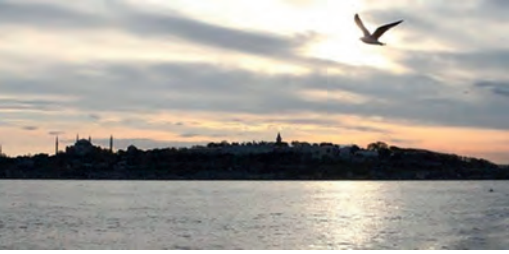
II

Mesele falan değildi öyle,
 To be or not to be kendisi için;
 Bir akşam uyudu;
 Uyanmayıverdi.
 Aldılar, götürdüler.
 Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
 Duyarlarsa olduğunu alacaklılar
 Haklarını helal ederler elbet.
 Alacağına gelince...
 Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

III

Tüfeğini depoya koydular,
 Esvabını başkasına verdiler.

Artık ne torbasında ekmek kırın-
tı,
Ne matarasında dudaklarının izi;
Öyle bir rüzgar ki,
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigar.
Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yaz işiyle:
‘Ölüm Allah’ın emri,
‘Ayrılık olmasaydı.’
* *

İstanbul'u Dinliyorum

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı
Önce hafiften bir rüzgar esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda;
Uzarlarda, çok uzarlarda,
Suların hiç durmayan çingirak-
ları
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı;
Kuşlar geçiyor, derken;
Yükseklerden, sürü sürü, çığlık
çığlık.
Ağlar çekiliyor dalyanlarda;
Bir kadının suya değiyor ayakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı;
Serin serin Kapalıçarşı
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa
Güvercin dolu avlular
Çekiç sesleri geliyor doklardan
Güzelim bahar rüzgarında ter
kokuları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı;
Başında eski alemlerin
sarhoşluğu
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı;
Dinmiş İodosların uğultusu içinde
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı;
Bir yosma geçiyor kaldırımdan;
Küfürler, şarkılar, türküler, laf
atmalar.
Bir şey düşüyor elinden yere;
Bir gül olmalı;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim
kapalı;
Bir kuş çırpınıyor eteklerinde;
Alnın sıcak mı, değil mi,
biliyorum;
Dudakların ıslak mı, değil mi,
biliyorum;
Beyaz bir ay doğuyor fıstıkların
arkasından
Kalbinin vuruşundan anlıyorum;
İstanbul'u dinliyorum. •

ŞUBAT AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

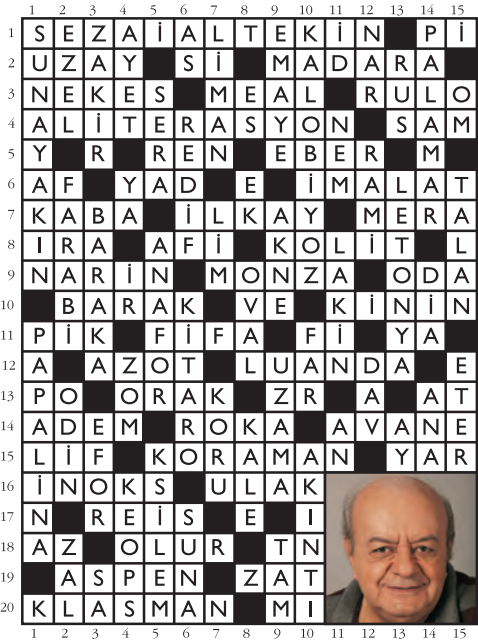
1-(d) Ölçüt	6-(d) Pamuklu çamaşır	11-(d) Bilirkişi
2-(b) Doğal, tabii	7-(b) Karşılaşma	12-(d) Kökten, kesin
3-(c) İri yarı adam	8-(c) Geçmişe özlem	13-(b) Bir araya getirme
4-(b) Etkinliği olmayan	9-(c) Taşıma	14-(a) Anakent
5-(a) Mevsim	10-(a) Çıplak	15-(c) Takdim etme

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(c) Deniz Kabuğu
- 2-(d) Rusya
- 3-(c) Sonsuz
- 4-(a) Finlandiya
- 5-(b) Forsa
- 6-(a) 2
- 7-(a) George Washington
- 8-(c) AB
- 9-(c) Siirt
- 10-(a) İskoçya
- 11-(d) Bilecik
- 12-(b) 1000

Kare Bulmaca

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Nehir Yılmaz, Antalya

Doğa German, Bursa

Kağan German, Bursa

Naz Poyraz, Ankara

Yağız Can Erkan, İstanbul

Çınar Mete Yılmaz,
Malatya

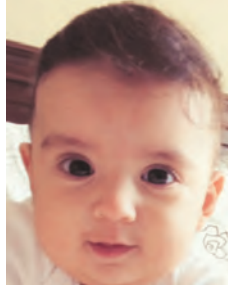
Ece ve Sude Yıldırım, İstanbul

İrem Mansuroğlu, Hatay

Dilay Erel, İstanbul

İsmail Efe Ünal, Ankara

Ayşem Jora, İstanbul

Özgür Güneş, İzmir

Esmal Güraras, Ankara

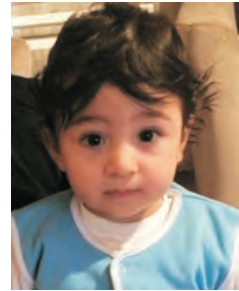
Yiğit Elmas, Antalya

Can Okal, İstanbul

Umut Demir Karaca, İzmir

Mert Remzi Emekçi, Bursa

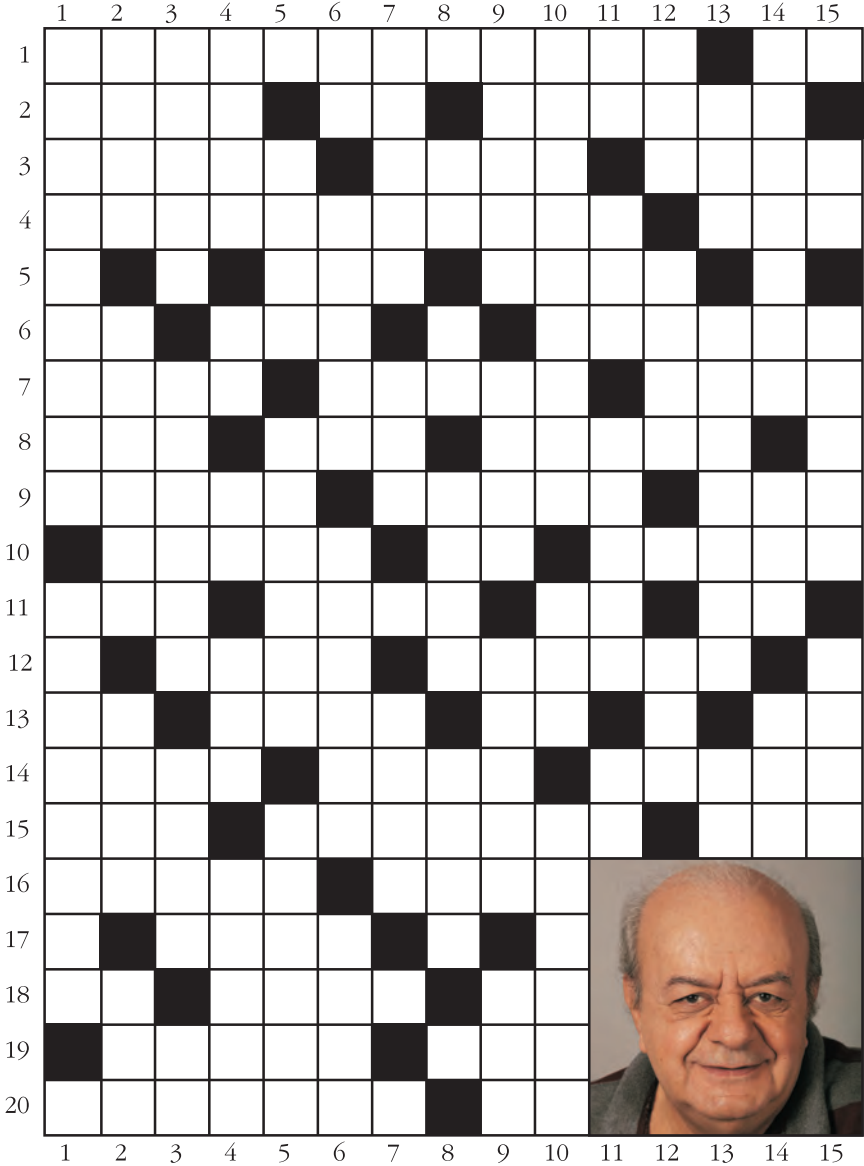
Dora Alkan, Ankara

Esmal Dağ, İzmir

Ege Doruk Ögeyik, Tunceli

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Fotografra görülen tiyatro ve seslendirme sanatçımız.- Matematikte sabit bir sayı. 2-Feza.-Bir nota.- Argoda yalanı, yanlışı ortaya çıkararak utanılacak duruma düşmek. 3-Cimri.- Anlam, mana.- Drlerek boru biçimi verilmiş deri veya kâğıt tomar. 4-Şiir ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı nszn veya aynı hecelerin tekrarlanması.-Sıcak esen bir rüzgar. 5-Bir geyik türü.-Orta Anadoluda bir gl. 6-Bağışlama.-Anma, anımsama.- Ham madde işlenerek yapılan her türlü mal. 7-özensiz, gelişigüzel yapılmış, zevksiz, sakil.- Ayın evrelerinin ilk günkü durumu.- Otlak. 8-Karakter.- Caka.- Kalın bağırsak iltihabı. 9-İnce yapılı.- İtalya'nın kuzeyinde Lombardiya bölgesinde bulunan bir turistik bir Şehir.- Serbest meslek adamlarını içinde toplayan resm birlik. 10-Oğuzların bayat boyuna mensup bir oymak.- Bir bağlaç.- Kınakınadan elde edilen ve sıtmanın tedavisinde kullanılan beyaz alkaloit. 11-Dökme demir.- Uluslararası futbol federasyonları birliğinin kısa adı.- Eski bir tarihi belirtmek için kullanılan sözcük.- Bir seslenme önlemi. 12-Atmosferde % 80 oranında bulunan renksiz, kokusuz soy gaz. Afrika'da bir başkent. 13-İtalya'da bir nehir.-Bir tarım gereci.- Zirkonyumun simgesi.- Satrançta bir taş. 14-Bir peygamber adı.- Turpgillerden, yaprakları salata gibi yenen ıtırılı bir bitki.- Uzun hurma ağacı. 15-Sentetik veya doğal hammadde kaynaklı, ince ve ipliksi yapı.-'Bedri' (karikatristimiz).- Uçurum. 16-Paslanmaz çeliğe verilen ad.-Haberci. 17-Küçük tekne kaptanı. 18-Yetmez miktarda.- Erzurum'un bir ilçesi.-Tunus'un plaka işareti. 19-ABD'nin Colorado eyaletindeki ünlü kayak merkezi.- Kişi. 20-Sınıflama, tasnif.-Bir soru eki.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'Ayrı-lık', 'Antik Acılar', 'At Kokusu' gibi Őiirlerinden tanıdığımız Şairimiz. Sardalyanın kğu olan eti lezzetli bir balık türü. 2-Başlangıcı belli olmayan zaman- 9. yüzyılda yaşamış nl İslam filozofu.- İskandinav mitolojisinin baş tanrısı.- İnan'da eskiden kalma mitolojik bir savaşı. 3-Zikreden.- Tahta, inko gibi hafif malzemedendir yapılmış, temelsiz eğreti yapı.- Bir olaya yol açan her türlü hareket.-Nazi hücum kıtası. 4-Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri-Őařma belirten bir nlem.-İridyumun simgesi.- Argoda çok sarhoş kimse.-Mısır'da bir piramit. 5-Sebze ve meyvelerin yetiştirildiği cam yada naylonla kaplı yer.- Denizde bir akıntının bir engele çarpmasıyla geriye dönerek meydana getirdiği ters akıntı.-Bitkilerde su iletimini sağlayan borucuklar. 6-İskambilde bir kağıt.- Őiirde uyaktan sonra tekrarlanan, aynı harflerden oluşan kelime - New Age müziğin önde gelen isimlerinden olan nl Japon müzisyen.-Erkek rdek. 7-Gemi barınağı.- Küçük bir limon türü.- Bakımlı küçük orman. 8-Müzikte durak işareti.-İlave.-Beyzi.-Denizli'nin bir ilçesi. 9-üzeri emayla kaplanmış olan.-Ergenlik sivilgesi.-Argoda, bulunan ortamı terk etme.-Eksiksiz. 10-Sosyal böceklerde, bir türün, diğer türün yuvasında, onun zararına yaşaması.-Bir makyaj malzemesi.- Havanın veya suyun herhangi bir yöne doğru yer değiştirmesi. 11-Eski dilde bayram.- Rutubet.- Fakat, ama.- Tarla sınırı. 12-çok taneli bir meyve türü.- İstanbul'un bir ilçesi.- Postu izgili bir tür Afrika zebrası. 13-Asyıda bir halk.-Kuzey Avrupada bir lke.- Bir zaman birimi. 14-Gemileri iskeleye bağlamaya yarayan kalın halat- Pozitif slayt. Maksim Gorki'nin ünlü yapıtı. 15-Kemiklerin toparlak ucu.- Yağma, apul.- Bir tür organik yağ çözücü.

filizoskaybd@gmail.com

Satranç

Mustafa Yıldız

SATRANCIN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Henüz Türkçe'ye çevrilmeyen Anatoly Karpov ve Anatoly Matsukevich tarafından yazılan **Find The Right Plan With Anatoly Karpov** (Karpov'la Doğru Planı Bulmak) kitabının “**With the sources**” (Kaynaklarla) başlıklı, birinci bölümünde şöyle yazıyor:

Yarım saat, bir kişiye satrancın kurallarını öğretmek için yeterlidir. Bu sürede, taşların tahtadaki yerleri, hareketleri açıklanabilir, şah çekmek ve şahmat nedir, anlatılabilir. Bu hazırlıktan sonra eğer yeni öğrenen birine bir maç önerisinde bulunursanız oyunlarının onda dokuzunda hızla filini c4'e ve vezirini f3'e getirir ve Çoban Matı'nı dener. Ancak, birkaç gün geçecek... belki bir hafta, daha sonra 2 ya da 3 ay... Ve öğrenciniz, bu kadar basit ve ilkel yöntemlerle hedefe ulaşamayacağını anlamaya başlayacak.

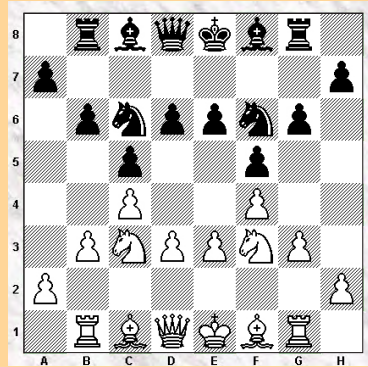
Çaturanga - çatranc - şatranj

Satrancın doğuşundan gelişimine değin bütün Dünya'da satranççıların bu gerçeği anlamaları yüzyıllar sürdü. Tarihsel yazına göre satranç, 13. yüzyılda binicilik, okçuluk, eskrim, avcılık, yüzme ve şiir yazmak ile 7 Şövalye Erdemi listesine girdi.

Yavaş, hipnotize edici bir oyun. Kale en güçlü taşı. Vezir çapraz olarak sadece bir kare gidebilir ve fil biraz daha fazla, çapraz olarak iki kare ve rok yoktu.

Açılış hiç ilginç değildi, oyuncular 20 hamle kendi alanlarında oynarlardı. Oyunu hızlandırmak için ustalar açılış pozisyonlarını- tabyalarını(kalıplarını) geliştirdiler. O pozisyonlar iki taraf için de eşit şanslar veriyordu.

(Çeviri: A. Yavuz Yıldız)

En popüler tabya: “Double Mujannah” (İkiz Kuş Açılışı)

■ ■ ■ AÇILIŞ ÖĞRETMEK*

Bir Rus satranç antrenörünün şöyle bir sözü var: Satrancın en kolay öğrenilen bölümü açılış bölümüdür. Açılış konusunda çok kitap var. Yuri Averbakh'ın bir kitabı var, orada satranç kariyerinin nasıl başladığını anlatan bir yazısında “kötü açılış yoktur, kötü oynanan açılışlar vardır” der. Ama, çocukların bazı açılışların ardındaki ana fikirleri anlamaları zordur.

Çocuklar oyunlarında ilk önce ne yaparlar? Aldıkları taşları sayarlar.

Çocuklara ilginç gelen değerlendirmeler:

1. Materyal durumu
2. Şahın güvenliği

Açık sistemlerin (açık açılışların) önce öğretilmesi en uygun olanıdır. Çünkü taktik temalara ulaşmak ve onları anlatmak kolaydır.

Yeni başlayanlar için en iyi ilk hamle 1.e4'tür, ileride 1.d4 de öğretilir.

Açılış öyle bir bölümdür ki hiçbir zaman tam öğretilemez, illâki bir yanı noksan kalır.

Açılış, mutlaka oyun ortası ve taktik hamlelerle birlikte anlatılmalıdır. Açılışlarda antrenörün aradığı gelişim hamleleri eski büyük ustaların oyunlarında vardır. Kötü antrenör, başlangıçta kendi oynadığı açılış sistemini benimsetendir. 1.e4, ve devamı açık açılışlar 2 yıl oynatılmalı; kapalı açılışları öğretmekle başlamak da çocuğa yapılacak en büyük kötülüktür.

Antrenör, kendi oynadığı açılışları evet kolay anlatır ama bu demek değildir ki bu, öğrenci için de iyidir.

İlk önce İtalyan okulu, sonra gambitli sistemler (Şah gambiti) öğretilir, Şah gambiti, materyal değişiminin en kolay anlatıldığı örneklerle doludur.

Öğrencilerin simultanelerde (çok masa gösteri oyunu) ve yıldırım turnuvalarında, gambitleri hem beyaz hem siyah taşlarla oynamaları gerekir. Genç oyuncuların her iki yılda bir yeni açılış sistemi çalışmaları gerekir. Daha kısa süre yararlı olmaz. Yeni bir açılış sistemi benimsendikten sonra öğrenci eskisinden iyi oynadığını kendi görür, onlar, karşılaştırma yapar.

*Adrian Mikhailchishin'in Antrenör Gelişim Semineri'nden (2007 Antalya)

Bize Gönderilen Kitaplardan

Büyülü Dükkan

Ebru Öztürk Akça

Gece Kitaplığı

Roman ve şiire kıyasla öykü zor sanattır. Kendi ayakları üzerinde duran, bir akıma dayanmaksızın ya da destek almaksızın, kendine özgü bir dil ve anlatım yakalayan yeni kuşak yazarlardan, Akça, küreselleşme, kimliksizleşme açmazında akıl ve yüreklerde yitmeye ve tükenmeye başlayan insan sıcaklığını yeniden alevlendirecek öykülerle yola çıkıyor bu yayınlanan ilk yapıtıyla. “Umudunu yüreğinin bir yerinde derinlere gömmüş, onu orada unutmuş her insanın , bu öykülerin sıcaklığıyla umudunu başına taç yapması umuduyla yazılmış bir öykü kitabıyla tanışmak” fırsatını sunuyor. İnsanlığın sonbahar/kış mevsiminde sararıp dökülenlerine karşı baharı, yazı müjdeleyen öyküler sunuyor okura. Osman Hamdi’nin, Ziya Gökalp’in, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın, Sezai Karakoç’un, Osman Şahin’in, Adnan Binyazar’ın, Muzaffer İzgü’nün boy

verdiği topraklardan yeni bir filiz, Akça. “Çocukluğum film şeridi gibi gözlerimin önünden geçiyordu. Ta ki otobüsün soğuk camı canımı yakana değin(...)

Her Yönüyle Kobi’lerin Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri

Aziz Özkan

Nobel Akademik Yayıncılık

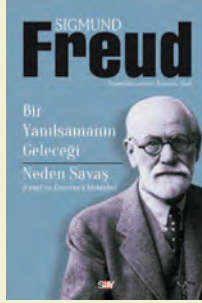

Türkiye’de zaman zaman çeşitli teşvik paketleriyle gündeme gelen KOBİ’ler dün olduğu gibi bugün de önemini korumaktadır. Sadece Türkiye’de değil, diğer ülkelerde de KOBİ’lere yönelik adımlar atılmaktadır. Ne var ki meseleye daha çok maddiyat açısından bakılmaktadır. Oysaki yönetim kaynaklı sorunlar da KOBİ’lerin gelişmesinin önünde engel olarak durmaktadır. Bu çalışmada KOBİ’lerin yönetsel sorunları kapsamlı bir şekilde incelenerek çözüm önerileri sunulmuştur. Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu metnin akademi dünyasına ufak bir katkısı dahi yazarını amacına ulaştırmış olacaktır.

Bir Yanılsamanın Geleceği Neden Savaş

Sigmund Freud

Say Yayınları

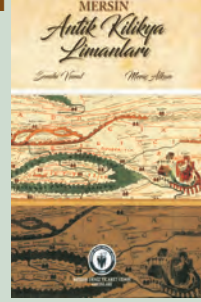

İki büyük insan, Freud ve Einstein, insanlığı büyük bir yıkıma götürecektir olan II. Dünya Savaşı borazanlarını çalmadan önce barış için ne yapabiliriz endişesindeydiler. Freud, Kafka, Adler, Rilke... zor yapıtları Türkçeleştiren, Alman edebiyatçıların kışkırtılacak güzellikte “Çağdaş Alman Öykü Antolojisi”ni hazırlayan Kâmuran Şipal’ın imzasını taşıyor, Sigmund Freud Kitaplığı’nın gözde yapıtları. Dogma olarak bildiğimiz dinsel tasarımlar aslında yaşantıların verileri midir yoksa yanılsama mıdır? İlk çocukluk döneminde dinsel dogmaların etkisini üzerlerinde hissetmemiş kuşaklarda usun içgüdüsel yaşamı güçlük çekmeden egemenlik altına alabileceğini düşünmek bir yanılsama mıdır? Bir Yanılsamanın Geleceği’nde Freud, tüm bu sorulara yanıt bulmasının yanı sıra din hakkındaki fikirlerini de eleştirel bir bakış açısıyla ifade ediyor. Bu araştırma kapsamında dinsel dogmaların gerçeklik değerini sorgulamaya yer veriyor (...)

Mersin Antik Kilikya Limanları

Semihi Vural
Meriç Alkan

Mersin Deniz
Ticaret Odası
Yayınları

Zaman yenik düşüyor çoğunlukla geçmiş. Geçmiş geleceğe taşıma işi de, kendine değil kentine sevdalananlara düşüyor. Semihi Vural ile Meriç Alkan geceyi gündüz ederek Mersin’i hem aydınlatmaya hem de değerlerini yaşatmaya çabalıyorlar. “Tarihteki Kilikyalı Kadınlar” yapıtı, Soroptimist kulübü üyesi kadınların sahnelendikleri oyunlarla bu kadınları yaşadıkları mekanlarda canlandırırken, “Mersin Antik Kilikya Limanları” da bir zamanlar dünyanın en önemli deniz ticaret limanları olan, Hititlerden Mısırlılara, Yunanlılardan Romalılara, Selçuklulardan Osmanlılara kapı olmuş, Kıbrıs’a bir adım uzaklığında; Asya, Avrupa, Ortadoğu, Afrika’nın kavşağındaki yerleri betonlaşmanın heyelanından kurtarmaya uğraşiyor. Kaledran, Anamur, Kelenderis, Silifke, Ayaş, Soli, Zephyrion, Mersin, Tarsus... gibi belirlenebilen 39 liman. Bu limanların kısa öyküleri(...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: EMRE BAYHAN, ERZİNCAN

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajımızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

ŞEKER AHMET PAŞA

14 yaşında Tıbbiyeye girdi. Sultan Abdülaziz, onu Paris’te Türk öğrenciler için kurulan Mekteb-i Osmaniye’ye gönderdi. 1870 “Paris Evrensel Sergisi”ne katıldı. Türk resim sanatının Batılı anlamda ilk temsilcilerindendi. “Ormanda Oduncu” adlı yapıtı ünlü sanat eleştirmeni ve yazar John Berger’in ilgisini çekti. “Türk sanatına Avrupalı bakış açısı getiren iki ressamdan biri olduğunu” yazdı. Asker ressamlarımızdan, müzeci ve arkeolog Osman Hamdi Bey ile Türkiye’de ilk güzel sanatlar okulu olan “Sanayi-i Nefise mektebini kurdu. Türkiye’de ilk resim sergisini bu okulda açtı. Etrafında iyi huylu sakin, sevecen bir kişi olarak tanındığı için, “Şeker” namını aldı. Yurt içinde ilk resim sergisini düzenleyen Şeker Ahmet Paşa, yurt dışında da resimleri sergilenen ilk Türk ressamdı. Resimleri Paris Louvre, Berlin ve dünya müzelerine kabul edildi. Mete Akyol, tedavi gören Bülent Ecevit’e Bütün Dünya dergisinin baskıdan yeni çıkan sayısını uzattığında sayfalar arasında beliren Şeker Ahmet Paşa, Bülent Ecevit’e büyük sevinç kaynağı oldu.

